

**Krajská koncepcia
Environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvetý
v Trenčianskom samosprávnom kraji
do roku 2030**

jún 2019

Úrad splnomocnenca vlády SR
pre rozvoj občianskej spoločnosti

Operačný program
**Efektívna
verejná správa**

Európska únia
Európsky sociálny fond

Krajská koncepcia environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvetu v Trenčianskom kraji do roku 2030

Spracoval autorský tím v zložení: Richard Medal (Špirála), Nikola Bľachová (Špirála), Dana Gavalierová (TSK), Andrea Molnárová (TSK), Martin Macíček (TSK), Dagmar Lišková, Gabriela Támová (CVČ Púchov), Katarína Rajcová (ŠOP SR), Silvia Szabóová (Sosna Družstevná pri Hornáde), Zuzana Gallayová (FEE Technická univerzita vo Zvolene), Juraj Hipš (CEEV Živica), Ladislav Bíro (Green Foundation), Juraj Smatana (Gymnázium Považská Bystrica), Eva Bočincová (SEV DUB Dubnica n. V.), Alena Paššová (učiteľka ZŠ), Jaroslava Pupišová (Regionálne vzdelávacie centrum RZMOSP), Svetozár Šomšák, Tatiana Masárová (FSEV TnUAD), Eva Živčicová (FSEV TnUAD)

Vydalo: Ministerstvo vnútra SR, Úrad splnomocnenca vlády SR pre rozvoj občianskej spoločnosti v rámci projektu *Podpora partnerstva a dialógu v oblasti participatívnej tvorby verejných politík* (kód ITMS 3134011M298), financovaného z *Operačného programu Efektívna verejná správa*, podporeného z Európskeho sociálneho fondu a zo zdrojov ŠR SR.

Vydanie: finálna verzia pre prerokovanie v orgánoch TSK, 3. jún 2019 Trenčín

OBSAH:

Strana

I. Východiskový stav – analýza

I.1. Cieľ, forma a proces prípravy Koncepcie	5
I.2. Väzba Koncepcie na legislatívu európsku, národnú a strategické dokumenty	8
I.3. Analýza prostredia kraja	14
I.3.1. Stav prírodného a životného prostredia, environmentálne záťaž a najväčšie problémy životného prostredia v kraji	14
I.3.2. Analýza stavu a dopadov environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvetu vo vzdelávacích a osvetových inštitúciách, pôsobiacich na území kraja	18
I.3.3. Analýza stavu environmentálneho povedomia cieľových skupín – samospráva, podnikateľský sektor, verejnosť	24
I.3.4. Analýza inštitúcií pôsobiacich v oblasti environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvetu na národnej úrovni a území kraja, ich aktivít a cieľových skupín	30
I.3.5. Analýza ľudského potenciálu	37
I.3.6. Analýza aktuálnych zdrojov pre environmentálnu výchovu, vzdelávanie a osvetu	39
I.4. SWOT analýza (v samostatnej prílohe č. 13)	40

II. Strategická časť

II.1. Vízia Koncepcie v roku 2030	41
II.2. Identifikácia cieľových skupín a ich potrieb	42
II.3. Priority, špecifické ciele a opatrenia rozvoja environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvetu	44
II.4. Finančné zabezpečenie Koncepcie	47
II.5. Organizačné opatrenia, legislatívne opatrenia	47
II.6. Implementácia Koncepcie	48
II.6.1. Finančné zdroje	48
II.6.2. Akčný plán do roku 2021 (v samostatnej prílohe č. 11)	53
II.6.3. Indikátory pokroku dosiahnutia cieľov Koncepcie	53
II.6.4. Harmonogram monitoringu, hodnotenia, akčných plánov, aktualizácie Koncepcie	56
Použité skratky	58
Použitá literatúra a zdroje	61

III. Prílohy

- 1 Závery z medzinárodných konferencií k ENV
- 1a Závery z ENV konferencie v Bratislave 1994
- 1b Závery z ENV konferencie vo Zvolene 1998
- 1c Závery z ENV konferencie v Košiciach 2001
- 1d Závery z ENV konferencie v Nitre 2004
- 1e Závery z ENV konferencie v Nitre 2018
- 2 Správa z prieskumu MPC Trenčín + KŠÚ Trenčín + Úradu TSK + CEA Trenčín na školách Trenčianskeho kraja, realizovaného v roku 2004
- 3 Prezentácia výsledkov z prieskumu na stredných školách TSK z roku 2018
- 4 Prezentácia výsledkov dotazníku pre obce na území TSK
- 5 Rešerš podnikateľského sektoru v Trenčianskom kraji
- 6 Správa z prieskumu postojov verejnosti (realizovala Trenčianska univerzita Alexandra Dubčeka, Fakulta sociálno-ekonomických vzťahov)
- 7 Štátna ochrana prírody SR a environmentálna výchova, vzdelávanie a osвета v Trenčianskom kraji
- 8 Definícia ekocentra
- 9 Príklady funkčných ekocentier v Českej republike a v Slovenskej republike
- 10 Skúsenosti krajov z Českej republiky s podporou EVVO
- 11 Akčný plán na roky 2019 - 2021
- 12 Závery odbornej konferencie k prerokovaniu návrhu KK EVVO v TSK do roku 2030
- 13 SWOT analýza EVVO v Trenčianskom kraji
- 14 Odporúčaná literatúra a ďalšie relevantné zdroje
- 15 Mapové prílohy:
- 15a Mapa 01 - Vybrané aspekty životného prostredia
 - sieť chránených území v Trenčianskom kraji
 - územia Natura 2000
 - pôsobnosť Štátnej ochrany prírody SR
 - mikroregióny pre účely KK EVVO TSK
- 15b Mapa 02 - Organizácie pôsobiace v oblasti EVVO
 - mimovládne organizácie
 - verejné inštitúcie
 - podniky zapojené do duálneho vzdelávania
 - poskytovatelia EVVO služieb

I. Výhodiskový stav – analýza

I.1. Cieľ, forma a proces prípravy koncepcie

Náš vzťah k životnému prostrediu je prejavom nášho životného štýlu a celkového spôsobu existencie. Je odrazom našej hierarchie hodnôt a morálky. Environmentálna výchova a vzdelávanie detí a mládeže výrazne zaostáva za potrebami súčasnej spoločnosti, za potrebnými zručnosťami a postojmi dostatočne civilizovaného občana, ale aj za štandardom okolitých európskych krajín, od čoho sa odvíja aj základná environmentálna gramotnosť odrážajúca súčasné poznanie 21. storočia a pro-environmentálne (v súčasnosti skôr anti-environmentálne) správanie.

Trenčiansky samosprávny kraj (ďalej len TSK) a jeho súčasné vedenie si uvedomuje tieto skutočnosti. Vďaka tomu vznikol na pôde TSK široko koncipovaný projekt "Zelená župa", ktorého súčasťou je aj snaha o zvýšenie environmentálneho povedomia obyvateľov kraja, zvýšenie informovanosti o environmentálnych otázkach, problémoch, výzvach a riešeniach v kruhoch odbornej aj najširšej laickej verejnosti. Kraj pristupuje už teraz ku konkrétnym krokom naplnenia tohoto cieľa (spustilo sa akreditované vzdelávanie pre pedagógov škôl v zriaďovateľskej pôsobnosti kraja, realizujú sa semináre pre starostov a zamestnancov obcí a miest, rôzne osvetové aktivity ap.). Nastavenie merateľných a dlhodobých cieľov EVVO v kraji a z toho vyplývajúcich aktivít si však vyžaduje vytvorenie koncepčného materiálu, vychádzajúceho z podrobného preskúmania aktuálneho stavu, analýzy dát a širokej odbornej diskusie za účasti všetkých dotknutých inštitúcií z rôznych rezortov aj sektorov. Vytvorenie Krajskej koncepcie EVVO je preto súčasťou projektu "Zelená župa".

Potreba koncepcie v oblasti EVVO vyplýva z viacerých spoločenských potrieb:

- potreba zadefinovania priorít environmentálnej výchovy a vzdelávania v TSK,
- potreba rozšírenia ponuky voľno-časových aktivít súvisiacich s ekoturizmom,
- nutnosť reagovať na nové témy a prioritné oblasti environmentálnej politiky, v súlade s modernými trendmi a prioritami v EÚ aj na Slovensku a s využitím inovatívnych komunikačných nástrojov,
- súčasný záber adresátov výchovy a kvalita produktov sú nedostatočné, nevyhnutná je potreba cielenia aktivít, zvýšenie dôrazu na neformálne aktivity a prístup verejnosti k informáciám,
- nutnosť vytvorenia materiálnych a priestorových podmienok na zabezpečenie systematickej práce v oblasti environmentálneho vzdelávania a výchovy s priamym premietnutím reálnych krokov do každodenného života,
- potreba lepšej koordinácie environmentálno-vzdelávacích aktivít v TSK predovšetkým prostredníctvom lepšej spolupráce zainteresovaných subjektov, nielen v rámci rezortu ŽP.

Aj preto vznikol projekt siete environmentálno-výchovných organizácií Špirála a Trenčianskeho samosprávneho kraja "[Krajská koncepcia environmentálnej výchovy a vzdelávania a osvetu v Trenčianskom kraji](#)". Zmyslom projektu je navrhnúť novú Koncepciu environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvetu v Trenčianskom kraji - a to participatívnym spôsobom, so zapojením zástupcov všetkých inštitúcií, ktoré sa angažujú v odbore environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvetu.

Environmentálna výchova, vzdelávanie a osвета sa uskutočňujú tak, aby viedli k mysleniu a konaniu, ktoré je v súlade s princípmi trvalo udržateľného rozvoja, k vedomiu zodpovednosti za udržanie kvality životného prostredia a jeho jednotlivých zložiek a k úcte k životu vo všetkých jeho formách ([zdroj 1](#)).

Pre potreby koncepčných riešení s cieľom zefektívnenia systému environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvetu v kraji definujeme cieľ:

Cieľom environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvetu (EVVO) v kraji je zvýšenie environmentálneho povedomia všetkých občanov kraja, zníženie "ekologickej stopy" kraja na úrovni jednotlivcov, rodín, domácností, firiem, verejných aj súkromných inštitúcií, vrátane samotného Trenčianskeho samosprávneho kraja a inštitúcií, ktorých je TSK zriaďovateľom. Cieľom Krajskej koncepcie EVVO je vytvorenie inštitucionálneho rámca a nástrojov na plnenie cieľov EVVO.

Pre dosiahnutie tohoto cieľa je nevyhnutné:

* *Pochopenie závislosti človeka na prostredí a prírode.*

* *Pochopenie, že prežitie človeka a zachovanie kvality života ľudí závisí od udržateľného vzťahu k prostrediu, ktoré je obmedzené svojimi zdrojmi a kvalitou jednotlivých zložiek (pôda, voda, ovzdušie, biodiverzita...).*

* *Premena nadobudnutých environmentálnych vedomostí, zručností do uvedomelých pro-environmentálnych postojov a do zmenených vzorcov pro-environmentálneho správania.*

ZMENA POSTOJOV a VZORCOV pro-environmentálneho SPRÁVANIA v každodennom živote

= *cieľavedomé a automatické uprednostňovanie:*

- environmentálne vyhovujúcich výrobkov, vrátane produktov ekologickej poľnohospodárskej výroby, miestnej produkcie,
- skromnosti versus spotrebné správanie (pri nakupovaní, produkcii odpadov, spotrebe energií, vody, životnom štýle, výbere dovolenky, trávení voľného času...),
- úsporných technológií,
- bez obalových a bez odpadových výrobkov a technológií,
- zachovania biodiverzity pred osobnými záujmami, pohodlím...

= *automatické a bezprostredné uplatňovanie svojich občianskych práv:*

- zručnosť aktívneho občianstva,
- legislatívne minimum,
- komunikačné zručnosti,
- zručnosti kritického myslenia a myslenia v súvislostiach,
- postoj odvahy pri obhajobe vlastného názoru a svojich občianskych práv.

Maximálnym zapojením odbornej aj laickej verejnosti sledujeme navyše cieľ, aby sa výsledok projektu - v orgánoch samosprávy schválený, cieľavedomý, premyslený a koncepčný dokument *Krajská koncepcia environmentálnej výchovy a vzdelávania* (+ pravidelne aktualizovaný a plnený Akčný plán na najbližšie roky) - mohol stať široko a dlhodobo akceptovaným nástrojom na realizáciu praktických krokov k efektívnejšej environmentálnej výchove a vzdelávaniu, s cieľom environmentálne vzdelanejších, zručnejších a uvedomelejších občanov Trenčianskeho kraja.

Projekt tvorby Krajskej koncepcie environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvetu TSK ďalej len Koncepcia realizuje v rokoch 2017 - 2019 Sieť environmentálno-výchovných organizácií Špirála a Trenčiansky samosprávny kraj ako jeden z 12 pilotných subprojektov v rámci *Národného projektu Podpora partnerstva a dialógu v oblasti participatívnej tvorby verejných politík* (prijímateľom je Úrad splnomocnenca vlády SR pre rozvoj občianskej spoločnosti).

Do prác na príprave a pripomienkovaní predloženého materiálu boli a sú zapojení zástupcovia všetkých relevantných inštitúcií - štátnych, verejných aj súkromných - pôsobiach v systéme environmentálneho

vzdelávania, výchovy a osvetu, ale aj individuálne osoby, najčastejšie ekopedagógovia a zástupcovia všetkých cieľových skupín. Nie všetci (opakovane) oslovení sa zapojili, napriek tomu sa na prácach zúčastnili rádovo desiatky osôb. Kľúčovú rolu pritom zohral expertný tím projektu, ktorý bol zostavený ešte vo fáze prípravy národného projektu. Členovia tímu zastupujú najdôležitejšie inštitúcie pôsobiace najmä (no nielen) v odbore EVVO (zástupcovia škôl, aj vysokých, školských zariadení - CVČ, Štátna ochrana prírody, Slovenská agentúra životného prostredia, zástupcovia relevantných odborov TSK, obcí, poslanci TSK, zástupcovia mimovládnych organizácií).

V každej fáze projektu boli čiastkové výsledky rôznymi spôsobmi komunikované s cieľovými skupinami (predovšetkým s pedagógmi) a zapracované ich pripomienky. Finálny návrh koncepcie, vrátane Akčného plánu na roky 2019 - 2021 bol predložený na širokú oponentúru, aj formou odbornej konferencie - verejného prerokovania (4. apríla 2019 v Kongresovej sále TSK, Závery z odbornej konferencie - príloha 12).

Materiál, vrátane návrhov koncepčných riešení a Akčného plánu na najbližšie roky, vzniká s presvedčením, že je (vďaka zapojeniu kompetentných inštitúcií a vynikajúcich odborníkov) kvalitný, stane sa podkladom na ďalšiu verejnú diskusiu a naplní svoju ambíciu – byť prijatý Zastupiteľstvom TSK a následne byť v schválenej podobe aj realizovaný.

Mgr. Richard Medal
koordinátor projektu a predseda siete Špirála

1.2. Väzba Koncepcie na legislatívu európsku, národnú a strategické dokumenty

Ostatné štyri vlády Slovenskej republiky deklarovali a deklarujú dôležitú úlohu environmentálneho vzdelávania, výchovy a osvetu (EVVO) ako významného preventívneho nástroja štátnej politiky životného prostredia SR. Úlohou EVVO je viesť občanov k takému mysleniu a konaniu, ktoré sú v súlade s princípmi udržateľného rozvoja, k uvedomeniu si zodpovednosti za udržanie kvality životného prostredia a k úcte k životu vo všetkých jeho formách. Za priority v oblasti životného prostredia sa vždy deklaruje aj zvyšovanie environmentálneho vedomia a informovanosti obyvateľstva o stave životného prostredia, o príčinách a následkoch tohto stavu. Vo vzťahu k deťom a mládeži je environmentálna výchova považovaná za jeden z najúčinnějších nástrojov na riešenie problémov životného prostredia, a to formou vytvorenia uceleného školského a mimoškolského systému environmentálnej výchovy a vzdelávania.

Plnenie týchto cieľov je detailne rozpracované v rôznych koncepcných materiáloch a záväzkoch inštitúcií na úrovni medzinárodnej, štátnej aj regionálnej, ako aj v platnej legislatíve:

Koncepcné a programové dokumenty na medzinárodnej úrovni

Na medzinárodnej úrovni Slovenská republika rešpektuje a pravidelne odpočtuje **Stratégiu EHK OSN pre výchovu k trvalo udržateľnému rozvoju** (2), ktorá bola prijatá na zasadnutí vysokej úrovne predstaviteľov ministerstiev životného prostredia a školstva vo Vilniuse 17. – 18. marca 2005. Stratégia EHK OSN pre výchovu k trvalo udržateľnému rozvoju (TUR) predkladá víziu výchovy k TUR ako základného nástroja rozvíjajúceho a posilňujúceho schopnosť jednotlivcov, skupín, komunít, organizácií, krajín vykonávať vlastné rozhodnutia a voľby v prospech TUR.

V rámci členstva v OSN Slovensko dlhodobo sleduje ciele **Agendy 21** (1992) – v kapitole 25: *Deti a mládež v trvalo udržateľnom rozvoji*, kde sa okrem iného zdôrazňuje „nutnosť aktívneho podieľania sa mládeže na procese rozhodovania v otázkach environmentálneho, sociálneho a ekonomického rozvoja na všetkých možných úrovniach“. Témy EVVO sa rovnako týka aj kapitola 36: *Podpora vzdelávania, osvetu a odbornej prípravy pre jednotlivé krajiny* (3).

Agenda 21 bola na úrovni Slovenskej republiky spracovaná do **Národnej stratégie trvalo-udržateľného rozvoja**, schválenej Vládou SR uznesením z 10. októbra 2001 č. 978 a NR SR z 3. apríla 2002. V kapitole s názvom *Vedomie ľudí, výchova, vzdelávanie a osvetu* sa táto stratégia zameriava na environmentálne vzdelávanie a poukazuje na to, že by malo byť samozrejmom súčasťou školského systému (4).

Pokračovaním Agendy 21 je od roku 2015 **Agenda 2030** - Agenda pre trvalo udržateľný rozvoj do roku 2030 (5). Jedným z celosvetových cieľov trvalo udržateľného rozvoja v Agende 2030 je aj zabezpečiť, že všetci, ktorí sa vzdelávajú, získajú znalosti a zručnosti potrebné na presadzovanie trvalo udržateľného rozvoja, okrem iného aj prostredníctvom vzdelávania k udržateľnému životnému štýlu, ľudským právam, k rovnosti pohlaví, podpore kultúry mieru a nenásilia, globálneho občianstva a uznania kultúrnej rozmanitosti a príspevku kultúry k trvalo udržateľnému rozvoju. Agenda 2030 je na Slovensku momentálne v legislatívnom procese.

Pre Koncepciu EVVO TSK sú podstatné najmä úlohy vyplývajúce zo záväzku SR k plneniu cieľov udržateľného rozvoja, z dokumentu Národné priority implementácie Agendy 2030, schváleného Uznesením Vlády SR č. 273 z 13. júna 2018:

- Vzdelanie pre dôstojný život (*Podporuje ciele udržateľného rozvoja: 4 - Kvalitné vzdelanie; 8 - Dôstojná práca a ekonomický rast; 10 - Zníženie nerovností*).
- Smerovanie k znalostnej a environmentálne udržateľnej ekonomike pri demografických zmenách a meniacom sa globálnom prostredí (*Podporuje ciele udržateľného rozvoja: 7 - Dostupná a čistá energia; 8 - Dôstojná práca a ekonomický rast; 9 - Priemysel, inovácie a infraštruktúra; 10 - Znižovanie nerovností, 12 - Zodpovedná spotreba a výroba*).
- Znižovanie chudoby a sociálna inklúzia (*Podpora cieľov udržateľného rozvoja: 1 - Žiadna chudoba; 2 - Žiadny hlad; 10 - Zníženie nerovností*).

- Udržateľné sídla, regióny a krajina v kontexte zmeny klímy (*Podpora cieľov udržateľného rozvoja: 6 - Čistá voda a hygiena; 7 - Dostupná a čistá energia; 11 - Udržateľné mestá a komunity; 13 - Ochrana klímy; 15 - Život na pevnine.*
- Právny štát, demokracia a bezpečnosť (*Podpora cieľov udržateľného rozvoja: 5 - Rodová rovnosť; 16 - Mier, spravodlivosť a silné inštitúcie.*
- Dobré zdravie (*Podpora cieľov udržateľného rozvoja: 3 - Kvalita zdravia a života; 10 - Zníženie nerovností.*)

Pre koncepciu rozvoja EVVO sú kľúčové viaceré dokumenty Európskej únie - v rámci **Stratégie Európa 2020** (6) na zabezpečenie inteligentného, udržateľného a inkluzívneho rastu (2010) sa má Slovenská republika ako člen EÚ orientovať na realizáciu jej piatich hlavných cieľov, a to v rozvoji zamestnanosti, vzdelávania, výskumu a inovácie, sociálneho začlenenia a chudoby, oblasti klímy a energetiky. Medzi kľúčové dokumenty zaraďujeme aj Európskym parlamentom schválený **7. environmentálny akčný program** (7) s podtitulom *Dobrý život v rámci možností našej planéty*, podľa ktorého sa bude v nasledujúcich siedmich rokoch riadiť politika EÚ v oblasti ochrany životného prostredia a klímy. Program v rámci deviatich základných cieľov stanovuje: „chrániť, zachovávať a zveľaďovať prírodný kapitál EÚ, ochrániť občanov EÚ pred environmentálnymi tlakmi a rizikami ohrozujúcimi ich zdravie a blahobyt, zdokonaľiť vedomostnú základňu pre environmentálnu politiku, posilniť udržateľnosť miest EÚ“.

Na európskej úrovni koncepčná podpora EVVO napĺňa **Stratégiu EÚ na ochranu biodiverzity do roku 2020** (8), konkrétne CIEĽ 2: ZACHOVAŤ A OBNOVIŤ EKOSYSTÉMY A ICH SLUŽBY, Opatrenie 5: Zlepšiť vedomosti o ekosystémoch a ich službách v EÚ. Zároveň ide o povinnosť Slovenskej republiky po vstupe do Európskej únie implementovať smernicu č. 90/313/EHS, o slobode prístupu k informáciám o životnom prostredí.

Potreba podpory environmentálnej výchovy a vzdelávania v oblasti Podunajska vyplýva aj zo Stratégie EÚ pre podunajskú oblasť - **Dunajská stratégia** (9), Pilier II. Ochrana životného prostredia v dunajskom regióne, Prioritné oblasti: 5. riadenie environmentálnych rizík; 6. ochrana biodiverzity, krajiny a kvality vzduchu a pôdy. V oblasti Karpát sú priority rozvoja zadefinované v **Rámcovom dohovore o ochrane a trvalo udržateľnom rozvoji Karpát** (10).

Na národnej úrovni bolo v **Aktualizovanej národnej stratégii ochrany biodiverzity do roku 2020** (11) identifikovaných deväť cieľov, pričom Cieľ A.2: Zabezpečiť informovanosť laickej a odbornej verejnosti o význame biodiverzity a krokoch na jej ochranu a trvalo udržateľné využívanie priamo vyžaduje zlepšenie stavu a systému šírenia informácií smerom k verejnosti, ako základný predpoklad zlepšenia stavu ohrozených biotopov a druhov. Akčný plán na implementáciu opatrení vyplývajúcich z aktualizovanej národnej stratégie obsahuje 22 úloh zameraných na zvýšenie informovanosti verejnosti, medzi ktorými sa priamo uvádza úloha: Zriaďovať nové informačné strediská ochrany prírody.

Legislatívne, koncepčné a programové dokumenty na úrovni Slovenskej republiky

Na prvom mieste citujeme **Ústavu SR**, prijatú 1. septembra 1992 ústavným zákonom č. 460/1992 Zb. (12), ktorá vo svojej druhej hlave kopíruje **Listinu základných práv a slobôd** (13):

Článok 44.

1. Každý má právo na priaznivé životné prostredie.
2. Každý je povinný chrániť a zveľaďovať životné prostredie a kultúrne dedičstvo.
3. Nikto nesmie nad mieru ustanovenú zákonom ohrozovať ani poškodzovať životné prostredie, prírodné zdroje a kultúrne pamiatky.
4. Štát dbá o šetrné využívanie prírodných zdrojov, o ochranu poľnohospodárskej pôdy a lesnej pôdy, o ekologickú rovnováhu a o účinnú starostlivosť o životné prostredie a zabezpečuje ochranu určeným druhom voľne rastúcich rastlín a voľne žijúcich živočíchov.

Článok 45.

Každý má právo na včasné a úplné informácie o stave životného prostredia a o príčinách a následkoch tohto stavu.

Zákon č.17/1992 Z. z. o životnom prostredí v znení neskorších predpisov (14), ktorý ustanovuje (§ 16), že „výchova, osвета a vzdelávanie sa uskutočňujú tak, aby viedli k mysleniu a konaniu, ktoré je v súlade s princípom trvalo udržateľného rozvoja, k vedomiu zodpovednosti za udržanie kvality životného prostredia a jeho jednotlivých zložiek a k úcte k životu vo všetkých jeho formách.“ Tento zákon zároveň ustanovuje aj zásady ochrany životného prostredia, všeobecné povinnosti pri ochrane životného prostredia a nadväzne na čl. 45 Ústavy Slovenskej republiky o povinnosti zverejňovania informácií o životnom prostredí.

Zákon č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny (15), je pre odbor environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvetu dôležitou oborovou normou, tak ako aj ďalšie zákony:

Zákon č. 326/2005 Z. z. o lesoch (16),

Zákon č. 137/2010 Z. z. o ovzduší (17),

Zákon č. 364/2004 Z. z. o vodách (18),

Zákon č. 321/2014 Z. z. o energetickej efektívnosti (19),

Zákon č. 50/1976 Z. z. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku (20),

Zákon č. 79/2015 Z. z. o odpadoch (26) a mnohé ďalšie.

Zákony č. 205/2004 Z. z. o zhromažďovaní, uchovávaní a šírení informácií o životnom prostredí (21) a č. 211/2000 Z. z. o slobodnom prístupe k informáciám (22) spodrobňujú základné ústavné práva občanov SR na informácie a na účasť verejnosti na rozhodovaní a riešia aj medzinárodný záväzok Slovenskej republiky, vyplývajúci z Dohovoru o prístupe k informáciám, účasti verejnosti na rozhodovacom procese a prístupe k spravodlivosti v záležitostiach životného prostredia - **Aarhuský dohovor (23)**, prijatý v Aarhuse 25.06.1998 v gescii OSN.

Koncepcia environmentálnej výchovy a vzdelávania z 25. novembra 1997, schválená Uznesením vlády SR č.846/1997 (24), bola a na národnej a nadrezortnej úrovni stále je prvým a jediným koncepčným materiálom svojho druhu. Je to však neaktuálny materiál a nesplnené úlohy z neho prešli do iných, aktuálnejších dokumentov. Uvádzame ho pre úplnosť a preto, lebo je stále platný.

Akčný plán výchovy a vzdelávania k TUR v SR (25) spracovaný na Ministerstve školstva, vedy, výskumu a športu SR a schválený Uznesením vlády SR č. 574 z 13. júla 2005, s cieľmi do roku 2010 (neaktualizovaný, ale tiež stále platný).

Závery z medzinárodných konferencií k ENV: Bratislava 1994, Zvolen 1998, Košice 2001, Nitra 2004, Banská Bystrica 2009 (bez záverov), Bratislava 2013 (bez záverov), Nitra 2018 (príloha 1).

Na celonárodnej úrovni konkretizuje záväzky Slovenska v oblasti EVVO v rámci rezortu životného prostredia **Rezortná koncepcia environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvetu do roku 2025**, schválená MŽP SR v roku 2015 (27), ktorá v rámci SWOT analýzy definuje ako slabé stránky environmentálnej výchovy chýbajúcu stratégiu budovania siete environmentálno-výchovných stredísk, nedostatočnú spoluprácu medzi subjektmi aktívnymi v environmentálnej výchove a celkovo poddimenzovanú infraštruktúru a financovanie EVVO. Pre účel implementácie koncepcie bola zriadená Komisia Ministerstva životného prostredia SR pre environmentálnu výchovu, vzdelávanie a osvetu, ktorá zastrešuje zástupcov z podriadených organizácií rezortu životného prostredia, z mimovládneho sektora, zástupcov Ministerstva kultúry SR a MŠVVaŠ SR, t. j. zástupcov inštitúcií, ktorým vyplývajú úlohy definované v zmysle plnenia cieľov koncepcie.

Tento materiál, aj keď rezortný (ŽP), je aktuálny a pre Koncepciu z neho vyplývajú relevantné východiská a úlohy, napr. v rámci definovaných opatrení:

1.1 Vytvorenie a inštitucionálne zabezpečenie funkčného systému EVVO

1.2 Rozvoj existujúcich úspešných aktivít zameraných na EVVO

1.3 Rozvoj a podpora praktickej environmentálnej výchovy

2.1 Rozvoj odborných vzdelávacích aktivít pre zamestnancov verejnej správy

2.2 Zefektívnenie vzdelávania koordinátorov ENV

3.1 Zatraktívnenie a zvýšenie záujmu verejnosti o problematiku životného prostredia, ochrany prírody a krajiny a podpora občianskej angažovanosti a aktívneho dobrovoľníctva.

3.2 Podpora nových trendov v oblasti EVVO

4.1 Osveta v oblasti udržateľného využívania prírodných zdrojov prostredníctvom rozvoja environmentálnej infraštruktúry

4.2 Osveta v oblasti adaptácie na nepriaznivé dôsledky zmeny klímy a ich nepriaznivý vplyv

5.2 Zlepšenie osvetovej činnosti v oblasti starostlivosti o životné prostredie ako súčasť zvyšovania kvality života obyvateľov a spolupráca s lokálnymi aktérmi miestneho rozvoja (vrátane MAS), MVO, samosprávami a širokou verejnosťou.

Zelenšie Slovensko - **Stratégia Environmentálnej politiky Slovenskej republiky do roku 2030 (28)** - schválená Uznesením Vlády SR č. 87/2019 zo dňa 27. februára 2019. Kapitola 13 Stratégie je zameraná na environmentálnu výchovu a vzdelávanie v každom veku. Okrem iného sa v nej spomína aj opatrenie vytvoriť sieť štátnych aj neštátnych stredísk environmentálnej výchovy s cieľovým stavom porovnateľným so štandardom európskych krajín. Na úrovni štátu, krajských a lokálnych samospráv má byť vytvorený mechanizmus na dobudovanie siete environmentálno-výchovných stredísk vo všetkých krajoch, ako aj informačných a návštevných centier v chránených územiach, založený na princípoch spravodlivej, otvorenej a transparentnej verejnej súťaže. Z uznesenia C1 prijatej Envirostratégie priamo vyplýva aj krajským samosprávam úloha "podieľať sa na plnení cieľov a opatrení stratégie a ich premietnutí do regionálnych a miestnych strategických dokumentov".

K dôležitým dokumentom patrí aj **Stratégia adaptácie SR na nepriaznivé dôsledky zmeny klímy (29)**, ktorá považuje za jeden z najdôležitejších princípov aj budovanie vedomostnej základne a poskytovanie objektívnych informácií pre rozhodovací proces na všetkých jeho úrovniach.

Koncepcia ochrany prírody a krajiny (30), určuje strategické ciele a opatrenia na ich dosiahnutie najmä v oblasti územnej a druhovej ochrany, ochrany drevín a krajiny, výchovy a vzdelávania, spolupráce s inými orgánmi štátnej správy, so samosprávou, s mimovládnyimi organizáciami a v oblasti medzinárodnej spolupráce s využitím inštitucionálnych, právnych a ekonomických nástrojov. Aktuálne platná Koncepcia ochrany prírody a krajiny bola schválená uznesením vlády SR č. 471/2006. Do legislatívneho procesu bola v decembri 2018 odovzdaná aktualizovaná verzia Koncepcie ochrany prírody a krajiny do roku 2030, s cieľom schválenia dokumentu Vládou SR v júni 2019.

4. prioritnou témou predloženého návrhu aktualizovanej Koncepcie sú: Informácie o ochrane prírody a krajiny, medzinárodná spolupráca, vzdelávanie, osвета a komunikácia, s cieľmi:

- Vytvorenie systému zberu údajov o ochrane prírody a krajiny a ich online dostupnosť;
- Účinnejšie zapojenie do medzinárodnej spolupráce;
- Zlepšenie povedomia a znalostí verejnosti o ochrane prírody a krajiny.

Právne predpisy a metodické usmernenia na podporu environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvetu v rezorte školstva

Rozvoj školského a celoživotného environmentálneho vzdelávania umožňujú najmä zákony:

- č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní - školský zákon, ustanovujúci aj Štátny vzdelávací program a prioritnú tému Environmentálna výchova (31),
- č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách (32),
- č. 317/2009 Z. z. o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch (33),
- č. 568/2009 Z. z. o celoživotnom vzdelávaní (34).

Metodicky tému upravujú:

- Inovovaný Štátny vzdelávací program, platný od 1. 9. 2015 (35).
- Metodické usmernenie Štátneho pedagogického ústavu k zavádzaniu prierezových tém do školských vzdelávacích programov (36).

- Metodické usmernenie ŠPÚ k zavádzaniu prierezovej témy environmentálnej výchovy do iškVP (37).
- Environmentálna výchova vo vyučovacích predmetoch Štátneho vzdelávacieho programu (38).
- Vzdelávací štandard voliteľného predmetu environmentálna výchova pre primárne vzdelávanie (39).
- Vzdelávací štandard voliteľného predmetu environmentálna výchova pre nižšie stredné vzdelávanie (40).

Ďalšie súvisiace legislatívne a strategické dokumenty z úrovne Slovenskej republiky:

- Prioritný akčný rámec financovania Natura 2000 v Slovenskej republike v EÚ programovom období 2014-2020 (41),
- Operačný program Kvalita životného prostredia na obdobie 2014-2020 (42),
- Národný lesnícky program Slovenskej republiky + Akčný plán Národného lesníckeho programu Slovenskej republiky na roky 2015 – 2020 (43),
- Koncepcia rozvoja poľnohospodárstva Slovenskej republiky na roky 2013-2020 (44),
- Stratégia rozvoja cestovného ruchu do roku 2020 (45),
- Strednodobé hodnotenie environmentálnej výkonnosti Slovenskej republiky (OECD) 2017 (46),
- Koncepcia rozvoja Lesnej pedagogiky (47).

Koncepcné a programové dokumenty na úrovni TSK:

Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja TSK na roky 2013 - 2023 (48)

Styčné body PHSR TSK a Koncepcie EVVO TSK sú v opatreniach a aktivitách:

Aktivita 3.1.2 Podpora celoživotného vzdelávania

Opatrenie 4.2 ROZVOJ ŠKOLSTVA vo všetkých svojich aktivitách

Opatrenie 4.4 PODPORA ROZVOJA KULTÚRY v niektorých svojich aktivitách

a predovšetkým Prioritná os 5 ŽIVOTNÉ PROSTREDIE A OBNOVITEĽNÉ ZDROJE vo všetkých svojich opatreniach a aktivitách.

Stratégia rozvoja stredného odborného školstva v TSK na roky 2013 - 2020 (49)

Spoločnými cieľmi Stratégie rozvoja stredného školstva v TSK a Koncepcie EVVO TSK sú:

cieľ B1. Zvýšenie kvality pedagogických zamestnancov;

cieľ B3. Modernizácia materiálno-technického vybavenia (menovite v aktivitách Vybavenie laboratórií fyziky, chémie a biológie v gymnáziách, Vybavenie školských knižníc a klubov, Vybavenie internátov, Učebnice a učebné pomôcky, Úprava a vybavenie školských pozemkov pre environmentálnu a ekologickú výchovu);

cieľ B4. Zefektívnenie získavania grantov a poskytovania podporných služieb;

cieľ C1. Posilnenie výchovnej funkcie škôl;

cieľ D1. Rozvoj duálneho vzdelávania;

cieľ E2. Podpora novej pedagogiky a flexibilných ciest učenia sa;

cieľ E4. Zvyšovanie záujmu žiakov ZŠ o odborné vzdelávanie.

Stratégia rozvoja vidieka Trenčianskeho samosprávneho kraja na roky 2013 - 2020 (50)

Styčné body SRV TSK a Koncepcie EVVO TSK sú v opatreniach a aktivitách:

Opatrenie 1.3 Podpora celoživotného vzdelávania a odborného vzdelávania v odvetviach poľnohospodárstva a lesného hospodárstva ;

Opatrenie 4.1 Obnova, zachovanie a posilnenie biologickej diverzity;

Opatrenie 4.4 Environmentálna certifikácia služieb cestovného ruchu;

Prioritná oblasť 5: Propagácia efektívneho využívania zdrojov a podpora prechodu na nízkouhlíkové hospodárstvo, odolné voči zmene klímy v odvetví poľnohospodárstva, potravinárstva a lesného hospodárstva.

Koncepcia rozvoja práce s mládežou TSK do roku 2020 (51)

Styčné body Koncepcie RPM TSK a Koncepcie EVVO TSK sú predovšetkým v kapitole 2.7 Ochrana životného prostredia:

Cieľ 1 - Podpora environmentálnej výchovy a ochrany životného prostredia

Opatrenia:

Podpora environmentálnej výchovy na školách

Oživenie metodiky živej knižnice a iných metódik neformálneho vzdelávania a ich využívanie pri zvyšovaní environmentálneho povedomia mladých ľudí

Podpora aktivít mladých ľudí v rámci environmentálneho projektu TSK „Zelená župa“

Podpora rozvoja zručností mladých ľudí

Podpora spolupráce pri prevenčných aktivitách (samospráva – štátna správa – zamestnávateľia – MVO – mladí ľudia)

Podpora osvetvy a medializácie

Zvyšovanie informovanosti o existujúcich grantových programoch v oblasti environmentalistiky

Zvyšovanie informovanosti a kompetencií koordinátorov práce s mládežou v oblasti ochrany prírody a životného prostredia.

Ďalšie východiskové dokumenty z úrovne Trenčianskeho samosprávneho kraja:

Hlavné ciele pri rozvoji trvalo udržateľného cestovného ruchu v TSK (52),

Zelená župa (53).

Legislatívne kompetencie TSK súvisiace s témou KK EVVO TK:

- pôsobnosti na úseku územného plánovania a stavebného poriadku v zmysle zákona č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku (20),
- pôsobnosti na úseku civilnej obrany v zmysle zákona č. 42/1994 Z. z. o civilnej ochrane obyvateľstva (54),
- pôsobnosti na úseku cestovného ruchu a regionálneho rozvoja v zmysle zákona č. 539/2008 Z. z. o podpore regionálneho rozvoja (55),
- pôsobnosti na úseku múzeí a galérií v zmysle zákona č. 206/2009 Z. z. o múzeách a galériách (56),
- pôsobnosti na úseku osvetovej činnosti v zmysle zákona č. 189/2015 Z. z. o osvetovej činnosti (57),
- pôsobnosti na úseku knižníc v zmysle zákona č. 126/2015 Z. z. o knižniciach - (58),
- pôsobnosti na úseku školstva a školských zariadení (zákon č. 596/2003 Z. z. o štátnej správe a školskej samospráve (59) a zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (31).

1.3. Analýza prostredia kraja

1.3.1. Stav prírodného a životného prostredia, environmentálne záťaže a najväčšie problémy životného prostredia v kraji

Západnú hranicu Trenčianskeho kraja tvorí štátna hranica s Českou republikou, na severovýchode susedí Trenčiansky kraj so Žilinským krajom, na juhovýchode s Banskobystrickým krajom a na juhu s Nitrianskym a Trnavským krajom.

Z hľadiska geomorfológie je územie Trenčianskeho kraja pomerne členité. Hranicu s Českou republikou tvoria Biele Karpaty. Z juhu do tejto západnej časti zasahuje Myjavská pahorkatina a Malé Karpaty, na severe Javorníky. Pod týmito pohoriami sa rozkladajú jednotlivé kotliny Považského podolia. Niva Váhu tvorí centrálnu časť osídlenia.

Strednú časť riešeného územia vyplňajú Strážovské vrchy, ktoré v južnej časti prechádzajú do Považského Inovca. Zo západnej časti sa pohoria zvažujú k Považskému podoliu a z východnej strany do Podunajskej pahorkatiny, Nitrianskej nivy, ktorá tvorí predovšetkým územie okresu Bánovce nad Bebravou a časť okresu Partizánske. Zo severnej časti Strážovské vrchy pokračujú pohorím Súľovské vrchy a Lučanská Fatra.

Východnú časť Trenčianskeho kraja tvorí uzavretá medzihorská Hornonitrianska kotlina, ktorá na juhozápade prechádza údolím Nitry do Nitrianskej nivy. Kotliny obklopujú z juhu predhoria a výšiny Tríbeča a Vtáčnika, severnejšie Kremnické hory a Žiar a zo Strážovských vrchov do stredu kotliny vybiehajú výšiny Malej Magury, ktorá oddeľuje horný tok Nitry od jej prítoku Nitrice.

Chránené územia národnej siete

V rámci veľkoplošných chránených území sa na území Trenčianskeho kraja nachádza 5 chránených krajinných oblastí s celkovou rozlohou 102 612 ha, čo predstavuje 22,80 % rozlohy Trenčianskeho kraja (60). Najväčšiu rozlohu v rámci Trenčianskeho kraja majú Chránené krajinné oblasti Biele Karpaty a Strážovské vrchy, vyhlásené najmä z dôvodu ochrany lesných a lúčnych komplexov.

V rámci maloplošných chránených území sa na území Trenčianskeho kraja nachádza 141 chránených území zaradených do nasledovných kategórií (60):

- Národné prírodné rezervácie (NPR) 12
- Prírodné rezervácie (PR) 52
- Národné prírodné pamiatky (NPP) 3
- Prírodné pamiatky (PP) 71
- Chránené areály (CHA) 3.

Chránené územia NATURA 2000

Natura 2000 je názov sústavy chránených území členských krajín Európskej únie a hlavným cieľom jej vytvorenia je zachovanie prírodného dedičstva, ktoré je významné nielen pre príslušný členský štát, ale najmä pre EÚ ako celok. Táto sústava chránených území má zabezpečiť ochranu najzväčnejších a najviac ohrozených druhov voľne rastúcich rastlín, voľne žijúcich živočíchov a prírodných biotopov vyskytujúcich sa na území štátov Európskej únie a prostredníctvom ochrany týchto druhov a biotopov zabezpečiť zachovanie biologickej rôznorodosti v celej Európskej únii. Tvoria ju 2 typy území:

- osobitne chránené územia (Special Protection Areas, SPA) - vyhlasované na základe smernice o vtácoch - v národnej legislatíve: **chránené vtáčie územia**;

- osobitné územia ochrany (Special Areas of Conservation, SAC) - vyhlasované na základe smernice o biotopoch - v národnej legislatíve: **územia európskeho významu** - pred vyhlásením, po vyhlásení je územie zaradené v príslušnej národnej kategórii chránených území.

V Trenčianskom kraji sa nachádza po druhej aktualizácii národného zoznamu ÚEV, ktorá platí od 1.1.2018: 5 chránených vtáčích území a 68 území európskeho významu (60).

Napriek vysokému podielu výmery chránených území možno pozorovať v rámci národnej sústavy mnohé nedostatky (reprezentatívnosť, stav ohrozenosti, definovanie cieľového stavu ochrany, realizácia programov starostlivosti o MCHÚ). Európska sústava Natura 2000 je z veľkej časti už dobudovaná, hoci výmeru niektorých biotopov považuje Európska komisia stále za nedostatočnú a možno očakávať ďalšiu etapu rozširovania sústavy.

Procesy vyhlasovania ÚEV, ako aj prípravy programov starostlivosti sú však príliš pomalé.

Bližšie informácie: <http://www.soprs.sk/natura/> a <http://maps.soprs.sk/mapy/map.php> (61) a mapa siete chránených území v Trenčianskom kraji v prílohe 15a.

Environmentálne záťaž a najväčšie problémy životného prostredia v kraji

Kvalita životného prostredia Trenčianskeho kraja je rôznorodá. Diferenciácia územia podľa environmentálnej kvality (MŽP SR, SAŽP, 2015 - 62) je stanovená v piatich stupňoch. Na území Trenčianskeho kraja (60, 62) sa nachádzajú regióny s nenarušeným prostredím (Bielokarpatský región a Strážovský región), región s mierne narušeným prostredím (Strednopovažský región, Ponitriansky a Tribečský región) s koncentráciou narušeného prostredia v aglomerácii Trenčína (Trenčiansky región). Regióny so silne narušeným prostredím predstavujú Dolnopovažský a Hornonitriansky región.

Východná časť územia - Horná Nitra - patrí medzi 9 zdravotne závažných a ohrozených oblastí. Oblasť je zaťažená najmä činnosťou energetického, chemického priemyslu a baníctva v území medzi Novákmi a Prievidzou. Predmetné územie je značne postihnuté a devastované dlhodobými účinkami hlbinej a povrchovej ťažby hnedého uhlia.

Západná a stredná časť riešeného územia (okresy Myjava, Nové Mesto nad Váhom, Trenčín, Ilava, Púchov, Považská Bystrica) sú zasiahnuté menej, a to najmä územie jednotlivých pohorí dotknutého územia. V horšej situácii je údolná niva Váhu, v ktorej sa koncentruje sídelná štruktúra, priemysel a hlavné trasy dopravnej a technickej infraštruktúry.

Ovzdušie (60, 63)

Najvýznamnejšiu časť environmentálnej záťaž Trenčianskeho kraja predstavuje znečistené ovzdušie, najmä exhaláty z priemyselnej výroby. Znečistené ovzdušie je potencionálne najzávažnejšou krátko až strednodobou hrozbou pre zdravie obyvateľstva. Prevažná časť emisnej záťaž Trenčianskeho kraja pochádza najmä z regiónu Hornej Nitry (okres Prievidza), ďalšie oblasti so znečisteným ovzduším sú spojené s cementárňami v Hornom Srní a Ladcoch a gumárenským priemyslom v Púchove.

Až v posledných rokoch na základe nových právnych predpisov v oblasti ochrany ovzdušia, dôsledku znižovania výroby, ale najmä environmentálnymi opatreniami (odsírenie blokov tepelných elektrární, rekonštrukcia zariadení, náhrada kotlov za fluidné, elektromagnetické a elektrostatické odľučovače a pod.) sa situácia v oblasti čistoty ovzdušia v kraji začína pomaly zlepšovať. Slovenská republika plní záväzky vyplývajúce z príslušných medzinárodných dohovorov týkajúcich sa emisií znečisťujúcich látok do ovzdušia. V roku 2017 bol zaznamenaný pokles emisií SO₂, NO_x, CO, PM₁₀, PM_{2,5}, NH₃ a NMVOC, mierny nárast v prípade emisií PCDD/F a tiež emisií Cd, Hg a Pb.

Povrchové a podzemné vody (60)

Rieka Váh priteká na územie Trenčianskeho kraja značne znečistená. Veľká koncentrácia sídiel, intenzívna poľnohospodárska výroba, rozvinutý priemysel a na druhej strane nezabezpečené čistenie odpadových vôd

má za dôsledok, že aj na území kraja dochádza k zhoršeniu kvality vody. Podobne aj rieky Nitra, Vlára, Myjava a Bebrava sú pomerne znečistené. Stredný tok Váhu je znečisťovaný husto osídlenými oblasťami s rozvinutým priemyslom, kde najväčšími producentmi odpadových vôd sú čistiarne odpadových vôd a priemysel z aglomerácií Dubnica nad Váhom, Trenčín, Považská Bystrica a Nové Mesto nad Váhom. Rieku Nitra vrátane sledovaných prítokov zaraďujeme medzi silne až veľmi znečistené toky v dôsledku antropogénnej činnosti v danej oblasti. Nepriaznivá situácia je výsledkom ťažby a priemyslu v Handlovej, Prievidzi a Novákoch.

Znečistenie podzemných vôd pochádza z infiltrácie povrchových vôd do riečnych sedimentov, z priemyselných hnojív, znečistených zrážkových vôd, skládok odpadov, priemyselných a odpadových vôd mestských a sídelných aglomerácií a poľnohospodárstva. Problémom ostáva nízke napojenie obyvateľstva na kanalizáciu. V severnej časti Trenčianskeho kraja sa nachádzajú dve chránené vodohospodárske oblasti CHVO Strážovské vrchy a CHVO Beskydy a Javorníky, ktoré tvoria 24 % rozlohy Trenčianskeho kraja. Chránená vodohospodárska oblasť predstavuje územie, ktoré svojimi prírodnými podmienkami tvorí významnú prirodzenú akumuláciu povrchových a podzemných vôd. Napriek problémom možno konštatovať, že kvalita pitnej vody je na vysokej úrovni. V rámci SR 99,72 % analýz pitnej vody vyhovuje hygienickým limitom.

Erózia, zosuvy (60)

Vodná erózia sa výraznejšie prejavuje v severných okresoch, najmä v podhorských a horských oblastiach, kde je vyššia svahovitosť. Najhoršia situácia v rámci ohrozenia pôd vodnou eróziou je v okresoch Považská Bystrica, Púchov a Myjava. Stredná a silná veterná erózia sa v Trenčianskom kraji vyskytuje minimálne. Na väčšine poľnohospodárskej pôdy sa vyskytuje slabá až žiadna veterná erózia (98 %). Intenzita je závislá najmä na sklonitosti reliéfu, pokryvnosti vegetáciou a na pôdnom druhu. Stredná až silná veterná erózia má najväčšie zastúpenie v okresoch Považská Bystrica, Púchov a Myjava, v rámci celej SR je vodnou eróziou potenciálne ohrozených 38,6 % a vetrovou 6,7 % poľnohospodárskych pôd.

Návrh opatrení proti pôsobeniu vodnej erózie by sa mal riešiť v rámci projektov pozemkových úprav, pri ktorých ide hlavne o racionálne priestorové usporiadanie pozemkového vlastníctva pri rešpektovaní ochrany životného prostredia, tvorby územného systému ekologickej stability a prevádzkovo-ekonomických hľadísk poľnohospodárskej výroby. Jedným z najrozšírenejších deštruktívnych javov ovplyvňujúcich pôdy v kraji, sú zosuvy, ktoré majú nepriaznivé dôsledky na využitie územia, najmä na poľnohospodárstvo, výstavbu a infraštruktúru. Vyskytujú sa hlavne v podhorskej oblasti Bielych Karpát a na Myjavskej pahorkatine. Osobitným problémom z hľadiska svahových deformácií je okres Prievidza. Zosuvy v Hornej Nitre sú rozšírené najmä v západnej a juhozápadnej časti okresu. Svahové deformácie v predmetnom území negatívne ovplyvňujú možnosti využitia nestabilných území pre stavebné účely. Poddolované územia sa nachádzajú v oblastiach po banskej činnosti v okrese Prievidza.

Od roku 2000 v dôsledku dlhotrvajúcich a extrémnych zrážok narastá počet mimoriadnych udalostí, ktoré majú negatívny vplyv na život a zdravie obyvateľov a ich majetok. Najväčšiu hrozbu predstavujú opakujúce sa havarijné zosuvy.

Hluk (60)

V Trenčianskom kraji je hlukové zaťaženie výrazne koncentrované pozdĺž hlavnej dopravnej a urbanizačnej osi Slovenska, ktorá nesie všetky druhy najvýznamnejších zdrojov hluku. Najzaťaženejším je mesto Trenčín so svojou aglomeráciou. Zlepšenie sa dosiahlo uvedením diaľnice D1 v celej dĺžke kraja.

Na Hornej Nitre je hlukovo najzaťaženejším územím aglomerácia Zemianske Kostoľany-Nováky-Prievidza. Hlukové pomery v Prievidzi sa zlepšili zapustením cesty I/64 v priestore centra a realizáciou južného cestného obchvatu mesta. Problematiku hluku v Novákoch a Zemianskych Kostoľanoch, ako aj v Handlovej čiastočne zlepšia navrhované obchvaty ciest.

Ďalším hlukovo zaťaženým mestom je Považská Bystrica s estakádou diaľnice v centre mesta.

Radónové riziko (60)

Pestrá geologická stavba územia Trenčianskeho kraja sa prejavila aj v kategóriách radónového rizika. Nízke radónové riziko bolo zistené na veľkých plochách najmä severných častí okresov Myjava, Nové Mesto nad Váhom, Trenčín, Ilava, Púchov a Považská Bystrica.

Stredný stupeň radónového rizika bol zistený nad horninami Malých Karpát, Považského Inovca, ale aj v údolných polohách rieky Váh od Trenčianskych Bohuslavíc po Sverepec.

K územiu so stredným stupňom Rn rizika patrí západná časť okresu Bánovce na Bebravou a severná časť okresu Partizánske, v okrese Prievidza širšie okolie Handlovej.

Vysoké radónové riziko bolo zistené v blízkosti Hôrky nad Váhom, Kočoviec, východne od Brezovej pod Bradlom, južne od Nitrianskeho Pravna, severne od Chvojnice a juhovýchodne od Košeckého Podhradia.

Odpady, skládky (60, 63, 64)

Skládkovanie odpadov je naďalej najpoužívanejším spôsobom nakladania s odpadmi na Slovensku a rovnako aj v Trenčianskom kraji. Na území kraja je 16 prevádzkovaných skládok odpadov, z toho je 13 skládok určených pre odpad, ktorý nie je nebezpečný (ostatný), 1 skládka odpadov na nebezpečný odpad BORINA EKOS Livinské Opatovce a 2 skládky odpadov na inertný odpad. V súčasnosti nie sú v Trenčianskom kraji prevádzkované spaľovne komunálnych odpadov (okrem odpadov zo zdravotníckych zariadení a odpadov spoluspaľovaných v rotačných peciach).

Z dlhodobého hľadiska badať rast zozbieraného komunálneho odpadu vzniknutého v obciach a mestách Trenčianskeho kraja. V roku 2017 to bolo až 222 573 ton, čo predstavovalo medziročný nárast o 7,8 %. Množstvom komunálneho odpadu na obyvateľa sa kraj zaradil tesne pod priemer Slovenska. V Trenčianskom kraji bolo v roku 2017 zozbieraných 378,6 kg odpadu na obyvateľa, v Slovenskej republike o 14,3 kg odpadu na obyvateľa viac. Na jedného obyvateľa okresu vzniklo najviac odpadu v okresoch Trenčín 417,8 kg, Prievidza 399,8 kg a Partizánske 380,7 kg. Menej odpadu na obyvateľa, ako priemer kraja, bolo zozbieraného v okresoch Púchov 368,3 kg, Nové Mesto nad Váhom 363,5 kg, Myjava 363,1 kg, Považská Bystrica 356,1 kg, Bánovce nad Bebravou 352,9 kg a najmenej v okrese Ilava 324,1 kg.

Podiel zmesového odpadu v kraji dosiahol v roku 2017 najnižšiu hodnotu v histórii, napriek tomu táto hodnota bola druhá najvyššia medzi kraji SR po Prešovskom kraji, čo poukazuje na rezervy v separovaní odpadu obyvateľmi. Najviac separovali odpad obyvatelia v okrese Púchov 30 %, Trenčín 27 %, Ilava 26 %, Prievidza 24 %, Považská Bystrica 20 % a najmenej v okrese Nové Mesto nad Váhom 14 %. Na skládkach skončilo 72,2 % komunálneho odpadu, zvyšných 27,8 % sa zhodnotilo. Je potešujúcim javom, že podiel zhodnocovaného komunálneho odpadu v roku 2017 medziročne vzrástol o 35 %. V roku 2017 vzniklo v hospodárstve Trenčianskeho kraja 866 428 ton odpadu, čo predstavuje 8,6 % podiel z odpadu vzniknutého v SR. Množstvo odpadu medziročne kleslo o 41,1 %. Najvyšší podiel tvoril odpad z poľnohospodárstva, záhradníctva, lesníctva a poľovníctva 33,4 %.

Komplexné riešenie environmentálnych problémov v Trenčianskom kraji vyžaduje okrem základných územnoplánovacích opatrení najmä konkrétne opatrenia vo všetkých hospodárskych odvetviach, pričom za prvoradé treba považovať realizáciu nápravných opatrení, smerujúcich k zmierneniu a postupnej eliminácii súčasných negatívnych environmentálnych javov a trendov (65).

1.3.2. Analýza stavu a dopadov environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvetu vo vzdelávacích a osvetových inštitúciách, pôsobiach na území kraja

Aktuálny stav environmentálnej gramotnosti občanov Slovenskej republiky, obyvateľov Trenčianskeho kraja, ako aj stav systému environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvetu najmä v prostredí škôl vychádza jednak z výskumných podkladov celoslovenských a jednak z priamych výsledkov prieskumu na území TSK.

a) Staršie prieskumy a výskumy realizované v Slovenskej republike:

- výskum Zelená škola: vplyv evaluácie na rozhodovanie o programe (69),
- prieskum Metodicko pedagogického centra Trenčín + Krajského školského úradu Trenčín + Úradu TSK + Centra environmentálnych aktivít Trenčín na školách Trenčianskeho kraja, realizovaný v roku 2004 (príloha 2),
- výskum IUVENTy: Environmentálna výchova a vzdelávanie detí a mládeže – aktuálna situácia na Slovensku z rokov 2011 a 2012 (70),
- výskumy Štátnej školskej inšpekcie z rokov 2000/2001 a 2012/2013 (71, 72),
- výskum Zelené Slovensko - analýza postojov dospeljej slovenskej populácie voči ochrane životného prostredia z roku 2017 (73).

b) Prieskumy a výskumy v rámci projektu tvorby Krajskej koncepcie EVVO v TSK:

- prieskum na stredných školách TSK (príloha 3),
- dotazník - obce na území TSK (príloha 4),
- rešerš podnikateľského sektoru TSK (príloha 5),
- prieskum postojov verejnosti - realizovala Trenčianska univerzita Alexandra Dubčeka, Fakulta sociálno-ekonomických vzťahov (príloha 6).

Súhrn uvedených výskumov a prieskumov je uvedený v nasledujúcich kapitolách a v SWOT analýze v kapitole I.4.

Prieskum v školách v zriaďovateľskej pôsobnosti TSK (príloha 3)

V zriaďovateľskej pôsobnosti Trenčianskeho samosprávneho kraja je 39 školských zariadení - do zisťovania aktuálneho stavu EVVO v TSK sa zapojilo 38 škôl, z toho 36 v zriaďovateľskej pôsobnosti TSK a 2 súkromné stredné školy. Na všetkých týchto školách boli uskutočnené návštevy a rozhovory, týkajúce sa infraštruktúry a obsahu environmentálnej výchovy a vzdelávania. Sumár odpovedí je nasledovný:

V otázkach vybavenia a environmentálneho zázemia škôl:

- školskú záhradu, pozemok či inú exteriérovú ekopedagogickú plochu má 74 % škôl, avšak iba 39 % škôl, ktoré majú takéto zázemie, ho aj využíva na pedagogickú činnosť (*údaj je porovnateľný so stavom v školách v zriaďovateľskej pôsobnosti Bratislavského samosprávneho kraja*);
- pomôckami vybavenú, samostatnú odbornú učebňu biológie, ekológie má 27 % skúmaných škôl (*v BSK má extra odbornú učebňu až 50 % škôl*);
- environmentálny audit prevádzky a budovy má 5 % škôl, energetickým auditom budovy prešlo 33 % škôl (*porovnateľne so stavom v BSK*);
- nedostatky v organizácii triedenia odpadov boli zistené vo vyše 40 % škôl;
- šetriace/úsporné technológie (voda, energia) - aspoň jedno šetriace/úsporné riešenie je použité v cca 50 % škôl;
- v školskej kuchyni sú používané aj biopotraviny v 26 % škôl, regionálne potraviny v 44 % škôl.

Najpodstatnejšou súčasťou prieskumu bolo zisťovanie foriem uplatňovania prierezovej témy **Environmentálna výchova v jednotlivých školách** (ENV), ktorá je povinnou súčasťou školského vzdelávania a priaznivo ovplyvňuje proces utvárania a rozvíjania funkčných kompetencií žiakov. ENV umožňuje žiakom získať vedomosti, zručnosti, postoje a návyky k ochrane a zlepšovaniu životného prostredia dôležitého pre

trvalo udržateľný život. Vede žiakov ku komplexnému pochopeniu vzájomných vzťahov človeka, organizmov a životného prostredia, kde sú prepojené aspekty ekologické, ekonomické a sociálne. ENV je v inovovanom *Štátnom vzdelávacom programe* (35) formulovaná pre všetky stupne škôl prostredníctvom špecifických cieľov, ktoré má žiak postupne naplniť na konci stupňa vzdelávania. Na základe *Metodického usmernenia k Prierezovej téme Environmentálna výchova* (37), vydaného Štátnym pedagogickým ústavom, sa ENV môže realizovať (v zátvorke je uvedené percento skúmaných škôl, ktoré riešia prierezovú tému ENV týmto prístupom):

- ako súčasť učebného obsahu vyučovacích predmetov (81 % škôl),
- prostredníctvom samostatných projektov, seminárov, vyučovacích blokov, kurzov a pod. (9 % škôl),
- môže tvoriť samostatný vyučovací predmet z rámca voliteľných (dostupných) hodín (5 % škôl, t. j. v troch školách; pre porovnanie - v BSK je samostatný predmet zriadený v 10 % škôl).

V 5 % škôl sa ENV nevykonáva žiadnym z týchto daných spôsobov.

Tieto formy môžu byť ľubovoľne kombinované. Problematika ENV sa prelína rôznymi oblasťami života, v dôsledku čoho môže byť začlenená do rôznych vyučovacích predmetov. Najčastejšie sú to geografia, biológia, fyzika, chémia, prírodoveda, svet práce a etika. Praktické skúsenosti z mnohých škôl ukazujú, že témy environmentálnej výchovy majú obrovský potenciál na medzipredmetové prepojenia. Pre zmysluplné napĺňanie ENV, pre vytváranie podmienok pre tímovú prácu kolegov v téme, je nevyhnutná funkcia koordinátora environmentálnej výchovy. Táto funkcia je zriadená na 81% skúmaných škôl (pre porovnanie - v BSK iba 67 % škôl) a v 70 % prípadoch menovaných koordinátorov ENV sú títo pedagógovia aj zvýhodnení - alebo finančne alebo formou zníženej vyučovacej povinnosti.

Aktuálne témy ENV sú k dispozícii v metodických materiáloch spracovávaných a aktualizovaných ŠPÚ. Okrem prierezovej témy ENV, sú súčasťou Štátneho vzdelávacieho programu viacerých povinných vyučovacích predmetov témy environmentálnej výchovy (na všetkých stupňoch vzdelávania) – nachádzajú sa vo viacerých predmetoch a v rôznych formách.

Pre zvýšenie účinnosti ENV sa školám odporúča realizácia relevantných mimoškolských aktivít (napríklad ekovýlety, exkurzie, brigády, súťaže, besedy, atď.). V súčasnej situácii nedostatočná ponuka takýchto aktivít nedokáže pokryť dopyt škôl, ponuka často nezaručuje dostatočnú kvalitu a nezodpovedá regionálnym špecifikám a potenciálu územia. Napriek tomu je viac ako polovica skúmaných škôl v TSK zapojená aspoň do jedného kvalitného environmentálneho projektu - v zmysle projektov uvedených napríklad na konci kapitoly I.3.4 (v školách BSK je to o 10% škôl viac).

V regióne zároveň existuje silná potreba vzdelávania pedagógov, z rozhovorov vyplýva množstvo aktuálnych tém, v ktorých sa pedagógovia v praxi necítia dostatočne vyškolení a v ktorých by potrebovali absolvovať aktualizčné alebo inovačné formy vzdelávania. Podľa výskumu sa v posledných 5 rokoch zúčastnili akreditovaných vzdelávaní pedagógovia iba z 10% škôl (v BSK 20 % opýtaných škôl), neakreditovaných vzdelávaní sa zúčastnili pedagógovia z 30 % škôl (v BSK 21 %). Nepedagogickí zamestnanci škôl sa nezúčastnili žiadnych environmentálne zameraných vzdelávaní.

K environmentálnemu manažmentu škôl bola zisťovaná aj zapojenosť do najdostupnejších grantových výziev na environmentálne projekty – 39 % škôl sa v posledných piatich rokoch zapojilo aspoň raz do grantovej výzvy Enviroprojekt na Ministerstve školstva, vedy, výskumu, mládeže a športu SR, do krajského programu Zelené oči iba 13 % škôl.

Spoluprácu s obcou na eko/envi projektoch popísalo v rámci prieskumu 47 % škôl (v BSK cca o 10 % škôl menej).

Štátna školská inšpekcia zisťovala v školskom roku 2000/2001 **stav environmentálnych poznatkov a postojov žiakov základných a stredných škôl** (71). Sledovalo sa plnenie opatrení vyplývajúcich z Koncepcie environmentálnej výchovy a vzdelávania (24), úroveň environmentálnych poznatkov žiakov (vedomostným testom) a environmentálnych postojov (formou dotazníka).

Z porovnania výskumu na školách v zriaďovateľskej pôsobnosti TSK (príloha 3) s týmito zisteniami Štátnej školskej inšpekcie z roku 2000/2001 vyplýva

- pretrvávajúci problém nekoncepcnosti vzdelávania pedagógov (slabá ponuka špecifických vzdelávacích aktivít),
 - zlepšenie v ponuke metodických aj odborných materiálov, pretrvávajúce nedostatky v ich dostupnosti,
 - zvýšenie počtu škôl so zriadenou funkciou koordinátora environmentálnej výchovy,
 - napriek tomu pretrvávajú na mnohých školách formálnosť plnenia cieľov environmentálnej výchovy, nesystematickosť v prístupe k realizácii ENV na škole,
 - environmentálne poznatky dlhodobo na slušnej úrovni, pretrvávajú (v čase sa dokonca prehĺbuje) stav, keď environmentálne postoje a konanie žiakov zaostávajú za vedomosťami.
- Podobné výsledky odhalil aj výskum Štátnej školskej inšpekcie v roku 2012/2013 (72). Zlepšenie nastalo v prípade zvýšenia počtu školských koordinátorov ENV, zapojenosti škôl do environmentálnych projektov a zvýšenia počtu škôl s príkladmi dobrej praxe, v podstatných ukazovateľoch sa situácia priblížila k aktuálnemu stavu, zistenému aj v prieskume na školách TSK v r. 2018.

Z porovnania **prieskumu na školách v zriaďovateľskej pôsobnosti TSK** (príloha 3), uskutočneného v roku 2018 so zisteniami dotazníkového prieskumu na tej istej vzorke z roku 2004 (príloha 2) vyplýva zhoda v častých konštatovaniach respondentov (stav teda zostáva rovnaký):

- stav environmentálnej gramotnosti/vzdelanosti svojich žiakov považujú samotné školy za dobrý až priemerný,
- stav environmentálnej vychovanosti svojich žiakov považujú samotné školy skôr za podpriemerný,
- úloha školy v ENV je významnejšia v porovnaní s ENV v rodine,
- úroveň environmentálnej výchovy je priamo ovplyvnená úrovňou environmentálneho vzdelania, správanie väčšiny študentov však nesvedčí o ich environmentálnej uvedomelosti, napriek dobrej vzdelanosti,
- nedostatočná pozornosť sa venuje pestovaniu vzťahu k prírode a k prostrediu, v ktorom žijeme,
- úroveň environmentálnej výchovy a vzdelávania závisí na prístupe a tiež na príklade jednotlivých vyučujúcich, aj na celkovom manažmente školy (a jeho príklade),
- chýba pedagogický výskum, skúmajúci úroveň environmentálnych znalostí, zručností, postojov,
- nízka úroveň podpory škôl v oblasti metodologickej,
- chýbajú metodické odporúčania, osobné stretnutia, semináre, prehľad akcií, projektov, súťaží.

Súčasný stav environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvedy na celoslovenskej úrovni je detailne popísaný aj vo výskume **Environmentálna výchova a vzdelávanie detí a mládeže – aktuálna situácia na Slovensku (70)**, realizovaný v rokoch 2011 a 2012 pre Iuventu. Zásadné skonštatovanie výsledkov výskumu: *súčasný stav environmentálnej výchovy a vzdelávania detí a mládeže je neuspokojivý.*

Tento výskum (realizovaný najmä formou osobných rozhovorov a fokusových skupín) sa zaoberal vo väčšej miere aj výzvami, ktorými sa odbor EVVO musí zaoberať, či z hľadiska chýbajúceho obsahu či z hľadiska minimálne používaných metód a foriem:

- * interdisciplinárnosť
- * zameranie na súvislosti, presahy, vzťahy
- * reflexia vývoja sveta a ľudskej spoločnosti
- * previazanosť tém: hodnotového správania, filozofické a duchovné, občianske a spoločenské, etické a morálne, sociálne témy
- * otázka **zodpovednosti** - pozitívny a zodpovedný prístup k životu, k prírode a Zemi
- * otázka **spotreby, nárokov, uvedomelej skromnosti** - zníženie svojich nárokov a osobnej spotreby
- * otázka **spolupatričnosti a súladu** - s inými živými tvormi, s prostredím
- * otázka **aplikácie v praxi** - schopnosť reflektovať hodnoty ochrany ŽP a TUR v osobnom živote, doma, v škole, v rodine, v práci
- * otázka **občianskej angažovanosti** - zaujímať postoje, aktívny občan s rozhľadom, uvedomovaním si súvislostí, kritické myslenie
- * otázka **hodnotovej zmeny** - osobný myšlienkový posun a zmena vlastného správania a hodnôt
- * otázka **sebestačnosti** - na úrovni jednotlivcov aj komúnit
- * otázka **adaptability** - schopnosť pružne reagovať na zmeny životných a spoločenských podmienok.

Všetky citované výskumy a prieskumy sa zhodujú v konštatovaní: napriek posunu v metodológii, množstvu environmentálnych projektov, do ktorých sa (niektoré) školy zapájajú, pretrvávajú rozpor medzi nadobudnutými vedomosťami žiakov a žiačok a ich skutočným správaním sa v (ne)prospech prírody, životného prostredia, zdravia...

Vcelku dobrá úroveň vedomostí a poznatkov je odrazom priorít súčasného školského systému v SR. Slabá je úroveň environmentálnych postojov žiakov a žiačok, študentov a študentiek.

Pozitívny je (najmä v posledných 5 rokoch) nárast počtu žiakov, žiačok s individuálnym záujmom o riešenie problémov životného prostredia, ako aj nárast počtu škôl a školských zariadení, aktívne sa zapájajúcich do množstva kvalitných environmentálnych projektov, cieľavedomo minimalizujúcich svoju ekologickú stopu (aj naďalej je však toto možné konštatovať iba o výnimkách z celkového množstva škôl a ich žiakov).

Po analýze všetkých dostupných výskumov a prieskumov v SR aj vo vzdelávacích inštitúciách na území TSK, realizovaných rozhovoroch s pedagógmi, žiakmi, s rodičovskou verejnosťou a v porovnaníach menovite so situáciou v Českej republike, boli identifikované nasledovné systémové nedostatky:

- chýba infraštruktúra, zdroje (finančné, personálne, technické...);
- ďalšie vzdelávanie pedagógov je nesystémové a nekonceptné;
- rovnako chýba konceptný systém environmentálneho vzdelávania pracovníkov v samospráve a v súkromnom sektore, menovite tiež novinárov;
- súčasná inštitucionálna podoba environmentálnej výchovy a vzdelávania v školskom systéme (vo forme Prierezovej témy Environmentálna výchova, definovanej v platnom Štátnom vzdelávacom programe) vykazuje znaky nekonceptnosti a formálnosti, prejavujúce sa síce solidnými environmentálnymi vedomosťami, ale nedostatočnou úrovňou zručností a pro-environmentálnych postojov absolventov škôl;
- vo vzdelávaní na všetkých úrovniach sú podceňované kľúčové témy pre environmentálnu výchovu a vzdelávanie, t. j. otázka osobnej zodpovednosti, otázka uvedomelej skromnosti, otázka sebestačnosti, otázka adaptability a predovšetkým - otázka osobnej a skupinovej občianskej angažovanosti;
- nedostatočne je využívaný odborný potenciál environmentálnych MVO a potenciál osobného nasadenia nadšencov pre environmentálnu výchovu v školách a v iných výchovno-vzdelávacích inštitúciách;
- nie sú jasne stanovené rezortné a sektorové zodpovednosti v oblasti environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvedy...

Formalizmus - Využívať priestor definovaný nadpredmetovými osnovami environmentálnej výchovy (dnes daný Prierezovou témou Environmentálna výchova - ENV) vedú iba motivovaní, v problematike environmentalistiky zdatní a tvoriví pedagógovia, podporení navyše pochopením vedenia školy; vo väčšine škôl je Prierezová téma ENV plnená formálne.

Absentujúci systém vzdelávania učiteliek a učiteľov v environmentálnej výchove - Neexistuje systémové ďalšie vzdelávanie pedagógov v problematike environmentálnej výchovy a systémová podpora, prinášajúca na školy relevantné pomôcky, aktuálne publikácie, metodické a informačné materiály, menovite aj pre predmety zdanlivo nesúvisiace (občianska výchova, etická výchova) a pre hľadanie spoločných tém, aktivít s inými prierezovými témami (mediálna výchova, multikultúrna výchova, ochrana života a zdravia, regionálna výchova a ľudová kultúra).

Chýba aj

- konceptný systém vzdelávania budúcich pedagógov (environmentálne minimum pre všetky aprobácie),
- konceptný a motivačný systém ďalšieho vzdelávania pedagógov v oblasti EVVO,
- systémová podpora koordinátorov EVVO na školách.

V školách sa používa málo účinných aktivizujúcich metód, čo je čiastočne spôsobené nedostatkom času, z väčšej časti ale tiež nedostatkami vo vzdelávaní pedagógov v oblasti nových, moderných výchovno-vzdelávacích stratégií.

Motivácia koordinátorov a koordinátoriek environmentálnej výchovy - Zodpovednosť za uplatňovanie nadpredmetových osnov bola na väčšine škôl postupom času zverená najnadšenejšiemu pedagógovi pre túto oblasť – koordinátorke/koordinátorovi environmentálnej výchovy – s novovytvorenou funkciou je ale iba výnimočne spojené aj zodpovedajúce ohodnotenie výkonu tejto funkcie.

Nedostatočný výskum - Pre odbornú diskusiu o ďalšom smerovaní chýbajú pravidelne sa opakujúce celoplošné a reprezentatívne výskumy účinnosti environmentálnej výchovy čo do obsahu, aj čo do používaných foriem a metód. Environmentálna výchova a vzdelávanie je dynamicky sa rozvíjajúcim odborom, reagujúcim na nové poznatky v množstve vedných odborov, ako aj na aktuálne spoločenské a environmentálne výzvy a potreby. Ekopedagógovia sú preto "vystavení" extrémnej potrebe permanentného sebavzdelávania. Systém EVVO preto potrebuje mať nastavené priebežné sledovanie (monitoring) a vyhodnocovanie účinnosti používaného obsahu, foriem a metód EVVO a na základe toho pravidelnú aktualizáciu a inováciu obsahu/tém EVVO.

V súčasnosti je nedostatočná pozornosť venovaná napríklad nasledovným témam a hodnotám: téma adaptácie jednotlivcov a komunit na klimatické zmeny, výchova k sebestačnosti na úrovni jednotlivcov aj komunit, výchova k vedomej skromnosti, zručnosť kritického myslenia, zručnosť myslenia v súvislostiach, výchova k občianskemu aktivizmu, zručnosť obhajoby vlastného názoru, výchova k tolerancii a úcte k názorom druhých...

Nízka úroveň spolupráce - Všeobecne sa dá konštatovať nedostatočná úroveň spolupráce medzi environmentálnymi organizáciami a inštitúciami - nielen na úrovni medzirezortnej a medzisektorovej, ale aj na úrovniach vnútri jednotlivých rezortov (napríklad medzi školami, aj medzi pedagógmi na úrovni jednej školy) či vnútri sektorov (napríklad medzi mimovládnyimi organizáciami). Je tak nedostatočne využívaný potenciál zdieľania námetov, nápadov, overených projektov, programov, inšpirácií, príkladov dobrej praxe... Pôda odborných envirovýchovných organizácií (či už štátnych či neštátnych) je pritom úrodná na ekopedagogické inovácie.

Chýbajúci systém podpory zo strany verejnej správy - Dlhodobo na Slovensku chýba systém podpory verejnej správy sektoru EVVO smerovanej do škôl, do obcí aj pre širšiu verejnosť - či už prostredníctvom rozpočtov štátu a samosprávnych celkov, vrátane obcí, či formou dotačných a grantových schém.

Poddimenzovaná infraštruktúra ENV - najmä čo do siete špecializovaných pracovísk environmentálnej výchovy a vzdelávania - Stredísk environmentálnej výchovy, ekocentier, alebo špecializovaných škôl v prírode. Nedostatočnosť dokumentuje porovnanie počtu slovenských stredísk environmentálnej výchovy v rokoch 2004 a 2018 = 11:4, resp. počet stredísk environmentálnej výchovy v ČR a v SR v roku 2018 = 130:4.

Vonkajšie vplyvy - Naša spoločnosť orientovaná na neobmedzený ekonomický rozvoj pýta neustále zvyšovanie spotreby, konzumu. Tejto orientácii zodpovedá neobmedzená a stále vyššia potreba prírodných zdrojov na jednej strane a na druhej strane reklama, vzory celebrit, vyvolávanie túžby po stále vyššej životnej úrovni, meranej pohodlím a stále vyššou spotrebou. S tým je dokázateľne spojený efekt odcudzovania sa prírode - v rodinách aj v škole.

Nedostatočná diskusia o cieľoch EVVO a nástrojoch na ich naplnenie - Z diskusií na rôznych fórach a z výskumov je zrejmé, že perfektné a precízne nastavenie cieľov EVVO je nevyhnutné. Pre aktuálny nevyhovujúci stav environmentálnej gramotnosti a (ne)vychovanosti absolventov slovenských škôl (aj širokej verejnosti) je ale rovnako dôležitá diskusia o účinnosti používaných nástrojov, foriem, metód EVVO a o dostatočnosti infraštruktúry environmentálnej výchovy a vzdelávania.

Ak porovnáваме stav systému aj stav obsahu environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvedy s ostatnými krajinami V4 - v Českej republike, v Maďarsku aj v Poľsku sa oblasti environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvedy venuje neporovnateľne väčšia pozornosť. Existuje tam sieť ekocentier (v ČR je vyše 130 ekocentier, minimálne 1 v každom okrese, s dostupnosťou do 40 km pre každého občana ČR), sú vytvorené finančné

nástroje na podporu EVVO na úrovni celoštátnej aj krajskej, prebieha permanentná odborná diskusia za účelom zefektívnenia obsahu, foriem a metód EVVO. S inými európskymi krajinami, kde má environmentálna výchova, vzdelávanie a osвета dlhú tradíciu (Veľká Británia, Nizozemsko, Rakúsko...), by toto porovnanie vyšlo pre Slovensko ešte horšie.

V spomínaných krajinách V4 existuje infraštruktúra a funkčný systém formálnej, neformálnej aj informálnej environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvety vďaka cieľavedomým a rešpektovaným štátnym a regionálnym - krajským stratégiám a koncepciám rozvoja tohto odboru, vypracovaným ešte v 90. rokoch. Na Slovensku, t. j. na celoštátnej, či na regionálnej - krajskej a miestnej úrovni takéto koncepčné a cieľavedomé vízie chýbajú.

1.3.3. Analýza stavu environmentálneho povedomia cieľových skupín – samospráva, podnikateľský sektor a verejnosť

Samospráva

Obce a mestá majú svoje úlohy v oblasti životného prostredia stanovené platnou legislatívou. Na úseku odpadového hospodárstva sú to: Z. č. 79/2015 Z. z. o odpadoch (26), Z. č. 329/2018 Z. z. o poplatkoch za uloženie odpadov (75), Z. č. 582/2004 Z. z. o miestnych daniach a miestnom poplatku za komunálne odpady a drobný stavebný odpad (76).

Pre zmapovanie situácie v obciach a mestách bol použitý dotazník s dôrazom na životné prostredie (príloha 4).

Tu nás zaujímali plusy:

Čím je obec výnimočná z environmentálneho hľadiska.

Aké cenné územia sa v jej katastri nachádzajú.

Či je životné prostredie silnou stránkou obce.

Mínusy:

Aké environmentálne problémy najviac trápia obce z pohľadu predstaviteľov obce a z pohľadu občanov.

Koľko nelegálnych skládok odpadu majú v katastri.

Či ich počet za posledných desať rokov vzrástol.

Koľko kilogramov vytriedeného odpadu evidujú na obyvateľa.

Aké druhy odpadu triedia.

Či sú zvýhodnení občania obce, ktorí odpad triedia.

Vzdelávanie občanov v oblasti minimalizácie odpadu.

Na úseku dopravy nás zaujímalo, či majú obce zavedenú parkovaciu politiku a cyklistické chodníky.

Či strategické rozvojové dokumenty obce obsahujú návrhy opatrení v oblasti adaptácie na klimatické zmeny.

Či realizujú vzdelávajú občanov a zvyšujú environmentálne povedomie a vzdelávanie.

Ako v tom môže pomôcť krajská samospráva.

Ako v tom môže pomôcť štát.

Dotazník vyplnilo 65 samospráv z okresov: Bánovce nad Bebravou, Ilava, Myjava, Nové Mesto nad Váhom, Považská Bystrica, Púchov a Trenčín.

Samosprávy za environmentálne problémy, ktoré ich najviac trápia považujú: nezáujem občanov o separáciu, chýbajúcu kanalizáciu, čierne skládky, spaľovanie záhradného odpadu a vypaľovanie porastov. Triedia všetky druhy odpadu tak, ako im to ukladá zákon. V 4 prípadoch obce zvýhodňujú občanov, ktorí triedia odpad (poskytujú bezplatne vrecia a znížili poplatok za KO). Obecnú kompostáreň zo 65 obcí má 9. 44 obcí vzdeláva občanov v oblasti minimalizácie odpadu formou zasielania informačných letákov do domácností, reláciami v obecnom rozhlase, informačnými článkami v obecných novinách, na web stránke obce. Príklad dobrej praxe: Obec Košeca je zbernou spoločnosťou triedeného odpadu.

47 respondentov na otázku či obsahujú strategické rozvojové dokumenty obce návrhy opatrení v oblasti adaptácie na klimatické zmeny odpovedalo nie. 54 respondentov na otázku či obce realizujú vzdelávanie občanov v opatreniach na zadržiavanie vody v krajine odpovedalo nie. Obce nemajú spracovaný environmentálny audit. Obce sú ochotné environmentálne vzdelávať svojich občanov, prioritne v témach triedenie odpadu a znečisťovanie ovzdušia. Pomoc krajskej samosprávy by uvítali na úseku zabezpečenia propagačných a informačných materiálov. Pomoc od štátu by uvítali vo forme efektívnej legislatívy, finančných zdrojov, jasnej environmentálnej stratégie štátu a vo forme informačných kampaní v médiách.

Úloha samosprávy v rámci Koncepcie EVVO TSK:

1. Definovať požiadavky TSK na spoluprácu so zástupcami samospráv pri realizovaní Krajskej Koncepcie EVVO
2. Pri stretnutiach zástupcov TSK so zástupcami samospráv informovať o KK EVVO

3. Vytvorenie odborného tímu, ktorého členmi by boli 2-3 zástupcovia samosprávy na definovanie priorít TSK, tvorbu, monitoring a hodnotenie akčných plánov.
4. Monitorovať dobré príklady z praxe samospráv.
5. Prezentovať na web stránke EVVO TSK dobré príklady z obcí a miest.

Podnikateľský sektor

Analýza podnikateľského sektoru v Trenčianskom kraji sa uskutočnila formou rešerše (príloha 5) z dostupných štatistických údajov, údajov TSK, odboru regionálneho rozvoja a z internetových stránok jednotlivých podnikov a ďalej: *PHSR TSK do r. 2023*; www.statistics.sk (85); <https://finstat.sk/> (86); www.orsr.sk (87); www.etrend.sk/rebricky-firiem/najvacsie-podniky-v-trencianskom-kraji.html (78); www.dualnysystem.sk/Ponuka/Trencin.pdf (89);

a na základe dohodnutých kritérií výberu firiem v užšom riešiteľskom tíme Koncepcie:

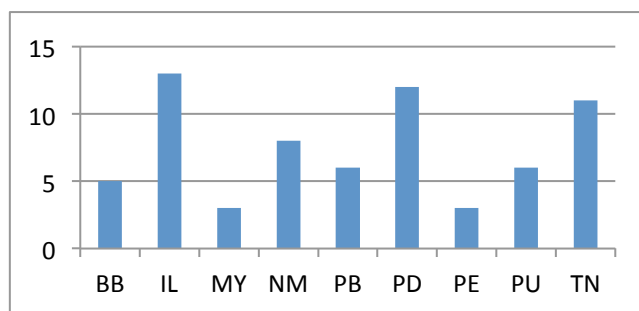
1. stredné (od 100 zamestnancov) a veľké podniky kvôli dopadu spolupráce na väčší počet ľudí
2. firma je zapojená do duálneho vzdelávania
3. firma s environmentálnou politikou
4. najväčší znečisťovatelia v kraji
5. druh výroby – širokospektrálne zastúpenie rôznych druhov výrob
6. zastúpenie všetkých deviatich okresov
7. predpokladaná dlhodobá stabilita pôsobenia firmy.

Zo 199 firiem od 100 do 4000 zamestnancov bolo vybraných 54 firiem (27,1 %), ktoré spĺňali aj ďalšie z kritérií alebo aspoň dve z kritérií č. 2. – 7. Okrem toho bolo do počtu 67 firiem vybraných vzhľadom na naplnenie ostatných kritérií mimo č. 1 spolu 12 stredných firiem, z toho 8 s počtom zamestnancov 50-99 a 4 firmy s počtom zamestnancov 25-49; a nakoniec pre splnenie viacej vybraných kritérií jedna malá firma s počtom zamestnancov 5-9. Z celkového počtu 929 stredných firiem do 500 zamestnancov (*najviac ich je v TSK v rozpätí 20–99 zamestnancov – 730*; zdroj: Štatistický úrad SR, 2016 - 77) bolo vybraných 43 firiem a do návrhu na vzdelávanie, osvetu a spoluprácu celkom **vybraných 66 veľkých a stredných firiem a 1 malá firma**.

Z pohľadu kritéria č. 2 je zo 67 vybraných podnikov zapojených do duálneho vzdelávania 61 (88,4 %), naplňajúcich aj jedno či viacej z ďalších kritérií. Z neduálnych firiem bolo vybraných 6 firiem (8,9 %) spĺňajúcich ostatné z kritérií výberu. Čo sa týka kritéria č. 3 firmy s environmentálnou politikou, zo 67 firiem má verejne deklarovанú environmentálnu politiku 14 firiem (20,9 %) a sú to najmä firmy so zahraničnou účasťou. Je predpoklad, že po osobnej komunikácii s podnikmi, môže byť toto číslo vyššie.

Medzi stabilne najväčších znečisťovateľov životného prostredia v TSK - kritérium č. 4, patrí 13 z vybraných firiem (19,4 %) najmä v oblasti znečisťovania vôd a ovzdušia.

Podľa druhu výroby – kritérium č. 5 je zo 67 vybraných firiem najviac zo strojárského priemyslu 22 a z automobilového a opravárenského priemyslu 16. Nasleduje priemysel elektrotechnický so 7 firmami, stavebný tiež 7 firiem, chemický a sklársky 4 firmy, obuvnícky 2 firmy, rovnako 2 firmy z priemyslu potravinárskeho a jedna z ťažobného. Poľnohospodársku sféru zastupujú 3 podniky, zdravotníctvo dve a odpadové hospodárstvo jedna firma. Čo sa týka zastúpenia podľa okresov, tu už je rozmiestnenie pomerne nerovnomerné a vybrané firmy sú z okresov: Bánovce nad Bebravou 5 firiem, Ilava 13 firiem, Myjava 3 firmy, Nové Mesto nad Váhom 8 firiem, Považská Bystrica 6 firiem, Prievidza 12 firiem, Partizánske 3 firmy, Púchov 6 firiem a Trenčín 11 firiem.

Posledné kritérium - predpokladaná stabilita firiem – spĺňalo 56 firiem (83,6 %) vzhľadom na dlhodobosť ich predchádzajúceho trvania, záujmu o duálne vzdelávanie a uplatnenia produktov. Stabilných s otázkou (málo informácií) je 11 firiem (16,4 %). Do úvahy boli vzaté aj údaje z rebríčka 100 najväčších podnikov TSK podľa tržieb z roku 2017 (78): zo 67 vybraných firiem sa v tomto rebríčku nachádza 33 duálnych podnikov, 10 najväčších znečisťovateľov v kraji a 4 z ostatných vybraných podnikov. Desiatka firiem zo zoznamu 100 najúspešnejších nebolo uvedených v zozname stredných a veľkých podnikov Štatistického úradu SR.

Z analýzy podnikov Trenčianskeho kraja vyplynulo niekoľko návrhov pre stratégiu Koncepcie EVVO v TSK:

A. Rozdelenie vybraných podnikov pre spoluprácu v EVVO do dvoch fáz:

1. Oslovenie a spolupráca s 31 podnikmi I. fázy (poradové číslo podľa zoznamu v prílohe č. 5: 1, 2, 3, 6-11, 15, 17, 19, 22, 25, 28, 29, 33, 38, 42, 47, 49, 50, 53-61) – deň otvorených dverí vo firme; chod firmy: environmentálna politika, environmentálne vzdelávanie zamestnancov, resp. manažmentu, separovanie odpadu vo firme; prezentácia enviropolitiky firmy ako pozitívny vzor v školách, na seminároch a konferenciách, exkurzie vo firme. Po skúsenostiach a monitorovaní spolupráce v rokoch 2019-2022 jej vyhodnotenie.
2. Aktualizácia stratégie v oblasti spolupráce s podnikateľským sektorom, oslovenie zvyšných 36 vybraných firiem v rámci II. fázy spolupráce v EVVO (poradové číslo podľa zoznamu v prílohe č. 5: 4, 5, 12-14, 16, 18, 20, 21, 23, 24, 26, 27, 30-32, 34-37, 39-41, 43-46, 48, 51, 52, 62-67) a aktívna spolupráca od r. 2023.
3. Priebežné ročné monitorovanie, porovnávanie spolupráce firiem oboch fáz; vyhodnocovanie spolupráce s podnikateľským sektorom I. i II. fázy v rokoch 2026 a 2030.
4. Aktualizácia firiem zapojených do spolupráce a výber ďalších podnikov Trenčianskeho kraja na aktívnu spoluprácu v EVVO v rámci tvorby dvojročných akčných plánov.

B. Počas prieskumu bolo zistené, že Štatistický úrad SR, ani Odbor regionálneho rozvoja TSK nedisponuje zoznamom firiem zaoberajúcich sa cirkulárnou ekonomikou, t. j. environmentálnou, resp. recyklačnou výrobou a pôsobiacich na území Trenčianskeho kraja. Bolo by potrebné zaradiť do stratégie EVVO spracovanie tohoto zoznamu s čo najskorším termínom a jeho priebežné každoročné, resp. dvojročné aktualizovanie pre informovanie verejnosti na samostatnej internetovej stránke TSK. Vzhľadom na analýzou zistené rôznorodé, nekompatibilné údaje o podnikateľskom sektore v Trenčianskom kraji, organizovať Odborom regionálneho rozvoja TSK okružle stoly každý druhý rok na zosúladenie a vzájomné dopĺňanie informácií o podnikateľskom sektore v kraji za účasti Štatistického úradu SR, regionálnej pobočky Trenčín; SARIO; Trenčianskej regionálnej komory SOPK a ďalších relevantných inštitúcií zameraných na rozvoj podnikania v Trenčianskom kraji.

C. Z začať pravidelne monitorovať a popisovať vývoj podnikateľského sektoru v TSK porovnaním údajov z r. 2011 – 2016 – 2021 - 2026 s prihliadnutím na duálnosť, enviropolitiku, envirozátážu v oblasti ovzdušie, odpady, voda, energie, pôda a ich dopady na kraj vzhľadom na legislatívu súčasnú i budúcu počas napĺňania stratégie EVVO TSK; vývoj cirkulárnej ekonomiky v rokoch 2019 – 2030; zmapovanie firiem, ktoré uspeli v štrukturálnych fondoch od r. 2014 projektmi na zníženie environmentálnych záťaží v TK (napr. sklárske firmy Vetropak a RONA) a ich dopad na životné prostredie v TSK.

Environmentálne povedomie obyvateľov

V aktuálne zverejnenom výskume **Zelené Slovensko - analýza postojov dospeljej slovenskej populácie voči ochrane životného prostredia** (73) boli mapované (okrem iných) oblasti: súčasný stav životného prostredia na Slovensku, všeobecný postoj Slovákov k životnému prostrediu na Slovensku, osobný postoj k životnému prostrediu na Slovensku, podnety na zmenu postoja k životnému prostrediu, informovanosť o životnom prostredí. Cieľovou skupinou bola reprezentatívna vzorka obyvateľov SR vo veku 18 až 65 rokov v kvótnych znakoch: kraj, dosiahnutý stupeň vzdelania, vek, veľkosť sídla a pohlavie – 1 011 respondentov.

Z výsledkov výskumu uvádzame:

- najvýznamnejšou oblasťou, ktorá pozitívne ovplyvňuje vzťah ľudí k Slovensku, je príroda (= vyjadrenie až troch štvrtín respondentov),
- aktívne sa zapojiť do aktivít na zlepšenie životného prostredia je ochotná viac ako polovica respondentov,
- súčasný stav životného prostredia na Slovensku respondenti nepovažujú ani za dobrý, ani za zlý, väčšina respondentov však hodnotí stav ŽP na SK na nižšej úrovni v porovnaní s inými krajinami EÚ,
- prioritou na riešenie je podľa väčšiny respondentov znečistenie ovzdušia, odpady (triedenie, čierne skládky, organizácia zberu odpadu) a znečistenie verejného priestoru (neporiadok, smeti, špina),
- vzťah ľudí k životnému prostrediu respondenti považujú za zlý a na oveľa nižšej úrovni v porovnaní so situáciou v iných krajinách EÚ - Slováci sú vo vzťahu k životnému prostrediu skôr sebeckí a správajú sa viac konzumne ako environmentálne,
- viac ako polovica respondentov kritizuje nedostatočne venovanú pozornosť ochrane životného prostredia najmä zo strany štátu,
- v téme dôvery voči subjektom v oblasti životného prostredia respondenti najviac nedôverujú Vláde SR a podnikateľom, miernu dôveru vyjadrujú výskumným a vzdelávacím inštitúciám v SR,
- vzory (politikov, známych osobností) v ochrane životného prostredia podľa respondentov výskumu absentujú,
- najčastejšími asociáciami respondentov k slovnému spojeniu ochrana životného prostredia sú: triedenie a recyklácia odpadu, ochrana prírody, ochrana lesov, lesy, čistota ovzdušia, znižovanie emisií, exhalátov, čistota prostredia, nevyhadzovanie odpadkov...,
- triedenie odpadu je najčastejším príspevkom respondentov výskumu k ochrane životného prostredia (odpoveď viac ako 80 % respondentov), druhou najčastejšou odpoveďou bolo šetrenie energiami v domácnosti, ďalej šetrenie vodou, neplytvanie potravinami..., v oveľa nižšej miere boli spomínané aktivity ako podpora kompostovaniu, zužitkovaniu biologického odpadu, uprednostňovanie nákupov z lokálnych zdrojov či využívanie dažďovej vody...
- väčšina respondentov si myslí, že každý môže svojou aktivitou prispieť k ochrane životného prostredia (pričom 18 % respondentov si myslí, že aktivita jednotlivca nemôže nič zmeniť), veľká väčšina je k takejto aktivite v prospech ochrany životného prostredia vnútorne motivovaná,
- najvýznamnejšou motiváciou k ochrane životného prostredia je vzťah respondentov k prírode,
- respondenti sa cítia byť minimálne informovaní v témach ochrany životného prostredia, najčastejšie vnímajú negatívne informácie o rôznych prírodných katastrofách, až 49% respondentov má pocit, že informácie týkajúce sa stavu životného prostredia na Slovensku sú zatajované,
- konkrétne majú respondenti najviac informácií v témach triedenie odpadu, spotreba vody, alternatívne možnosti dopravy a možnosti šetrenia energií v domácnosti, naopak najmenej v témach NATURA 2000, obchodovanie s chránenými druhmi rastlín a živočíchov, invázne rastliny a živočíchy,
- negatívne vo výskume dopadla aj poznateľnosť ekoznačiek (FSC, Ecolabel, EVV, Ekopoľnohospodárstvo, Zelený bod).

Vo všetkých otázkach boli extra vyhodnocované odpovede aj podľa jednotlivých krajov. Odpovede respondentov z Trenčianskeho kraja v podstate nikde nevybočili zo slovenského priemeru. Mierne kritickejší boli respondenti z TSK voči neexistencii cyklotrás, naopak pozitívnejší voči ostatným občanom Slovenska boli v téme dostupnosti environmentálnych produktov, aj v ochote priplatiť si za takéto produkty, ale aj v poznateľnosti značky Ekopoľnohospodárstvo.

Prieskum environmentálnej gramotnosti, realizovaný Trenčianskou univerzitou Alexandra Dubčeka v Trenčíne (príloha 6), Fakultou sociálno-ekonomických vzťahov na jeseň 2018 formou online dotazníka na vzorke 177 účastníkov (z toho 68% žien a 70% ľudí do 30 rokov), bol zameraný na porozumenie postojov obyvateľstva Trenčianskeho samosprávneho kraja k otázkam životného prostredia.

V odpovediach na otázku **Ktorý environmentálny problém Vás najviac znepokojuje?** výsledky prieskumu korešpondovali s výsledkami výskumu Zelené Slovensko (73) - najčastejšie uvádzali hromadenie plastových obalov, nadmerný odpad, globálne otepľovanie, znečistenie ovzdušia a výrub lesov.

Keď mali respondenti ohodnotiť svoju úroveň obáv z vymedzených environmentálnych problémov v zozname - za **najobávanejší problém** označili priemyselné znečistenie, na druhom mieste kontamináciu potravín pesticídmi, rastovými hormónmi a antibiotikami a na treťom mieste boli obavy z kvality vzduchu a znečistenie prostredia motorovými vozidlami. Najmenej obáv vyjadrili respondenti z ohrozenia pitnej vody, z hrozby elektromagnetického žiarenia, mobilov, a z dôsledkov klimatických zmien.

V časti zameranej na každodenné konanie respondentov (otázka **Ako sa rozhodujete v každodennom živote?**) sa najviac respondentov environmentálne zodpovedne správa v triedení odpadov, čiastočne v minimalizácii odpadov, v uprednostňovaní zdravého životného štýlu a v uprednostňovaní nákupu energeticky úsporných elektrospotrebičov. Na druhej strane spektra - najmenej respondenti obmedzujú konzumáciu mäsa, nevyhýbajú sa kupovaniu výrobkov s obsahom palmového oleja a neuprednostňujú biopotraviny.

Zaujímavé je v tomto prípade porovnanie odpovedí **o každodennom správaní sa** s vyššie uvedenými často uvádzanými obavami: obavy z kontaminácie potravín vs. neuprednostňovanie biopotravín. Ako možno túto disharmóniu postojov a správania respondentov vysvetliť? Odpoveďou môže byť nedostatok informácií, nedostatky vo vzdelávaní, nedocenenie kvality biopotravín alebo nedostatočné zručnosti respondentov v hľadaní súvislostí.

Pri zisťovaní, **v čom sú respondenti ochotní ešte zlepšiť svoje environmentálne priaznivé správanie**, "zvíťazila" ochota triediť aj viac ako tri druhy odpadu, piť vodu z vodovodu, uprednostňovať pri nákupoch potraviny od regionálnych výrobcov a minimalizovať pri nákupoch obaly. Na druhej strane nevyjadrujú ochotu v budúcnosti meniť svoje návyky v spotrebe mäsa, uprednostnenia hromadnej dopravy na väčšie vzdialenosti a nebudú ochotní priplatiť za tovary s eko-certifikátmi (v uvedenom sa tento prieskum mierne líši od výsledkov vyššie popísaného výskumu Zelené Slovensko - 73).

V poslednej časti prieskumu bola zisťovaná **ochota respondentov aktívne a osobne prispieť k podpore udržateľného, environmentálne a sociálne zodpovedného spôsobu života**. Väčšina respondentov vyjadrila ochotu aktívne pracovať a rôznymi spôsobmi podporovať sociálne zodpovedný a environmentálny spôsob života, čo je v súlade aj s výsledkami výskumu Zelené Slovensko (73).

Dôsledkom sú neuspokojivé výsledky merateľné či dokumentovateľné vyššie zmieňovaných výskumov, ako napríklad:

- štatisticky sledovanou (nízkou) mierou triedenia odpadu v SR v porovnaní s inými krajinami EÚ,
- počtom nelegálnych skládok odpadu (aj nebezpečného),
- prvým miestom Slovenska v EÚ v spotrebe igelitových tašiek,
- stále rastúcou spotrebou domácností (v čom je SR podľa údajov Eurostatu jednou z mála krajín EÚ, v ktorej domáca spotreba rastie, vo väčšine krajín EÚ, vrátane napr. ČR a Maďarska spotreba stagnuje či dokonca klesá),
- pokračujúcim nárastom emisií skleníkových plynov (podľa údajov Eurostatu je Slovensko v EÚ štatistike producentov skleníkových plynov na popredných miestach),
- nízkym kreditom inštitútov ochrany prírody vo verejnosti všeobecne,
- nízkym dopytom po prírode priateľských formách trávenia voľného času,
- nerozpracovanou sieťou cyklotrás (napr. v porovnaní s Českou republikou, Maďarskom, Rakúskom) či iných turistických atrakcií blízkych prírode (agroturistika, predaj z dvora, sieť ukážkových prírodných záhrad ap.),
- znižujúcim sa vzťahom k prírode (stále častejšie sa vo verejnosti, aj medzi pedagógmi, vyskytuje názor/pohľad na prírodu ako "nebezpečné prostredie"),

- ľahostajným prístupom najširšej (aj pedagogickej) verejnosti k (aj nelegálnym) prípadom pokračujúcej exploatácie prírodného prostredia (aj zákonom chráneného),
- tiež nízkou mierou občianskej angažovanosti napríklad v starostlivosti o verejné priestory, pasivitou až nihilizmom pri pýtaní podpory aktívnym jedincom pri kauzách NIMBY (Not In My Back Yard),
- stále jestvujúcou toleranciou voči klientelizmu, korupcii,
- ale napríklad aj nízkou mierou čerpania Eurofondov pre oblasť životného prostredia, čo dokázateľne súvisí s nízkou informovanosťou obecných samospráv a občanov samotných o množstve rôznych (nečerpaných) dotačných titulov.

I.3.4. Analýza inštitúcií pôsobiacich v oblasti EVVO na národnej úrovni a území kraja, ich aktivít a ich cieľových skupín

V systéme environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvetu pôsobí v súčasnosti množstvo inštitúcií štátnych, samosprávnych aj súkromných. Uvádzame ich prehľad so zadaním ich zamerania, kompetencií a cieľových skupín.

Štátny pedagogický ústav (www.statpedu.sk) - Odborný a metodický garant Štátnych vzdelávacích programov jednotlivých stupňov škôl, štátnej environmentálnej politiky v povinnom školskom vzdelávaní. ŠPÚ je tiež schvalovacím odborným garantom v procese vydávania učebníc.

Cieľové skupiny: pedagógovia, školy.

Metodicko-pedagogické centrum (www.mpc-edu.sk) - Ďalšie vzdelávanie pedagogických pracovníkov, akreditované vzdelávacie programy aj pre oblasť environmentálnej výchovy. V Trenčianskom kraji pôsobí Detašované pracovisko MPC Trenčín, Pod Sokolicami 14.

Cieľové skupiny: pedagógovia, školy.

Centrum vedecko-technických informácií SR (www.cvtisr.sk - od 1. 1. 2014 je jeho súčasťou aj bývalý ÚIPŠ - Ústav informácií a prognóz školstva) - je zdrojom štatistík a faktov o (nielen) regionálnom školstve.

Cieľové skupiny: pedagógovia, školy, široká verejnosť, verejná správa.

Štátna školská inšpekcia (www.ssiba.sk) - je v Trenčianskom kraji zastúpená Školským inšpekčným centrom Trenčín s hlavným pracoviskom v Trenčíne a s vysunutým pracoviskom v Považskej Bystrici.

Cieľové skupiny: pedagógovia, školy.

Štátny inštitút odborného vzdelávania (www.siov.sk) - je ďalšou priamo riadenou organizáciou Ministerstva školstva, vedy, výskumu, mládeže a športu SR. Zabezpečuje základné pedagogické dokumenty pre učebné a študijné odbory, ďalšie vzdelávanie pedagogických zamestnancov a koordinuje spoluprácu s domácimi a zahraničnými subjektmi s cieľom vybaviť školy technikou a zabezpečovať aktuálne úlohy hlavne v oblasti rekvalifikácie. ŠIOV je zodpovedný aj za rozvoj duálneho vzdelávania.

Cieľové skupiny: pedagógovia, školy, firmy zapojené do duálneho vzdelávania.

IUVENTA (www.iuventa.sk) - Komunikačná platforma a podpora funkčnej siete medzi politikmi – praktikmi – výskumníkmi, ako základ pre politiku postavenú na poznatkoch. Príprava Stratégie SR pre mládež 2014-2020 (79) – dokument, ktorý definuje základné ciele a úlohy štátnej politiky voči mládeži v prioritných témach medzi ktoré patrí aj environmentálna.

Cieľové skupiny: pracovníci s mládežou (dobrovoľní aj profesionálni), mladí vedúci – aktivisti.

Regionálne školstvo – materské, základné a stredné školstvo - Realizácia cieľov environmentálnej výchovy a vzdelávania daných Štátnym vzdelávacím programom prostredníctvom Prierezovej témy Environmentálna výchova.

Cieľové skupiny: žiaci, študenti, rodičia.

Centrá voľného času (CVČ) - Vytvárajú podmienky, organizujú a zabezpečujú výchovno-vzdelávaciu, záujmovú, rekreačnú a športovú činnosť pre deti a mládež v priebehu celého kalendárneho roka, vrátane školských prázdnin. Ponuka CVČ je v súčasnosti veľmi pestrá. V oblasti prírodovedy ponúkajú napr. zoológicko-chovateľské, turisticko-ochranárske, kynologické, "mladí vedci" či iné.

Cieľové skupiny: žiaci, študenti, rodičia, širšia verejnosť.

Vysoké školy - Príprava budúcich pedagógov, aj v odbore environmentalistika, environmentálna výchova. Rôzne odbory aplikovanej ekológie a environmentalistiky. Výskum v oblasti ekologických a environmentálnych vied, aj v oblasti pedagogických vied.

Cieľové skupiny: študenti, pedagógovia.

Lesné školy, lesné škôlky, resp. lesné kluby - Fungujú obvykle ako občianske združenia a ich náplňou sú najmä hry v prírode, spoznávanie rastlín a zvierat v ich pôvodnom životnom prostredí, tvorivé činnosti a najmä láskavý a rešpektujúci prístup. Pri vzdelávaní detí vychádzajú z viacerých smerov, štátneho vzdelávacieho programu pre predprimárne vzdelávanie, ako aj alternatívnych pedagogík. Ich dôležitou súčasťou sú rodičia detí, ktorí sa spolupodieľajú na programe a aj samotnom výzore školy/škôlky.

V súčasnosti ich zastrešuje Asociácia detských lesných klubov na Slovensku.

Cieľové skupiny: žiaci, rodičia, rodiny s deťmi.

Slovenská agentúra pre životné prostredie - SAŽP (www.sazp.sk/zivotne-prostredie/environmentalna-vychova-a-vzdelavanie/environmentalna-vychova-a-vzdelavanie.html) zabezpečuje odbornú činnosť v oblasti neformálnej environmentálnej výchovy a vzdelávania na celoslovenskej (centrála SAŽP v Banskej Bystrici) a regionálnej úrovni (Stredisko environmentálnej výchovy Dropie).

Prioritné témy: jednotlivé zložky životného prostredia, územia NATURA 2000, ekologická stopa.

Projekty: Šiška, Envirofilm, časopis Enviromagazín, Zelený svet, Ekologická stopa, Na túru s Naturou, Envirootázky, Detektív v prírode a ďalšie.

Cieľové skupiny: školy (materské, základné, stredné), koordinátori a odborní pracovníci environmentálnej výchovy, zamestnanci štátnej správy starostlivosti o životné prostredie a široká verejnosť.

Štátna ochrana prírody SR - ŠOP SR (www.sopsr.sk) realizuje environmentálnu výchovu na celom Slovensku (územná pôsobnosť ŠOP SR), prostredníctvom odborných pracovníkov na jednotlivých pracoviskách ŠOP, s prioritou využívania autentičnosti zážitkového učenia a garanciou kvalitných informácií, vyplývajúcej z odborných poznatkov pracovníkov ŠOP SR.

Prioritné témy: druhová ochrana (programy na vzdelávanie v oblasti života a ochrany rastlinných a živočíšnych druhov), územná ochrana (programy určené na exkurzie do chránených území, či hodnotných území v okolí škôl), poukázanie na skutočné hodnoty človeka (život zvierat a celý kolobeh života v prírode sa dá parafrázovať a využiť na praktickú ukážku hodnôt, ktoré sú v živote skutočne potrebné).

Prioritné cieľové skupiny: materské, základné a stredné školy, ale i vysoké školy a univerzity, obecné a regionálne samosprávy, široká verejnosť.

Viac v prílohe Štátna ochrana prírody SR a environmentálna výchova, vzdelávanie a osвета v Trenčianskom kraji (príloha 7).

Národná ZOO Bojnice (www.zoobojnice.sk) v rámci svojich známych aktivít ako vystavovanie živých exponátov, chovania ohrozených druhov, spravovania národného záchytného centra a rehabilitačnej stanice, aktívne výchovne a edukačne vplýva na verejnosť v oblasti životného prostredia a ochrany biodiverzity. V novootvorenom Centre environmentálnej výchovy (www.zoobojnice.sk/zooskola) realizuje ucelený systém neformálneho vzdelávania. Ponúka široké spektrum vzdelávacích aktivít, programov a akcií od materských škôl až po vysokoškolákov, laickú aj odbornú verejnosť, seniorov či skupiny so špecifickými potrebami. Ročne zrealizuje rôzne typy edukačných akcií pre viac ako 20 tisíc osôb.

Prioritné témy: ochrana životného prostredia, biodiverzity, fauna a flóra celého sveta, vrátane Slovenska.

Cieľové skupiny: žiaci od materských škôl až po vysokoškolákov, najširšia verejnosť.

Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva (www.smopaj.sk/sk/environmentalne-programy), so sídlom v Liptovskom Mikuláši, ktoré taktiež poskytuje výchovno vzdelávacie programy pre všetky cieľové skupiny.

Slovenské banské múzeum so sídlom v Banskej Štiavnici (www.muzeumbs.sk/sk/skola-v-muzeu), v rámci ktorého je škola v múzeu, poskytujúca všetkým vekovým kategóriám výchovno vzdelávacie programy nielen o neživej, ale aj živej prírode.

Geoparky (Bansko Štiavnický geopark, Bansko Bystrický geopark a Novohradský geopark) - poskytujúce služby v rámci EVVO a eko-turizmu.

Múzeá, knižnice a iné kultúrne ustanovizne - Výstavy, exkurzie, špecializované výučbové programy pre školy a verejnosť, prednášková činnosť. V zriaďovateľskej pôsobnosti Trenčianskeho samosprávneho kraja pôsobia: Hvezdáreň v Partizánskom, Vlastivedné múzeum Považská Bystrica, Trenčianske múzeum Trenčín, Hornonitrianske múzeum v Prievidzi, Verejná knižnica Milana Rešetku Trenčín, Hornonitrianska knižnica v Prievidzi, Považská knižnica v Považskej Bystrici, Galéria Miloša Alexandra Bazovského v Trenčíne, Považské osvetové stredisko Považská Bystrica, Centrum tradičnej kultúry v Myjave, Regionálne kultúrne centrum v Prievidzi a Trenčianske osvetové stredisko v Trenčíne.

Prioritné cieľové skupiny: materské, základné a stredné školy, široká verejnosť.

Spoločnosť environmentálne výchovných organizácií Špirála (www.spirala.sk) – sieťová stavovská organizácia, združujúca mimovládne organizácie s environmentálnym vzdelávacím zameraním: Centrum environmentálnych aktivít Trenčín, Centrum environmentálnej a etickej výchovy Živica Bratislava a Zvolen, Inštitút aplikovanej ekológie Daphne Bratislava, o. z. Sosna Družstevná pri Hornáde, o. z. Slatinka Zvolen, Strom života, Klub KonTiKi, Tilia, Envirosvet, ArTUR, IEPD.

Systematická práca s materskými, základnými a strednými školami aj so širokou verejnosťou, akreditované vzdelávanie pre pedagógov, realizácia medzinárodných programov Zelená škola, Mladí reportéri pre životné prostredie a iných.

Dňa 10. októbra 2004 bola sieť Špirála prijatá za člena medzinárodnej prestížnej organizácie Foundation for Environmental Education (www.fee-international.org).

Prioritné témy: zmena vzorcov správania v zmysle uvedomelej skromnosti, sebestačnosti, zodpovednosti za vlastné činy, kritického myslenia, myslenia v súvislostiach, občianskeho aktivizmu a participácie.

Prioritné cieľové skupiny: materské, základné a stredné školy, široká verejnosť.

Ďalšie aktívne mimovládne organizácie – v rámci plnenia cieľov realizovaných projektov vykonávajú osvetové environmentálne aktivity ad hoc.

Prioritné cieľové skupiny: materské, základné a stredné školy, obce, široká verejnosť.

Zoznam niektorých mimovládnych organizácií pôsobiacich na území TSK: Centrum environmentálnych aktivít, Špirála, Pre Prírodu, KOZA, GenoFond, Slovenská ornitologická spoločnosť, Spoločnosť na ochranu vtáctva Slovenska, Slovenský skauting, Priatelia Zeme, Sloboda zvierat, Zelená hliadka, ALEA - lesná pedagogika, Pangaea, SZOPK Nové Mesto, Častkovce, Beckov, Dolná Súča, Prievidza, Považská Bystrica, Manínska tiesňava, Brečtan, Zero Waste Slovakia, lesný klub Handrbolka, lesný klub Halúzka, Dubnická environmentálna skupina, DUB, Kluby Stromu života, o. z. Inak, Asociácia permakultúry a ďalšie.

Prioritné cieľové skupiny: materské, základné a stredné školy, obce, široká verejnosť.

Súkromný sektor, nadácie, podnikateľské subjekty, médiá - ojedinelé osvetové aktivity či kampane, zvyčajne bez koordinácie s inými subjektmi pôsobiacimi v oblasti environmentálnej výchovy a vzdelávania. Ako príklady možno uviesť:

- minifarma Lubina (www.minifarma.sk), ponúka programy pre školy, majú vlastné ubytovanie, vzdelávanie detí a žiakov zabezpečujú aj systémom "deti deťom",
- biofarma Charolais Podkylava s penziónom Adam a s tradíciou organizovania letných táborov pre deti na farme,
- lesná pedagogika, ktorú ponúka školám, napr. Lesy SR š. p., Lesotur Stará Turá alebo Lesné hospodárstvo Inovec,
- Ornitologická poradňa (www.ornitolog.sk) - ponúka poradenstvo, prírodný turizmus a environmentálne vzdelávanie verejnosti so zameraním na vtáctvo a ekológiu,
- Zuzana Vakošová, Zero Waste Trenčín - prednášky k problematike minimalizácie a predchádzania vzniku odpadov
- Trenčiansky vzdelávací servis (www.seminare.weebly.com) - vydávanie informačných a interaktívnych CD k témam ochrany prírody a životného prostredia.

Cirkvi - stále častejšie sa zapájajú do diskusií o morálno-etických otázkach, emocionalizácii, hodnotovej orientácii aj do organizovania vlastných environmentálnych aktivít. K systematickejšiemu zapájaniu cirkví do

pro-environmentálneho diania na Slovensku prispieva aj zriadenie Environmentálnej subkomisie pri Konferencii biskupov Slovenska (www.enviro.kbs.sk)

K inštitucionálnej infraštruktúre environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvetu ďalej patria aj:

- **náučné chodníky**, budované na Slovensku naprieč všetkými spoločenskými sektormi;
- **Strediská environmentálnej výchovy (SEV)** - tie sú určené hlavne na realizáciu jednodňových či viacdňových environmentálnych programov pre odbornú a laickú verejnosť:

Štátne strediská environmentálnej výchovy prevádzkujú Slovenská agentúra životného prostredia (SAŽP), Štátna ochrana prírody (ŠOP) a Národná ZOO v Bojniciach. V prvej dekáde 21. storočia prevádzkovala SAŽP celkom 9 SEV: SEV Harmónia, SEV Regetovka, SEV Teplý Vrch, SEV Dropie, SEV Spišská Sobota, SEV Košice, SEV Žilina, SEV Prievidza, SEV Banská Štiavnica. K dnešnému dňu z nich je v prevádzke iba jediné - SEV Dropie.

Národná ZOO Bojnice prevádzkuje **Centrum environmentálnej výchovy**.

ŠOP prevádzkuje Školu ochrany prírody vo Varíne a niekoľko informačných stredísk, ktoré do istej miery plnia aj funkcie SEV.

Podobne prevádzkujú Lesy SR Stredisko lesnej pedagogiky v Antonstáli, ktoré čiastočne spĺňa charakteristiky SEV.

Mimovládne organizácie na Slovensku prevádzkujú niekoľko pobytových stredísk environmentálnej výchovy a vzdelávania - v Zaježovej pri Zvolene (Živica), v Družstevnej nad Hornádom pri Košiciach (Sosna), v Hrubom Šúri pri Senci (ArTUR) a otvorenie ďalších je avizované. Daphne Bratislava, CEA Trenčín prevádzkujú mestské SEV, fungujúce ako učebne so zázemím.

Na území Trenčianskeho kraja nejestvuje žiadne SEV, ktoré by spĺňalo všetky atribúty či definíciu ekocentra (príloha 8). Čiastočne spĺňajú parametre ekocentra CEA Trenčín (učebňa/klubovňa so zázemím), CVČ Včielka v Púchove - Púchovské Ekocentrum, učebne v ZOO Bojnice, miniZOO v CVČ Dubnica nad Váhom, Stanica mladých turistov v Milochove, kancelária SZOPK v Prievidzi a učebňa/knižnica na S-CHKO Biele Karpaty v Nemšovej - Klúčovom, resp. terénna stanica ŠOP SR v Novej Bošáci - na Grúni.

- všetky **zoologické a botanické záhrady** majú tiež vzdelávacie alebo výchovné programy pre deti a mládež, lídrom v tejto oblasti je Národná ZOO Bojnice.

- **mikroregióny, miestne akčné skupiny**: aktérmi environmentálnej výchovy a osvetu môžu byť aj mikroregionálne združenia a miestne akčné skupiny. Zvyčajne združujú susediace a kooperujúce samosprávy, ku ktorým pristupujú v menšej miere neziskové organizácie a podnikateľské subjekty. Venujú sa regionálnemu rozvoju, rozvoju vidieka a podpore cestovného ruchu. Na území Trenčianskeho kraja pôsobia nasledovné miestne akčné skupiny - MAS ([66](#)):

- MAS Vršatec www.masvrsatec.sk
- Kopaničiarsky región – MAS www.kopaniarskyregion.sk
- MAS Bebrava www.masbebrava.sk
- MAS Beckov – Čachtice – Tematín www.masbct.sk
- MAS Rozvoj Hornej Nitry www.ozmasrhn.sk
- MAS mikroregiónu Teplička www.masteplicka.webnode.sk
- MAS Naše Považie www.nasepovazie.sk
- MAS Strážovské vrchy www.mas-sv.sk
- MAS Magura Strážov <https://magurastrazov-sk.webnode.sk/>
- MAS Inovec <https://www.masinovec.sk/>

EVVO programy a projekty

Už dlhé roky štátne aj neštátne EVVO inštitúcie inšpirujú školy svojimi konkrétnymi projektmi - napr.:

- celoslovenská súťaž Zoo Lympiáda – www.zoo-lympiada.sk
- Umenie školských záhrad,
- Vráťme život obecným potokom,
- Korešpondenčná škola ekológie,
- Modré z neba - www.stromzivota.sk,
- Živá voda - www.stromzivota.sk,
- Zakliata hora - www.stromzivota.sk,
- Recyklohry - <http://www.recyklohry.sk/sk/>,
- Zelená škola – www.zelenaskola.sk
- Klíma nás spája - www.zivica.sk
- SadOVO - www.sadovo.sk
- Záhrada, ktorá učí - <https://www.zivica.sk/en/stranka-projektu/zahrada-ktora-uci>
- Jedlá zmena - <https://www.eatresponsibly.eu/sk/>
- Bio do škôl - <http://biodoskol.biospotrebitel.sk>,
- Skutočne zdravá škola - <http://www.skutecznezdravaskola.cz>,
- EkoAlarm - <https://ekoalarm.sk>,
- Mladí reportéri pre životné prostredie - YRE - <http://www.mladireporter.sk>,
- Skoč do života - <http://www.migaproject.eu/index.php?lang=sk>,
- Wild,
- GLOBE - <https://globe-czech.cz/cz>,
- BEAGLE - <http://www.beagleproject.org/sk/>,
- Roots and Shoots - <https://www.startlab.sk/autori/roots-n-shoots/>,
- Envirootázniky - <http://www.envirotazniky.sk>,
- Enviroza -
<http://www.sazp.sk/zivotne-prostredie/environmentalna-vychova-a-vzdelavanie/skolske-programy-4330/enviroza/>,
- Ekologická stopa - <http://www.ekostopa.sk>,
- Triedim, triediš, triedime -
<http://www.sazp.sk/zivotne-prostredie/environmentalna-vychova-a-vzdelavanie/skolske-programy-4330/triedim-triedis-triedime/>,
- Zelený svet -
<http://www.sazp.sk/novinky/zeleny-svet-a-mudra-priroda-v-znameni-zmeny-ci-premeny.html>,
- Na skládky nie sme krátky - <http://www.naskladkyniesmekratki.sk>,
- <https://envipak.sk>, <http://www.triedime.sk>,
- Trash Out - <http://www.trashout.me>,
- PlantNet - <https://play.google.com/store/apps/details?id=org.plantnet&hl=sk>,
- S.A.M.E. world - <http://edu-kit.sameworld.eu/>,
- Prírodná záhrada - <http://www.prirodnazahrada.eu>
- GreenLifeProject - Najbohatšie ekosystémy planéty Zeme - <http://www.pralesydetem.cz>
- www.ekoporada.sk a mnohé ďalšie.

Poznámka 1: Na okraj identifikácie cieľových skupín

Pre potreby koncepčných riešení s cieľom zefektívnenia systému environmentálnej výchovy a vzdelávania sme zadefinovali nasledovné cieľové skupiny (stávajúce inštitúcie, činné v EVVO v kraji, majú tieto cieľové skupiny **podchytené** - podchytené čiastočne - nepodchytené):

Školstvo (regionálne aj vysoké + školské zariadenia)

- žiaci + študenti

- budúci pedagógovia
- pedagógovia v praxi - učitelia a vychovávateľia

- koordinátori environmentálnej výchovy a vzdelávania
 - vedenie škôl
 - nepedagogickí zamestnanci škôl.
- Pracovníci s mládežou (dobrovoľní aj profesionálni), mladí vedúci – aktivisti.

Verejná správa

- úradníci štátnej správy
- úradníci samospráv obcí a regiónov
- odborní pracovníci verejnej správy.

Podnikateľský sektor

- manažment
- pracovníci.

Tretí sektor

- manažment
- pracovníci.

Cirkvi

Rodiny s deťmi

Ostatná verejnosť.

Poznámka 2: Definícia poskytovateľov služieb EVVO

Podobne ako potreba definície ekocentra či strediska environmentálnej výchovy je pre účely koncepcie tiež dôležité zdefinovať, kto je považovaný za poskytovateľa služieb EVVO. V Českej republike sa touto definíciou zaoberá *Sdružení středisek ekologické výchovy Pavučina*. Za poskytovateľa je považovaná organizácia alebo organizačná zložka (pobočka, pracovisko ap.), ktorá poskytuje služby v oblasti EVVO (vrátane programov – t. j. plánovaných vzdelávacích aktivít, ktoré naplňajú jeden či viacero cieľov EVVO, či sú to krátkodobé výučbové programy, alebo dlhodobé programy, kurzy, projekty, kampane, akcie pre verejnosť... Definícia poskytovateľov služieb EVVO je v Českej republike napojená na inštitucionálnu certifikáciu (80). Certifikácia ustanovuje povinné ukazovatele v oblasti minimálneho počtu odučených osobohodín, v oblasti kvality a efektivity environmentálnych programov čo do metodiky aj čo do odbornosti, v oblasti minimalizácie environmentálnych dopadov prevádzky inštitúcie a i.

Poznámka 3: Medzinárodná spolupráca v EVVO

Úroveň medzinárodných vzťahov v odbore environmentálnej výchovy a vzdelávania je odlišná v rôznych sektoroch.

V štátnom sektore na centrálnych úrovniach je viac formálna. Ministerstvo životného prostredia SR v spolupráci s Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu SR napríklad pravidelne odpočtuje medzinárodné záväzky Slovenskej republiky, vyplývajúce zo Stratégie EHK OSN pre výchovu k TUR, ktorá bola prijatá na zasadnutí vysokej úrovne predstaviteľov ministerstiev životného prostredia a školstva vo Vilniuse v r. 2005. Paradoxom je, že práve od roku 2005, teda za ostatných viac ako 10 rokov, inštitucionálny systém environmentálnej výchovy a vzdelávania na Slovensku stagnuje. Podobne je to s kontaktmi štátnej správy a s plnením medzinárodných záväzkov vo vzťahu k OSN - ide najmä o Organizáciu OSN pre výchovu, vedu a kultúru (UNESCO), Svetovú zdravotnícku organizáciu (WHO), Organizáciu OSN pre výživu a poľnohospodárstvo (FAO), Svetovú meteorologickú organizáciu (WMO), Inštitút OSN pre výchovu a výskum (UNITAR) a ďalšie.

Lepšia a konštruktívnejšia je situácia vo vzťahoch odborných rezortných organizácií s ich zahraničnými partnermi - väčšinou na báze spoločných projektov (príkladom je vzťah Slovenskej agentúry životného prostredia s britskou organizáciou Field Study Council - FSC).

Zahraničná spolupráca akademického sektoru vychádza z historických aj novobudovaných partnerstiev univerzít a škôl najmä v rámci Európy, ale aj mimo nej.

Rozvoj medzinárodných partnerstiev v súčasnosti podporujú rôzne EÚ fondy, čo využívajú rôzne organizácie verejného aj súkromného sektora, aj samotné školy.

Mimovládne organizácie sú tiež členmi rôznych medzinárodných organizácií, sietí, zoskupení. Príkladom je členstvo Siete environmentálno-výchovných organizácií Špirála v medzinárodnej organizácii Foundation for Environmental Education (FEE) so sídlom v Kodani.

Aktuálna pomerne nízka úroveň vzťahov slovenských ekopedagogických inštitúcií s ich zahraničnými partnermi odzrkadľuje aktuálny stav kapacitne poddimenzovaného systému environmentálnej výchovy a vzdelávania, ale aj istú neochotu otvárať sa svetu. Príkladom môže byť neochota kompetentných orgánov SR na úrovni vedenia rezortov prijať na Slovensku medzinárodný program GLOBE (začiatok doteraz neúspešných snáh domestikovať tento program na Slovensku sa datuje do roku 1996).

Pozitívnym príkladom je cezhraničná spolupráca Slovenskej republiky a Českej republiky v Euroregióne Bílé-Biele Karpaty, menovite napr. na úrovni obcí, škôl, mimovládnych organizácií. V strategickej časti Krajskej koncepcie EVVO TSK je plánované aj využitie doteraz nedostatočne využitého potenciálu cezhraničnej a medzinárodnej spolupráce v oblasti environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvetu.

1.3.5. Analýza ľudského potenciálu

Pre plnenie cieľov Krajskej koncepcie EVVO TSK a jej Akčných plánov je potrebné identifikovať okrem dôležitých zapojených inštitúcií aj ich odborný ľudský potenciál. V strategickej časti sú zadané rôzne expertné tímy - sú na území kraja odborníci a odborníčky, ktorí budú schopní a kompetentní stať sa platnými členmi týchto tímov?

Ekopedagógov, univerzálnych lektorov pre oblasť EVVO, je všeobecne na Slovensku málo a platí to aj pre Trenčiansky kraj. Sú to odborníci v odboroch prírodných vied, ekológie, environmentalistiky alebo humanitných vied - história, filozofia, a zároveň sú pedagógovia a didaktici, zapálení a motivovaní pre plnenie cieľov EVVO. Ekopedagógovia pôsobia na niektorých školách, v Centrách voľného času, v Štátnej ochrane prírody, v ZOO Bojnice, v sektore lesných škôl a škôlok a v zopár mimovládnych organizáciách. Systém prípravy ekopedagógov neexistuje, hoci sa niektoré slovenské aj české vysoké školy pokúšajú takýchto odborníkov pripraviť. Ekopedagógovia sa momentálne musia spoliehať na samovzdelávanie. V prípade naplňovania cieľov Koncepcie EVVO TSK však bude vytvorený systém na vzdelávanie aj odborníkov v tejto oblasti.

Pedagógovia na školách a v školských zariadeniach (menovite v Centrách voľného času) majú vysoké predpoklady rozšíriť počty ekopedagógov a pomôcť pri naplňaní cieľov Koncepcie EVVO TSK nielen na pôde svojej školy, ale aj za jej múrmi. Na väčšine škôl pôsobia koordinátori Prierezovej témy Environmentálna výchova, pedagógovia, školení pre oblasť metodiky a didaktiky v téme zavádzania environmentálnych tém do všetkých relevantných predmetov, konzultanti pre svojich kolegov a často prvý kontakt pre žiakov, ich rodičov, kolegov pedagógov pri riešení environmentálnych problémov v škole, okolí školy, obci. Ich úloha je mimoriadne dôležitá, z výskumov na školách však vyplýva, že na väčšine škôl nemajú pre svoju prácu ideálne vytvorené podmienky a aj možnosti pre zvyšovanie ich kvalifikácie, odbornosti koordinátora ENV sú nedostatočné. Vysoký potenciál majú pedagogické fakulty, pripravujúce budúcich pedagogických zamestnancov. Celoslovenskou výzvou, o ktorej sa v odborných kruhoch začína diskutovať, je zavedenie Environmentálneho minima, povinného pre budúcich pedagógov všetkých aprobačných predmetov.

Podobne zdatných a motivovaných odborníkov nájdeme aj v ďalších inštitúciách - menovite medzi zamestnancami Správ chránených krajinných oblastí Biele Karpaty, Strážovské vrchy, Horné Ponitrie a medzi ich strážcami, dobrovoľníkmi, v lektorskom tíme Metodicko-pedagogického centra v Trenčíne, medzi pracovníkmi kultúrnych a informačných centier miest a obcí, v kultúrnych a osvetových zariadeniach obce (múzeá, osvetové strediská, galérie, kultúrne domy, hvezdárne), medzi pedagógmi lesných škôl a škôlok a medzi zamestnancami a dobrovoľníkmi množstva mimovládnych organizácií, pôsobiacich na území TSK.

Zložitejšia situácia je v obciach a v samosprávach obcí - hoci sa aj na úrovni vedenia obcí, aj na úrovni obecných či mestských zastupiteľov sa dajú registrovať experti a odborníci, potenciálne využiteľní pre oblasť plnenia cieľov EVV; realita "dôležitejších" a každodenných problémov obcí kapacitne vyčerpáva aj tento pro-environmentálny ľudský potenciál. Sú však výnimky obcí, ktoré je možno označiť za príklady dobrej praxe a za všetkými týmito príkladmi sú samozrejme ľudia, potenciálni experti pre naplňovanie cieľov Koncepcie.

Najzložitejšia je situácia v podnikateľskom sektore, kde sa odborný ľudský potenciál, motivovaný a ochotný pomôcť realizácii naplánovaných EVVO aktivít, vyskytuje najzriedkavejšie. Aj tu sa samozrejme dajú identifikovať subjekty a odborníci v ich štruktúrach, najmä v sektore (environmentálne/ekologicky šetrnej) poľnohospodárskej výroby, v sektore poskytovania služieb cestovného ruchu, (eko)agroturistiky či v sektore eko-technológií a služieb pre poskytovanie alternatívnych zdrojov energie či pre stavebné odbory. Najcennejší sú veľmi vzácne sa vyskytujúci odborníci v podnikoch, zapojených do systému duálneho vzdelávania.

Nepreskúmaná zostáva situácia na pôde cirkví, ktorá je považovaná z hľadiska potenciálu účinnosti environmentálnej osvetu za veľmi významnú. Je potešujúce, že na pôde Konferencie biskupov Slovenska vznikla Environmentálna subkomisia a je teda zrejmé, že ani cirkvi nechcú environmentálne témy obchádzať.

Angažovanie sa všetkých vyššie menovaných expertov pri plnení cieľov Koncepcie samozrejme závisí od ich motivácie pomôcť a od ich ochoty ďalej sa vzdelávať v témach environmentálnych, pedagogických, didaktických a získavať potrebné vedomosti a zručnosti.

I.3.6. Analýza aktuálnych zdrojov pre EVVO

Na financovanie EVVO sú v súčasnosti využívané pre EVVO projekty najmä:

1. štátne zdroje – nedostatočné, ich získanie je často netransparentné, administratívne náročné, vyžadujú predfinancovanie a funguje aj lobizmus;
2. samospráva (obce, župy) – minimálne a veľké regionálne rozdiely (individuálny a nesystémový prístup);
3. veľké granty a európske peniaze – určené hlavne veľkým a bohatým subjektom vzhľadom na spolufinancovanie a administratívnu náročnosť;
4. malé granty – relatívny dostatok, ale úspešnosť je vopred nejasná, čiže je to nestabilný zdroj;
5. korporátne financie, fundraising – s rôznorodými výsledkami, zatiaľ tiež nesystematický a nestabilný zdroj;
6. iné (2%, dary...) – okrajové zdroje (využívajú školy a mimovládne organizácie).

Z výskumu v školách a školských zariadeniach a v prostredí súčasných poskytovateľov EVVO služieb v kraji sú najdôležitejšie konkrétne zdroje:

Verejné inštitúcie - najmä školy, školské zariadenia a odborné rezortné inštitúcie (MŽP SR, MŠVVaŠ SR a MK SR) - **štátny rozpočet, rozpočty obecných a krajských samospráv**, účelové prostriedky na plnenie úloh týchto verejných inštitúcií, vyplývajúcich z platnej legislatívy.

Druhým najvýznamnejším zdrojom pre vyššie uvedených prijímateľov sú **nadácie**:

Nadácia pre deti Slovenska (<http://www.nds.sk>),

Nadácia Pontis (www.nadaciapontis.sk),

Nadácia Ekopolis (<http://www.ekopolis.sk>),

Nadácia Intenda (<http://www.intenda.sk>),

Stredoeurópska nadácia (<http://www.cef.sk>),

Nadácia Spoločne pre región (<http://www.spolocne.sk>),

Nadácia Orange (<http://www.nadaciaorange.sk>),

Nadácia SPP (<http://www.nadaciaspp.sk>),

Nadácia VÚB (<http://www.nadaciavub.sk>)

Nadácia Slovenskej sporiteľne (<https://www.slsp.sk/sk/nadacia/kontakt>)

Nadácia Tatrabanky (<http://www.nadaciatatrabanky.sk>) a iné firemné nadácie,

Višeградsky fond (<http://www.visegradfund.org>),

komunitné nadácie (<http://www.asociaciakns.sk>) - v regióne pôsobí menovite Trenčianska nadácia (<http://www.trencianskanadacia.sk>)

a ďalšie nadácie regionálneho významu, napr.:

Nadácia Matador - <http://www.nadaciamatador.sk>, Púchov

Nadácia AGAPA, Ladce

Nadácia Elize - <http://www.elize.sk>, Lubina

Nadácia Františka Mišúna, Horovce

Nadácia Gabor, Bánovce n. B.

Nadácia Mariána Gáboríka, Trenčín

Nadácia PORFIX - <http://www.nadaciaporfix.sk>, Zemianske Kostolány

Nadácia Pro charitas, Nemšová

Nadácia prof. MUDr. Rudolfa Koreca, DrSc., Trenčín

Nadácia REMISSION, Považská Bystrica

Nadácia TVS - <http://www.tvs.sk/sk/nadacia-tvs>

Nadácia VULKAN, Partizánske

Nadácia ŽIVOT, Stará Turá

Nadácia MEDEKO, Považská Bystrica, <https://www.medekonadacia.sk/medeko-nadacia>

Školy a školské zariadenia, menej aj mimovládne organizácie využívajú možnosť čerpania grantov z programu **Enviroprojekt** Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR (<https://www.minedu.sk/environmentalna-vychova-a-vzdelavanie/>) - program je určený na realizáciu environmentálnych projektov pre základné, stredné školy a mimovládne organizácie. Program je dlhodobo kritizovaný najmä zo strany mimovládnych organizácií pre svoju netransparentnosť a nepružnosť.

Pomerne často (v porovnaní s inými dostupnými zdrojmi) je využívaný grantový mechanizmus Trenčianskeho samosprávneho kraja s názvom **Zelené oči** (https://www.tsk.sk/regionalny-rozvoj/zelena-zupa/zelene-oci.html?page_id=323086), určený na financovanie environmentálnych projektov (maximum podpory 2000,- EUR). O granty môžu žiadať školy, obce, MVO a iné právnické, ale aj fyzické osoby. Tento mechanizmus je v samosprávnych štruktúrach pomerne ojedinelý, ocenenia a nasledovania hodný. Aj keď z hľadiska celkovej finančnej alokácie i z hľadiska výšky jednotlivej pomoci zatiaľ menej významný, navyše z neho nemôžu čerpať dotácie organizácie (čiže aj školy) v zriaďovateľskej pôsobnosti TSK.

Environmentálny fond (<http://www.envirofond.sk>) je samostatná právnická osoba. Jeho nadriadeným orgánom je Ministerstvo životného prostredia SR, ktoré vykonáva jeho správu. Cieľom Environmentálneho fondu je uskutočňovať štátnu podporu starostlivosti o životné prostredie a tvorbu životného prostredia na princípoch trvalo udržateľného rozvoja. V súlade s právnymi predpismi o Environmentálnom fonde možno finančné prostriedky poskytnúť formou dotácie a úveru aj na environmentálnu výchovu, vzdelávanie a propagáciu. Slabinou tohto dotačného nástroja sú však rôzne netransparentné rozhodnutia fondu a neschopnosť zmeniť pravidlá čerpania prostriedkov fondu v prospech potrieb žiadateľov zo sektoru environmentálnej výchovy a vzdelávania. Aj preto je jeho využitie inštitúciami v Trenčianskom kraji takmer nulové.

Grantový program **Zelený vzdelávací fond** Ministerstva životného prostredia SR (<https://www.sazp.sk/zivotne-prostredie/environmentalna-vychova-a-vzdelavanie/zeleny-vzdelavaci-fond/>) bol zriadený v roku 2017. Zelený vzdelávací fond administruje Slovenská agentúra životného prostredia a momentálne je program hodnotený ako prínosný, avšak administratívne (pre žiadateľov a prijímateľov grantov) náročný. Inštitúciami v Trenčianskom kraji bol tento finančný zdroj využitý zatiaľ iba výnimočne.

Eurofondy sú využívané najmä inštitúciami, ktoré majú kapacity na zvládanie pomerne vysokej administratívnej záťaže, ktorú si vyžadujú pravidlá čerpania Eurofondov, v podstate bez ohľadu na ich druh. Menovite isto treba spomenúť program Erasmus+, do ktorého sú zapojené mnohé školy a školské zariadenia, ale aj mimovládne organizácie, pričom mnohé z týchto projektov majú aj environmentálny kontext.

I.4. SWOT analýza

SWOT analýza EVVO TSK je samostatnou prílohou tejto Koncepcie (príloha 13).

II. Strategická časť

II.1. Vízia koncepcie v roku 2030

Vízia 2030

Trenčiansky samosprávny kraj má vybudovanú stabilnú a funkčnú sieť poskytovateľov environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvedy (EVVO) a do praxe sú zavedené efektívne a transparentné mechanizmy na jej dlhodobú udržateľnosť.

Inštitucionálne je krajský systém EVVO založený na stabilizovanej sieti 5 ekocentier, ktoré svojou ponukou výchovných a vzdelávacích programov a aktivít rovnomerne pokrývajú územie kraja a potreby cieľových skupín. Súčasťou systému je pravidelný, nezávislý monitoring a evaluácia programov a aktivít, vrátane hodnotenia účinnosti zvolených metód a foriem.

Poskytovatelia služieb v oblasti EVVO majú vytvorené podmienky:

- *pre profesionálne vzdelávanie lektorov, konzultantov a metodikov,*
- *pre prípravu kvalitných programov, zodpovedajúcich potrebám jednotlivých cieľových skupín.*

Obyvatelia, návštevníci a zamestnanci Trenčianskeho samosprávneho kraja (TSK) majú k dispozícii vhodne podávané aktuálne a relevantné odborné informácie o stave životného prostredia, o alternatívach šetrného správania sa k životnému prostrediu a k prírodným zdrojom Trenčianskeho kraja.

Environmentálna gramotnosť občanov Trenčianskeho kraja, verejnej správy a podnikateľského sektoru dokázateľne rastie. Prejavuje sa v každodenných environmentálne zodpovedných činoch jednotlivcov, inštitúcií a komúní, ako aj celkovým stavom životného prostredia v Trenčianskom kraji.

II.2. Identifikácia cieľových skupín a ich potrieb

Ako už bolo skonštatované v analytickej časti dokumentu, pre potreby koncepčných riešení s cieľom zefektívnenia systému environmentálnej výchovy a vzdelávania sú zadefinované nasledovné cieľové skupiny (v zátvorke sú uvedené ich identifikované potreby, resp. objektom akých záujmov sú v zmysle napĺňania cieľov EVVO):

Školstvo (regionálne aj vysoké + školské zariadenia)

- žiaci + študenti (sú základnou cieľovou skupinou v zmysle pôsobenia environmentálneho vzdelávania a výchovy, daného prioritne cieľmi a obsahom Štátneho vzdelávacieho programu a Prioritnou témou Environmentálna výchova),
- budúci aj súčasní pedagógovia, vychovávatelia a ďalší pedagogickí zamestnanci (sú potenciálnymi multiplikátormi v odbore EVVO a pre nich je preto plánovaný systém environmentálneho vzdelávania pedagógov či v pregraduáli, či v postgraduáli; celoslovenskou potrebou je aj zavedenie Environmentálneho minima pre budúcich pedagogických zamestnancov všetkých aprobačných predmetov v pregraduálnom vzdelávaní),
- koordinátori environmentálnej výchovy a vzdelávania na školách (mali by sa stať prvými pozývanými na inovačné, aktualizácie aj špecializačné formy vzdelávania, nakoľko sú vo svojich školách najkvalifikovanejší experti v oblasti environmentalistiky, aj ekopedagogiky),
- vedenie škôl, školských zariadení (sú objektom vzdelávania s cieľmi environmentálne priaznivejšieho manažmentu škôl a školských zariadení, vrátane environmentálnej prevádzky budov a areálov),
- nepedagogickí zamestnanci škôl (sú preukázateľne nepreškolení v téme environmentálneho manažmentu a environmentálnej prevádzky budov, z čoho vyplýva potreba ich vzdelávania, zvyšovania ich kvalifikácie, minimálne aktualizáčnými formami vzdelávania).

Pracovníci s mládežou (dobrovoľní aj profesionálni), mladí vedúci – aktivisti (v podstate platia analogické potreby ako pri pedagogických zamestnancoch škôl).

Verejná správa

- úradníci štátnej správy
- úradníci samospráv obcí a regiónov
- odborní pracovníci verejnej správy.

Podnikateľský sektor

- manažment
- pracovníci.

(Pri všetkých týchto cieľových podskupinách sú identifikované medzery vo vedomostiach a zručnostiach v témach všeobecného rozhľadu v environmentálnych témach, osobitne v téme environmentálnej legislatívy, environmentálneho manažmentu, ako aj environmentálnych aspektov správy obecného majetku, podceňovaná je aj úloha osvetovej organizovanej a realizovanej verejnou správou voči občanom. Z toho vyplývajú vzdelávacie potreby danej skupiny.

Osobitné potreby - formou špecializovaných kurzov a seminárov, podobných vzdelávaniam pedagógov - boli identifikované pri odborných pracovníkoch samospráv, ako sú napríklad pracovníci informačných centier a pracovníci osvetových a kultúrnych zariadení.

Rovnako špecializované potreby majú zamestnanci a manažment firiem, zapojených do systému duálneho vzdelávania.)

Tretí sektor

- manažment
- pracovníci.

(Potreby tejto cieľovej skupiny sú diverzifikované podľa ich zamerania. Iné potreby vykazujú čisto environmentálne zamerané organizácie, iné vzdelávacie organizácie, iné komunitné organizácie. Analogicky

sa ich potreby dajú odvodiť od potrieb subjektov zo školského prostredia, z podnikateľského prostredia, ako aj z prostredia verejnej správy.)

Cirkvi (ak sa majú stať cirkev a jej inštitúcie multiplikátormi EVVO, pre cirkevných hodnostárov je potrebné zorganizovať podobné vzdelávanie, ako je popísané pri pedagogických, ale aj pri nepedagogických zamestnancoch škôl, resp. pri odborných pracovníkoch verejnej správy).

Rodiny s deťmi a ostatná verejnosť (sú objektom vzdelávania, výchovy a osvedy zo strany všetkých vzdelávacích inštitúcií, rôznymi formami a metódami, - s cieľom zmeny postojov, hodnôt, životných návykov v zmysle vyššie uvedených cieľov EVVO. Pre to je potrebné vybudovanie infraštruktúry, vrátane ekocentier, náučných chodníkov, edičná činnosť, zverejňovanie informácií na verejne dostupných weboch a pod.).

II.3. Priority, špecifické ciele a opatrenia rozvoja EVVO

II.3.1. PRIORITA 1: rozvoj infraštruktúry pre realizáciu EVVO v TK

Špecifický cieľ: funkčná sieť spolupracujúcich inštitúcií a inštitútov, poskytujúcich programové, informačné a metodické služby všetkým cieľovým skupinám

Opatrenia:

- 1.1. Vytvorenie spolupracujúcej siete organizácií a inštitúcií pôsobiacich v EVVO na území TSK, podpora spoločných projektov škôl, školských, kultúrnych a osvetových zariadení + ich zriaďovateľov s odbornými EVVO inštitúciami (štátnymi, súkromnými, mimovládny...) - na úrovni miestnej, mikroregionálnej, regionálnej, celoslovenskej aj medzinárodnej.
- 1.2. Vytvorenie krajskej koordinačnej inštitúcie, kompetentnej v odbore EVVO a zodpovednej za plnenie Koncepcie.
- 1.3. Vytvorenie prierezového odborného tímu (POP tímu) na definovanie priorít TSK, tvorbu, monitoring a hodnotenie akčných plánov, aktualizáciu Koncepcie po r. 2025, 2030.
- 1.4. Vybudovanie krajského ekocentra EVVO v TN - strediska environmentálnej výchovy s vlastným štatútom, poskytovateľa EVVO služieb pre školy, firmy, samosprávu, verejnosť v strednodobom horizonte.
- 1.5. Vybudovanie a rozvoj siete ekocentier v kraji - TN+IL, NM+MY, PU+PB, BN+PE, PD v dlhodobom horizonte.
- 1.6. Podpora medzisektorovej spolupráce pri zvyšovaní (zavádzaní) environmentálnej výchovy a vzdelávania do systému duálneho vzdelávania.
- 1.7. Vytvorenie EVVO programov pre školy osobitne a pre osobitne všetky ostatné cieľové skupiny v témach spoločensky potrebných.
- 1.8. Rozvoj siete náučných chodníkov v TSK a ich modernizácia.
- 1.9. Vytvorenie ekoporadenskej siete, dostupnej pre najširšiu verejnosť.
- 1.10. Nastavenie a sledovanie minimálnych environmentálnych štandardov prevádzky organizácií v zriaďovateľskej pôsobnosti TSK, príp. (dobrovoľne) aj obcí, škôl, školských zariadení, verejných aj súkromných inštitúcií.

II.3.2. PRIORITA 2: podpora ľudských zdrojov pre realizáciu EVVO

Špecifický cieľ 1: funkčný systém environmentálneho vzdelávania pedagogických aj nepedagogických zamestnancov škôl, školských a osvetových zariadení, s nastavenými evaluačnými mechanizmami na reflexiu, vyhodnocovanie programov a aktivít

Opatrenia:

- 2.1.1. Vytvorenie krajského poradného, koordinačného a lektorského tímu vyškolených a pravidelne doškoloovaných lektorov EVVO pre vzdelávanie pedagogických aj nepedagogických zamestnancov škôl, školských a osvetových zariadení v TSK, s poverením definovania priorít TSK a merateľných

cieľov EVVO do dvojročných akčných plánov a dlhodobého plánu do r. 2030. Potreba stretávania tímu najmenej raz ročne.

- 2.1.2. Zadanie prieskumu na zmapovanie súčasného stavu nastavenia a plnenia cieľov EVVO, používaných metód a foriem a ich účinnosti v školách, školských a osvetových zariadeniach. Vyhodnocovanie výskumu jedenkrát za dva roky až do r. 2030 ako podkladu pre aktualizáciu nastavenia cieľov, foriem a metód vzdelávania všetkých cieľových skupín.
- 2.1.3. Podpora a zabezpečenie účasti pedagogických, nepedagogických a osvetových zamestnancov škôl, školských, kultúrnych a osvetových zariadení na EVVO vzdelávaniach (akreditované aj neakreditované programy).
- 2.1.4. Akreditácia nových vzdelávacích programov na základe aktuálnych potrieb škôl a spoločenských potrieb.
- 2.1.5. Organizácia pravidelných metodických stretnutí pedagógov, koordinátorov EVVO na školách s cieľom výmeny skúseností, plnenia cieľov, definovanie potrieb a priorít EVVO s frekvenciou 2x ročne.

Špecifický cieľ 2: funkčný systém environmentálneho vzdelávania zamestnancov TSK, verejnej správy a podnikateľského sektoru s nastavenými hodnotiacimi mechanizmami na reflexiu, vyhodnocovanie programov a aktivít

Opatrenia:

- 2.2.1. Vytvorenie krajského tímu vyškolených a pravidelne doškolovalých lektorov EVVO na vzdelávanie zamestnancov TSK, verejnej správy a podnikateľského sektoru, s poverením definovania priorít TSK a merateľných cieľov EVVO do dvojročných akčných plánov a dlhodobého plánu do r. 2030.
- 2.2.2. Vytvorenie EVVO programov pre všetky cieľové skupiny v témach spoločensky potrebných.
- 2.2.3. Podpora/zabezpečenie účasti zamestnancov TSK, verejnej správy a podnikateľského sektoru na EVVO vzdelávaniach a aktivitách.

II.3.3. PRIORITA 3: rozvoj informačnej a metodickej podpory pre realizáciu EVVO

Špecifický cieľ: existencia informačného zázemia pre efektívny výkon EVVO v kraji

Opatrenia:

- 3.1. Vytvorenie systému zberu, vyhodnocovania a zverejňovania aktuálnych informácií o ŽP TSK, o environmentálnych záťažoch, o stave prírodných zložiek, vrátane sledovania indikátorov kvality života a ŽP, indikátorov TUR a indikátorov účinnosti systému EVVO v TSK. Sprístupnenie aktuálnych informácií o ŽP na na webe KK EVVO TSK a v regionálnych médiách.
- 3.2. Tvorba, vydávanie odborných a metodických EVVO materiálov pre pedagógov.
- 3.3. Vytvorenie úložiska zdarma prístupných metodických materiálov (námetov, hier, testov, kvízov, videí, prezentácií, aktivít EVVO) + sústredenie programových ponúk EVVO pre školy a iné vzdelávacie zariadenia, pre sektor verejnej správy a podnikateľský (semináre, prednášky, výučbové programy, exkurzie, súťaže, výstavy...).
- 3.4. Vytvorenie priestoru/možností na prezentáciu príkladov dobrej praxe samospráv v oblasti EVVO (napr. Zelená župa) a oceňovanie jednotlivých cieľových skupín.

- 3.5. Budovanie partnerstva s vybranými podnikmi pre spoluprácu na realizácii Koncepcie.
- 3.6. Pravidelné vyhodnocovanie vývoja podnikateľského sektoru v kraji:
 - a) z monitoringu zapájania firiem do duálneho vzdelávania, do cirkulárnej ekonomiky, štandardov environmentálnej politiky,
 - b) z monitoringu environmentálnych dopadov podnikania v oblasti znečisťovania zložiek ŽP (spotreby vody a energií, produkcie odpadov atď.).

II.3.4. PRIORITA 4: vytvorenie systému financovania EVVO aktivít v kraji

Špecifický cieľ: vytvorený stabilný nástroj na účelné, hospodárne a transparentné financovanie rozvoja EVVO infraštruktúry, rozvoja programov a stabilnej podpory aktivít na základe záujmu škôl a iných cieľových skupín

Opatrenia:

- 4.1. Investície do škôl v zriaďovateľskej pôsobnosti kraja - do vybavenia k ENV, učební/laboratórií, areálov vhodných na vzdelávanie v exteriéri.
- 4.2. Systémové finančné ohodnotenie koordinátorov ENV na školách v zriaďovateľskej pôsobnosti TSK.
- 4.3. Posilnenie grantového programu Zelené oči (posilnenie kompetencií, vyčlenenej sumy na envirovýchovné projekty, personálne posilnenie).
- 4.4. Finančná podpora environmentálnych projektov škôl, ale aj účasti škôl v environmentálnych projektoch národných a medzinárodných.
- 4.5. Finančná podpora vzdelávania pedagógov, nepedagogických zamestnancov vzdelávacích a osvetových zariadení a osvetových pracovníkov v účasti v akreditovaných aj neakreditovaných EVVO vzdelávaníach.
- 4.6. Vytvorenie systému ENVI-poukazov pre žiakov škôl, resp. pre školy v TSK.
- 4.7. Vytvorenie systému akreditácie poskytovateľov EVVO.
- 4.8. Vytvorenie poradenského bodu s cieľom posilniť využívanie potenciálu EÚ fondov, malých grantových schém pre EVVO - Enviroprojekt na Ministerstve školstva SR, Zelený vzdelávací fond na MŽP SR ap.)
- 4.9. Vytvorenie motivačného systému ohodnocovania aktívnych škôl v EVVO.

II.4. Finančné zabezpečenie Koncepcie

Finančné prostriedky na realizáciu jednotlivých cieľov, priorít, opatrení a aktivít môžu byť čerpané z troch základných skupín finančných zdrojov:

1. zdroje verejnej správy - v prvom rade rozpočet TSK, rozpočty obcí na území TSK a štátne fondy – Ministerstvo životného prostredia SR, Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR, Environmentálny fond, ap.
2. štrukturálne fondy EÚ: KF, ERDF, ESF, cezhraničné, nadnárodné a medziregionálne programy spolupráce,
3. ostatné grantové a podporné programy na národnej a regionálnej úrovni, vrátane finančnej pomoci podnikateľského sektoru.

Pre realizáciu *Koncepcie environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvetu Trenčianskeho samosprávneho kraja do roku 2030* prichádzajú do úvahy do roku 2021 súčasné zdroje, ktoré budú v každom dvojročnom akčnom pláne Koncepcie aktuálne reagovať na zmeny vo vyššie uvedených troch základných zdrojov, ako aj na novovzniknuté možnosti čerpania zdrojov. Tri základné skupiny financovania sú detailnejšie rozvedené v kapitole II.6.1. *Implementácia Koncepcie – Finančné zdroje*.

II.5. Organizačné opatrenia, legislatívne opatrenia

ORGANIZAČNÉ OPATRENIA

Organizačné zabezpečenie realizácie všetkých naplánovaných aktivít Krajskej koncepcie si bude vyžadovať

1. využitie existujúcich inštitútov a štruktúr, s posilnením ich kapacít:

- sieť ekopedagógov pôsobiach v kraji,
- poradný tím zelenej župy,
- dotačný program Zelené oči + jeho manažér/ka + grantová pracovná skupina,
- poradenský bod pre využívanie EÚ fondov a iných fondov na podporu EVVO projektov, identifikáciu vhodných zdrojov, konzultácie pri príprave projektov,
- informatik TSK (nové podstránky - ich tvorba, technická podpora, napĺňanie, editácia...).

2. vytvorenie nových inštitútov a štruktúr:

- spolupracujúca sieť organizácií a inštitúcií, pôsobiach v EVVO na území TSK (sieť EVVO TSK),
- koordinačná kancelária EVVO TSK (min. 2 osoby na plný úväzok),
- priezrový odborný poradný tím KK EVVO TSK - POP tím (min. 11. osôb, min. 2 stretnutia ročne),
- lektorský tím (20 osôb),
- tím supervízorov (3 - 5 osôb, z členov priezrového odborného poradného tímu),
- krajské ekocentrum EVVO v Trenčíne - stredisko environmentálnej výchovy s vlastným štatútom + tím krajského ekocentra,
- sieť ekocentier v regiónoch kraja + tím pracovníkov ekocentier,
- sieť ekoporadní + tím pracovníkov ekoporadní,
- tím konzultantov pre ekoporadenstvo,
- certifikačný orgán pre akreditáciu a certifikáciu poskytovateľov EVVO služieb

Komunikačné nástroje:

- web stránka (podstránka www.tsk.sk), s obsahom: zdieľaný katalóg EVVO aktivít, metodík, materiálov, kalendár akcií, mapa poskytovateľov EVVO služieb, ekomapa, ekoporadenská sekcia, adresáre, aktuálne informácie o stave ŽP v TSK
- e-mailová konferencia jednotlivých štruktúr,
- využívanie sociálnych sietí.

LEGISLATÍVNE OPATRENIA

V oblasti legislatívnych opatrení na úrovni TSK je k naplneniu cieľov Koncepcie potrebné:

- novela VZN č. 27/2016 o poskytovaní grantov na podporu environmentálnych projektov na území Trenčianskeho samosprávneho kraja,
- štatút ekocentra v zriaďovateľskej pôsobnosti TSK,
- štatút a certifikácia poskytovateľov služieb EVVO + legislatívna úprava ENVIROpoukazov (ak táto problematika nebude riešená na celoštátnej úrovni),
- opatrenie v oblasti odmeňovania pedagogických pracovníkov, poverených koordináciou environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvetu v zariadeniach v zriaďovateľskej pôsobnosti TSK.

II.6. Implementácia koncepcie

II.6.1. Finančné zdroje

Pre naplnenie cieľov prvého Akčného plánu na roky 2019-2021 prichádzajú do úvahy v rámci troch základných zdrojov nasledujúce finančné možnosti na projekty realizujúce plánované aktivity:

1. VEREJNÉ FINANČNÉ ZDROJE

Rozpočet TSK

Rozpočet TSK je pre naplnenie cieľov Krajskej koncepcie EVVO TSK kľúčový. Základný manažment a organizačné zabezpečenie plánovaných aktivít je potrebné finančne zabezpečiť systémovo. Jednotlivé aktivity, vrátane investičných akcií, je potom možné riešiť aj formou grantov, dotácií, sponzorských príspevkov či iných mimorozpočtových zdrojov, napríklad z inštitútov a inštitúcií, uvedených v prehľade ďalej.

Štátny rozpočet

Zo zdrojov MŽP SR môžu byť financované opatrenia zamerané na inštitucionálne posilnenie kapacít rezortných organizácií na realizáciu samotných aktivít EVVO. Opatrenia vrátane aktivít, ktoré sú v rámci RK EVVO zamerané na spoluprácu s MŠVVaŠ SR, by mohli byť na základe dohody z alikvotnej čiastky financované aj z rozpočtových prostriedkov rezortu školstva.

Environmentálny fond

Fond je zriadený zákonom č. 587/2004 Z. z. o Environmentálnom fonde v znení neskorších predpisov ako štátny fond na uskutočňovanie štátnej podpory starostlivosti o životné prostredie. Pre napĺňanie opatrení a realizáciu aktivít Koncepcie TSK je kľúčová oblasť E: Environmentálna výchova, vzdelávanie a propagácia a oblasť POD: Programu obnovy dediny – zlepšovanie kvality životného prostredia na vidieku. Podpora v roku 2019 v oblasti E je určená na podporu činností environmentálnej výchovy, vzdelávania a propagácie, vedúce ku komplexnému pochopeniu vzťahov medzi organizmami a vzťahom človeka k ŽP a rozvíjajú ohľaduplnosť, vedomosti a zručnosti nevyhnutné pre ochranu ŽP, v oblasti ochrany ovzdušia, vôd a obehového hospodárstva. Podpora je určená na budovanie a rekonštrukciu environmentálnych vzdelávacích náučných lokalít, geoparkov a stredísk EV a na realizáciu medzinárodných, celoštátnych, krajských, regionálnych alebo mestských environmentálnych vzdelávacích a výchovných činností neziskového charakteru, na udržiavanie a inováciu zariadení a objektov náučných lokalít ochrany prírody, pre podporu projektových súťaží pre školy národného a regionálneho charakteru, na realizáciu významných konferencií, workshopov, festivalov, výstav so zameraním na ochranu ŽP, prioritne v oblasti ochrany ovzdušia, vôd a na obehové hospodárstvo a na podporu vydávania odborných publikácií, správ, informačných a propagačných materiálov s tematikou ochrany ŽP.

Podpora v roku 2019 na oblasť POD je určená na realizáciu týchto aktivít: zlepšovanie environmentálneho povedomia, realizáciu programov EVVO, šírenie príkladov dobrej praxe, tvorbu výstav, posterov, publikácií a

učebníc s environmentálnou tematikou (cieľové skupiny: široká verejnosť, predstavitelia samospráv, deti a mládež); obnova a zriaďovanie náučných expozícií (domov remesiel, dedinského múzea, pamätnej izby, areálu, skanzeny a pod.), náučných a zážitkových chodníkov a lokalít, edukatívnych areálov; propagácia geoparkov Slovenska; udržiavanie tradičných spôsobov starostlivosti o krajinu charakteristických pre daný región, realizáciu výchovno-vzdelávacích podujatí pre predstaviteľov samosprávy, deti, mládež a širokú verejnosť.

Zelený vzdelávací fond (ZVF)

Podporuje realizáciu projektov MVO zameraných na environmentálnu výchovu, vzdelávanie a osvetu detí, mládeže a širokej verejnosti v SR, najmä aktivity:

- * výchovno-vzdelávacie projekty pre deti a mládež
- * výchovno-vzdelávacie projekty celoživotného vzdelávania pre dospelých a odbornú verejnosť
- * výchovno-vzdelávacie aktivity pre koordinátorov EV a iných pedagogických pracovníkov.

Zákon o podpore regionálneho rozvoja č. 539/2008 v znení úpravy z 1.1.2017 (55)

manažovaný Úradom vlády SR, ktorý určuje podporované priority výzvou na podávanie projektov každý rok z nasledujúcich oblastí :

- k) medzištátna, cezhraničná a medziregionálna spolupráca v oblasti regionálneho rozvoja v záujme trvalo udržateľného rozvoja regiónu,
- m) rozvoj pôdohospodárstva a rozvoj vidieka, rozvoj vidieckych oblastí a zvyšovanie kvality života na vidieku,
- n) realizácia opatrení na ochranu, udržiavanie a zveľaďovanie životného prostredia a na obmedzovanie vplyvov poškodzujúcich životné prostredie a zlepšenie environmentálnej infraštruktúry regiónu,
- o) ochrana prírody, efektívne využívanie prírodných zdrojov regiónu a využívanie alternatívnych zdrojov energie,
- s) budovanie a posilňovanie štruktúr občianskej spoločnosti, rozvoj prosociálneho správania obyvateľstva,
- v) ochrana, podpora a rozvoj verejného zdravia.

Oprávnené subjekty: RRA, slovenská časť euroregiónu, občianske združenie, nezisková organizácia poskytujúca všeobecne prospešné služby, obec, vyšší územný celok.

Dotácie v oblasti regionálneho školstva z rozpočtu Ministerstva školstva, vedy, výskumu a rodiny SR sa poskytujú podľa § 6c zákona č. 597/2003 Z. z. o financovaní základných škôl, stredných škôl a školských zariadení (81). Pre Koncepciu sú aktuálne oblasti: Obnova výchovy a vzdelávania a Podpora organizačného zabezpečenia celoslovenských súťaží pedagogických a odborných zamestnancov škôl a školských zariadení.

Ministerstvo financií SR

Poskytuje na základe každoročnej výzvy dotácie v zmysle **Výnosu** Ministerstva financií SR z 9. decembra 2005 č. 26825/2005 – 441 (82) a na základe § 8 ods. 2 zákona č. 523/2004 Z. z. o rozpočtových pravidlách verejnej správy (83). Dotáciu môže MF SR poskytnúť: obci, VÚC, občianskemu združeniu, nadácii, neziskovej organizácii poskytujúcej všeobecne prospešné služby, neinvestičnému fondu, záujmovému združeniu právnických osôb, ak je právnickou osobou, registrovanej cirkvi alebo náboženskej spoločnosti. Témy projektov nie sú presne špecifikované.

Výnosy z lotérií

Zákomom č. 30/2019 Z.z. o hazardných hrách (84), účinného od 1. marca 2019, došlo k úprave legislatívnych podmienok pre prevádzkovanie špecifického druhu hazardnej hry, a to charitatívnej lotérie.

2. EURÓPSKE ŠTRUKTURÁLNE A INVESTIČNÉ FONDY

Čerpanie nenávratných finančných príspevkov zo štrukturálnych a investičných fondov Európskej únie počas programového obdobia 2014 - 2020 je možné prostredníctvom šiestich základných operačných programov:

- Operačný program Výskum a inovácie (OP Val),
- Operačný program Kvalita životného prostredia (OP KŽP),
- Integrovaná infraštruktúra (OP II),
- Integrovaný regionálny operačný program (IROP),
- Operačný program Ľudské zdroje, zamestnanosť a inklúzia (OP ĽZ),
- Operačný program Efektívna verejná správa (OP EVS).

Operačný program Kvalita životného prostredia (OP KŽP)

OP KŽP predstavuje programový dokument SR pre čerpanie pomoci zo štrukturálnych fondov EÚ a Kohézneho fondu v programovom období 2014 – 2020 v oblasti udržateľného a efektívneho využívania prírodných zdrojov, zabezpečujúceho ochranu životného prostredia, aktívnu adaptáciu na zmenu klímy a podporu energeticky efektívneho nízkouhlíkového hospodárstva.

Pre napĺňanie opatrení a realizáciu aktivít Koncepcie sú kľúčové všetky prioritné osi OP KŽP:

Prioritná os 1 - Udržateľné využívanie prírodných zdrojov prostredníctvom rozvoja environmentálnej infraštruktúry;

Prioritná os 2 - Adaptácia na nepriaznivé dôsledky zmeny klímy so zameraním na ochranu pred povodňami;

Prioritná os 3 - Podpora riadenia rizík, riadenia mimoriadnych udalostí a odolnosti proti mimoriadnym udalostiam ovplyvneným zmenou klímy;

Prioritná os 4 - Energeticky efektívne nízkouhlíkové hospodárstvo vo všetkých sektoroch.

V každej prioritnej osi sú definované aj aktivity s cieľom posilnenia informovanosti v oblastiach riešených operačným programom.

Integrovaný regionálny operačný program 2014 - 2020 (IROP)

Integrovaný regionálny operačný program (IROP) je programový dokument SR do roku 2020, ktorého globálnym cieľom je prispieť k zlepšeniu kvality života a zabezpečiť udržateľné poskytovanie verejných služieb s dopadom na vyvážený a udržateľný územný rozvoj, hospodársku, územnú a sociálnu súdržnosť regiónov, miest a obcí.

Pre napĺňanie opatrení a realizáciu aktivít Koncepcie sú kľúčové

- prioritná os č. 2: Ľahší prístup k efektívnym a kvalitnejším verejným službám;
- prioritná os č. 4: Zlepšenie kvality života v regiónoch s dôrazom na životné prostredie a
- prioritná os č. 5: Miestny rozvoj vedený komunitou.

Operačný program Ľudské zdroje 2014 – 2020 (OP ĽZ)

Základným pilierom pre hospodársky rast, zamestnanosť a rozvoj kvality života obyvateľstva je kvalitné vzdelávanie. Pre napĺňanie opatrení a realizáciu aktivít Koncepcie je kľúčová prioritná os č.1: Vzdelávanie.

Program rozvoja vidieka 2014 - 2020 (PRV)

Program rozvoja vidieka si stanovil nasledovné strategické ciele: posilnenie konkurencieschopnosti pôdohospodárskeho sektora, udržateľný manažment prírodných zdrojov a prispôsobovanie sa klimatickým zmenám, vyvážený územný rozvoj vidieckych hospodárstiev a komunít vrátane vytvárania a udržiavania pracovných miest. Pre napĺňanie opatrení Koncepcie sú dôležité oblasti O1. Posilnenie vedomostnej základne, transferu znalostí, inovačnej výkonnosti a spolupráce poľnohospodárstva, potravinárstva a lesného hospodárstva a oblasť 14. Zlepšenie kvality života na vidieku a podpora rozvoja miestnych komunít/partnerstiev vo vidieckych obciach.

INTERREG V-A Slovenská republika – Česká republika 2014 – 2020

Cezhraničná spolupráca v slovensko-českom pohraničí sa sústreďuje na zhodnocovanie vnútorného potenciálu v prospech ďalšieho vyváženého rozvoja územia. Pre napĺňanie opatrení Koncepcie je dôležitá Prioritná os č. 4.: Ochrana a obnova biologickej diverzity a pôdy a podpory ekosystémových služieb vrátane siete Natura 2000 a zelených infraštruktúr.

Programy nadnárodnej spolupráce - Operačný program Stredná Európa 2014 - 2020

OP Stredná Európa je programom Európskej únie, ktorý podporuje spoluprácu v krajinách a regiónoch strednej Európy (Rakúsko, Česká republika, Nemecko, Maďarsko, Taliansko, Poľsko, Slovenská republika, Slovinsko a Chorvátsko), čím prispieva k zlepšeniu inovácií, energií, využitia prírodných a kultúrnych zdrojov, dostupnosti/dopravy. Pre napĺňanie opatrení Koncepcie je kľúčová Prioritná os 3: Spolupráca v oblasti prírodných a kultúrnych zdrojov pre udržateľnú rast v Strednej Európe.

Programy medziregionálnej spolupráce - Program spolupráce INTERREG EUROPE 2014 - 2020 (INTERREG VC)

Cieľom je posilniť efektívnosť politiky súdržnosti a výmenu skúseností v rámci tematických cieľov s hlavným zámerom zaistiť ich prenos aj do programov cieľa Európska územná spolupráca (EÚS). Pre napĺňanie opatrení Rezortnej koncepcie EVVO je kľúčová Prioritná os 4: Životné prostredie a efektívne využívanie zdrojov.

Horizont 2020

Program Horizont 2020 spája výskum s inováciami a zameriava sa na tri hlavné oblasti: excelentnú vedu, vedúce postavenie priemyslu a spoločenské výzvy. Pre napĺňanie opatrení Koncepcie sú kľúčové oblasti: Šírenie excelentnosti a zvyšovanie účasti, Potravinová bezpečnosť a udržateľné využívanie biologických zdrojov, Udržateľná energia, Ekologická a integrovaná mobilita, Opatrenia v oblasti klímy, Životné prostredie, Efektívne využívanie zdrojov a surovín.

LIFE+

prispieva k udržateľnému rozvoju a dosahovaniu zámerov stratégie Európa 2020, napomáha vykonávaniu 7. environmentálneho akčného programu EÚ do roku 2020 s názvom „Dobrý život v rámci možností našej planéty“ v súčinnosti a doplnkovosti s ostatnými programami spolufinancovanými EÚ. Program sa člení na dva podprogramy:

A. **Podprogram Životné prostredie** - zahŕňa 3 prioritné oblasti: 1. životné prostredie a efektívne využívanie zdrojov, 2. príroda a biodiverzita, 3. správa a informovanie v oblasti životného prostredia.

B. **Podprogram Ochrana klímy** - zahŕňa 3 prioritné oblasti: 1. zmierňovanie zmeny klímy, 2. adaptácia na zmenu klímy, 3. správa a informovanie v oblasti klímy.

Finančný mechanizmus **Európskeho hospodárskeho priestoru a Nórskeho finančného mechanizmu** predstavujú príspevky prispievateľských krajín: Nórska, Islandu a Lichtenštajnska viacerým členským štátom EÚ. Podpora relevantných programov 2014 - 2021 pre Koncepciu a zoznam inštitúcií zodpovedných za ich implementáciu v SR: Zmierňovanie a prispôsobovanie sa zmene klímy – MŽP SR, Dobrá správa vecí verejných, zodpovedné inštitúcie, transparentnosť a Cezhraničná spolupráca – ÚV SR, Fond pre aktívne občianstvo – Konzorcium nadácií Ekopolis, NOS a Karpatskej nadácie.

3. SÚKROMNÉ FINANČNÉ ZDROJE

Nadácie

Nadácia Ekopolis

Program **Živé chodníky** - Finančná podpora sa sústreďuje na obnovovanie a vylepšovanie turistických značených chodníkov a verejných priestranstiev, využívaných turistami. Cieľom je podpora pestrej zmesi projektov na celom území Slovenska. Grantový program **Zelené oázy** podporuje aktívnych občanov v neziskových organizáciách, miestnych samosprávach, školských zariadeniach a centrách voľného času pri vytváraní, obnove alebo oživení ekologicky hodnotných lokalít a trás. Dôležitým cieľom programu je podpora spolupráce a partnerstiev na lokálnej úrovni medzi vyššie spomenutými subjektmi. Program podporuje trvalú starostlivosť o environmentálne hodnotné miestne lokality, ktoré slúžia širokej verejnosti, podporujú ochranu prírody a trvalú udržateľnosť. **Téma ročníka 2019** je: „Sadíme stromy!“ Kto môže žiadať o grant: registrované mimovládne neziskové organizácie, základné a stredné školy a učilišťa, centrá

voľného času a komunitné centrá, mestá a obce – len v partnerstve s niektorým z vyššie uvedených žiadateľov.

International Visegrad Fund

Nadácia krajín V4. Podporuje v pravidelných výzvach malé a stredné projekty aj z oblasti životného prostredia a cezhraničnej spolupráce. Informačná stránka i celá komunikácia prebieha výlučne v anglickom jazyku.

Stredoeurópska nadácia

Program **Hora** - pomáha projektom, ktoré umožňujú karpatským podhorským komunitám lepšie čeliť ich životným výzvam v harmónii s horami a ich skrytými silami, aby ľudia v metropolách a v údolných a nížinných mestách lepšie rozumeli životu vrchárov a významu hôr pre širšie okolie.

Program **Podaná ruka - Dialóg, partnerstvá a zdieľané záujmy naprieč hranicami** - Krajina je životaschopná vtedy, ak sú jej vzťahy so susedmi a so svetom podporené sieťou autentických medziľudských vzťahov a kontaktov. Podporuje projekty, ktoré pomáhajú aby Slovensko a stredoeurópsky región boli stále viditeľnejšie, významnejšie a vnútorne silnejšie. Nadácia vyhovie prednostne žiadostiam, ktoré zameraním spadajú do jej programových priorít.

Firemná filantropia

Firmy sú významným partnerom pre realizáciu verejnoprospešných aktivít a preberajú na seba spoločenskú zodpovednosť za prostredie, v ktorom podnikajú. Pri podpore verejnoprospešných projektov sledujú dva ciele – filantropický a marketingový. Spolupráca s firmami sa realizuje viacerými formami: sponzoringom, prostredníctvom firemných nadácií, 2 % asignáciou z daní z príjmu, nefinančnými darmi ap. Na podporu firemnej filantropie a verejnoprospešných projektov vznikla platforma Fórum donorov, ktorá je asociáciou popredných organizácií poskytujúcich granty v SR.

Nadácia Slovenskej sporiteľne, Bratislava - Podporuje zmeny v oblasti kultúry, vzdelávania, vedy, športu, charity, tvorby a ochrany životného prostredia, napr. grantový program: **mamnato**.

Nadácia Orange, Bratislava - Podporuje oblasti vzdelávania, sociálnej inklúzie, regionálneho a komunitného rozvoja.

Nadácia VÚB, Bratislava - Nadácia pôsobiaca v oblasti vzdelávania, umenia, charity a športu.

Asignácia 2 % z daní z príjmu právnických a fyzických osôb

je forma nepriamej pomoci z verejných prostriedkov pre neziskové, mimovládne organizácie na realizáciu aktivít v niektorej z oblastí verejnej prospešnosti. Tento mechanizmus v sebe spája významný motivačný faktor pre platcov daní z príjmov s unikátnou administratívnou voľnosťou použitia prostriedkov, časovou disponibilitou mechanizmu a vopred definovaným spôsobom verejnej kontroly využitia týchto finančných prostriedkov.

Regionálne zdroje

Trenčiansky samosprávny kraj – v rámci schválených ročných rozpočtových pravidiel.

Trenčiansky samosprávny kraj - VZN TSK 13/2014 o poskytovaní dotácií z rozpočtu TSK

Žiadatelia o poskytnutie dotácie z rozpočtu TSK predkladajú vyplnené žiadosti v termíne od 1. januára najneskôr do 30. apríla kalendárneho roka. Maximálna výška poskytnutej dotácie žiadateľovi je 50 % z celkového rozpočtu akcie/projektu, resp. 50 % zo skutočných vynaložených výdavkov maximálne však do výšky 3.300,- Eur. Z podporovaných oblastí: ochrana a tvorba životného prostredia, ochrana zdravia, rozvoj vzdelania atď.

Trenčiansky samosprávny kraj - Zelené oči

grantový program na podporu environmentálnych projektov Trenčianskej župy na základe [VZN č. 27/2016](#) v znení [VZN č. 34/2017](#) a [VZN č. 6/2018](#). Ide o podporu aktivít a činností zameraných na ochranu a zlepšenie stavu životného prostredia, či zvýšenie environmentálneho povedomia občanov na území TSK. Maximálna

výška grantu na jeden projekt je **2 000,- Eur**, žiadosť o grant je možné podávať priebežne počas roka najneskôr do **31. 08.** príslušného roka.

Mesto Trenčín - VZN Mesta Trenčín č.7/2012 o poskytovaní dotácií z rozpočtu Mesta Trenčín

Dotačné kolo na aktivity v oblasti školstva, výchovy a vzdelávania na daný rok – projekty s témami:

- a) voľnočasové a mimoškolské aktivity detí a mládeže,
- b) inovačné metódy v práci s deťmi i dospelými,
- c) projekty zamerané na skvalitňovanie vyučovania a vzdelávania a na
- j) organizovanie kongresov, konferencií, seminárov a vzdelávacích podujatí v Trenčíne.

Na aktivity v oblasti životného prostredia na daný rok – projekty s témami:

- d) vzdelávacie aktivity v oblasti životného prostredia:
 - da) environmentálna výchova v predškolských a školských zariadeniach (súťaže, školenia, letné environmentálne tábory a pod.),
 - db) envirovýchova verejnosti (propagácia, výstavy, akcie ku Dňu Zeme, Dňu vody, Ekoporadňa ap.),
 - e) aktivity k zvýšeniu zdravotného povedomia, upevňovaniu zdravia a zdravého životného štýlu (Zdravá škola, Zelená škola, Zdravá škôlka a pod.).

s uzávierkou prijímania žiadostí 15. februára. Dotácia vo výške nad 3.500 Eur (vrátane) musí byť menovite uvedená v rozpočte mesta na príslušný rok.

Trenčianska nadácia, Trenčín

Poslaním nadácie je podpora občianskych aktivít pre zlepšenie kvality života v trenčianskom regióne. Podporuje projekty zamerané na voľný čas detí a mládeže, výchovu a vzdelávanie, pomoc zdravotne postihnutým, kultúru a šport, podporu tradícií, sídliskové aktivity, skvalitňovanie životného prostredia a ďalšie oblasti. O grant sa môžu uchádzať: mimovládne organizácie, školy, múzeá, galérie, knižnice, centrá voľného času a inštitúcie podobného zamerania, jednotlivci, neformálne iniciatívy ľudí (priatelia, susedia, rodičia ...). Maximálna odporúčaná výška podpory jedného projektu je 500 EUR.

Nadácia Matador, Púchov

Okrem iných oblastí podpora rozvoja vzdelávania (smerom k technickej a priemyselnej vzdelanosti) a ochrany životného prostredia.

II.6.2. Akčný plán do roku 2021

Akčný plán KK EVVO TSK na roky 2019 - 2021 je samostatnou prílohou tejto Koncepcie (príloha 11).

II.6.3. Indikátory pokroku dosiahnutia cieľov koncepcie

Uvedené indikátory hodnotenia majú ilustratívny charakter, nevyčerpávajú všetky možnosti, no budú rešpektovať stanovené ukazovatele pokroku v rámci jednotlivých akčných plánov Koncepcie (konkretizácia - kvantifikácia ukazovateľov je súčasťou Akčného plánu - prílohy 11):

PRIORITA 1: rozvoj infraštruktúry pre realizáciu EVVO v TSK

Špecifický cieľ a jeho opatrenia: funkčná sieť spolupracujúcich inštitúcií a inštitútov, poskytujúcich programové, informačné a metodické služby všetkým cieľovým skupinám:

- vytvorená spolupracujúca sieť organizácií a inštitúcií pôsobiacich v EVVO na území TSK,
- počet podporených spoločných projektov škôl, školských zariadení a projektov ich zriaďovateľov s odbornými EVVO inštitúciami,

- vytvorená krajská koordinačná inštitúcia, kompetentná v odbore EVVO, zodpovedná za plnenie Koncepcie EVVO TSK,
- vytvorený prierezový odborný poradný tím na definovanie priorít TSK, tvorbu, monitoring a hodnotenie akčných plánov, aktualizáciu Koncepcie po r. 2025, 2030,
- vybudované krajské centrum EVVO v Trenčíne, strediska EVVO, poskytujúceho služby školám, firmám, samospráve a verejnosti do r. 2025,
- vybudovaná sieť min. 4 centier v kraji do r. 2030,
- počet zavedených ENV zložiek do duálneho vzdelávania,
- počet vytvorených EVVO programov samostatne pre školy, a počet programov pre ostatné cieľové skupiny v spoločensky potrebných témach,
- počet zmodernizovaných náučných chodníkov v TSK a spropagovaná sieť náučných chodníkov,
- vytvorená ekoporadenská sieť, dostupná širokej verejnosti v ekocentrách, počet inštitúcií zapojených do spolupráce z osvetových zariadení, knižníc, obcí, počet a náklad vydaných infomateriálov,
- nastavené, sledované a priebežne vyhodnocované minimálne environmentálne štandardy prevádzky inštitúcií v zriaďovateľskej pôsobnosti TSK – min. 3 hodnotiace správy do r. 2031, rovnako min. 3 hodnotiace správy z obcí, škôl, školských zariadení, verejných aj súkromných inštitúcií.

PRIORITA 2: podpora ľudských zdrojov pre realizáciu EVVO

Špecifický cieľ 1 a jeho opatrenia: funkčný systém environmentálneho vzdelávania pedagogických aj nepedagogických zamestnancov škôl, školských a osvetových zariadení, s nastavenými evaluačnými mechanizmami na reflexiu, vyhodnocovanie programov a aktivít:

- vytvorený krajský lektorský tím vyškolených a pravidelne doškoloovaných lektorov EVVO pre vzdelávanie pedagogických aj nepedagogických zamestnancov škôl, školských a osvetových zariadení v TSK,
- definované priority TSK a merateľné ciele EVVO v piatich dvojročných akčných plánoch a jednom dlhodobom pláne do r. 2030,
- počet stretnutí lektorského tímu – min. 10,
- počet realizovaných výskumov na zmapovanie súčasného stavu nastavenia a plnenia cieľov EVVO, používaných metód a foriem, ich účinnosť v školách, školských a osvetových zariadeniach,
- počet hodnotiacich správ v dvojročných intervaloch, ako podkladu pre aktualizáciu nastavenia cieľov, foriem a metód vzdelávania všetkých cieľových skupín,
- počet zúčastnených pedagógov na EVVO vzdelávaniach (akreditovaných aj neakreditovaných programov),
- počet nových akreditovaných vzdelávacích programov na základe aktuálnych potrieb škôl a spoločenských potrieb,
- počet metodických stretnutí v rámci roka, v rámci plnenia cieľov Koncepcie: pedagógov a koordinátorov EVVO na školách v rámci výmeny skúseností, definovania potrieb a priorít EVVO.

Špecifický cieľ 2 a jeho opatrenia: funkčný systém environmentálneho vzdelávania zamestnancov TSK, verejnej správy a podnikateľského sektoru s nastavenými evaluačnými mechanizmami na reflexiu, vyhodnocovanie programov a aktivít:

- vytvorený krajský tím vyškolených a pravidelne doškoloovaných lektorov EVVO na vzdelávanie zamestnancov TSK, verejnej správy a podnikateľského sektoru, s poverením definovania priorít TSK,
- definované priority TSK a merateľné ciele EVVO v piatich dvojročných akčných plánoch a jednom dlhodobom pláne do r. 2030,
- počet vytvorených EVVO programov pre všetky cieľové skupiny v spoločensky potrebných témach,
- počet zúčastnených zamestnancov TSK, verejnej správy a podnikateľského sektoru na EVVO vzdelávaniach v rámci akreditovaných aj neakreditovaných programov.

PRIORITA 3: rozvoj informačnej a metodickej podpory pre realizáciu EVVO

Špecifický cieľ a jeho opatrenia: existencia informačného zázemia pre efektívny výkon EVVO v kraji:

- sprístupnené aktuálne informácie o ŽP na www.tsk.sk/evvo a v regionálnych médiách od roku 2019;
- priebežná pravidelná aktualizácia informácií o ŽP na www.tsk.sk/evvo,
- počet vydaných odborných EVVO materiálov pre pedagógov,
- vytvorené a priebežne dopĺňané úložisko zdarma prístupných námetov, hier, testov, kvízov, videí, prezentácií, aktivít EVVO,
- zverejnená programová ponuka EVVO pre školy a iné vzdelávacie zariadenia, pre sektor verejnej správy a podnikateľský, každoročne aktualizovaná,
- spracované a zverejnené minimálne environmentálne štandardy inštitúcií v zriaďovateľskej pôsobnosti TSK,
- vytvorený priestor na prezentáciu príkladov dobrej praxe samospráv v oblasti EVVO (napr. Zelená župa) a oceňovanie jednotlivých cieľových skupín,
- vytvorený systém zberu, vyhodnocovania a ročného zverejňovania aktuálnych informácií o ŽP TSK, o envirozáťažiacich, o stave prírodných zložiek, o indikátoroch kvality života a ŽP, indikátoroch TUR a účinnosti systému EVVO v TSK, na webe TSK a partnerských inštitúcií,
- zverejňovanie výsledkov akčných plánov na webe TSK,
- počet partnerstiev s vybranými podnikmi, spolupracujúcimi na realizácii Koncepcie,
- počet hodnotiacich správ o vývoji podnikateľského sektoru v kraji:
 - a) z monitoringu zapojených firiem do duálneho vzdelávania, do cirkulárnej ekonomiky a do štandardov environmentálnej politiky,
 - b) z monitoringu environmentálnych dopadov podnikania v oblasti znečisťovania zložiek ŽP.

PRIORITA 4: vytvorenie systému financovania EVVO aktivít v kraji

Špecifický cieľ a jeho opatrenia: vytvorený stabilný nástroj na účelné, hospodárne a transparentné financovanie rozvoja EVVO infraštruktúry, rozvoja programov a stabilnej podpory aktivít na základe záujmu škôl a iných cieľových skupín:

- množstvo a hodnota investícií do škôl v zriaďovateľskej pôsobnosti kraja do vybavenia k ENV, učební/laboratórií a areálov vhodných na vzdelávanie v exteriéri;
- počet systémovo ohodnotených koordinátorov ENV na školách v zriaďovateľskej pôsobnosti TSK;
- personálne a kompetenčne posilnený grantový program Zelené oči,
- pravidelne finančne posilňovaný grantový program Zelené oči od r. 2020 do r. 2030,
- počet realizovaných podpor TSK environmentálnych projektov škôl a účasti škôl v národných a medzinárodných enviprojektoch,
- vytvorený systém ENVI-poukazov pre žiakov škôl, resp. pre školy v TSK,
- vytvorený systém akreditácie poskytovateľov EVVO,
- vytvorený poradenský bod na posilnenie využívania potenciálu EÚ fondov, malých grantových schém pre EVVO - Enviroprojekt na Ministerstve školstva SR, Zelený vzdelávací fond na MŽP SR ap.,
- vytvorený motivačný systém ohodnocovania aktívnych škôl v EVVO.

II.6.4. Harmonogram monitoringu, hodnotenia, akčných plánov, aktualizácie koncepcie

A. Ciele monitoringu

Počas dvanástich rokov implementácie *Krajskej koncepcie Environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvedy v Trenčianskom samosprávnom kraji na roky 2019 – 2030* bude vo všeobecnosti monitorované napĺňanie týchto cieľov:

1. Dlhodobo a systematicky budovať environmentálne povedomie obyvateľov a kultivovanie územia Trenčianskeho kraja.
2. Poskytovať odborné zázemie informačné, metodicko-vzdelávacie, k projektom a inštitúciám v súlade s prioritami a opatreniami Koncepcie.
3. Presadzovať efektívnu finančnú podporu a získavanie zdrojov pre EVVO v Trenčianskom kraji.
4. Monitorovať a hodnotiť efektívne využívanie zdrojov podľa priorit a opatrení Koncepcie v rámci Akčných plánov.

Na efektívne naplnenie týchto cieľov je nevyhnutné, aby všetci partneri Koncepcie v súčinnosti s ďalšími inštitúciami na regionálnej, národnej i medzinárodnej úrovni:

- vybudovali dlhodobo udržateľný profesionálny poradenský a školiaci servis pre rozvoj environmentálneho povedomia v kraji,
- úzko spolupracovali v rámci previazanosti EVVO s kompetentnými orgánmi a inštitúciami na úrovni regionálnej, národnej a medzinárodnej,
- organizovali informačné, pracovné a prezentačné fóra v rámci implementácie Koncepcie.

B. Harmonogram

Po schválení *Krajskej koncepcie Environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvedy na roky 2019 – 2030* zastupiteľstvom Trenčianskeho samosprávneho kraja, je časový plán jej implementácie nasledovný:

1. Verejná prezentácia a vydanie Koncepcie	do 12.2019
2. Personálne a inštitucionálne zabezpečenie implementácie Koncepcie	do 09.2020
3. Monitoring a hodnotenie plnenia dvojročných Akčných plánov Koncepcie	priebežne
4. Informácie a propagácia výsledkov Akčných plánov – dvojročná periodicita	od 02.2021
5. Aktualizácia Koncepcie na základe hodnotenia realizácie troch Akčných plánov	do 12.2025
6. Informácie a propagácia výsledkov implementácie Koncepcie	priebežne
7. Prieskumy dopadu plnenia Koncepcie na 4 cieľové skupiny	2025, 2030
8. Príprava Koncepcie na roky 2031-2040	od 09.2029
9. Vyhodnotenie plnenia Koncepcie do roku 2030	do 05.2031
10. Verejná prezentácia a vydanie Koncepcie 2031-2040	do 09.2031
11. Sledovanie a hodnotenie naplánovaných ukazovateľov jednotlivých priorit, opatrení a aktivít	priebežne

C. Hodnotenie Koncepcie

Priebežné a konečné hodnotenie *Environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvetu v Trenčianskom kraji na roky 2019 – 2030* bude vychádzať z monitorovaných a vyhodnotených ukazovateľov jednotlivých priorít a opatrení v území Trenčianskeho kraja rôznymi subjektmi pre jednotlivé cieľové skupiny a podľa relevantnej metódy:

- výber hodnotiacich kritérií kvalitatívnych a kvantitatívnych,
- metodika hodnotenia pre jednotlivé kritériá,
- opravné opatrenia – odstránenie nezhôd medzi programom a realitou,
- prezentácia a presadzovanie výsledkov hodnotenia.

Vytvorenie prierezového odborného tímu na definovanie priorít TSK, tvorbu, monitoring a hodnotenie akčných plánov, aktualizáciu Koncepcie po r. 2025 a spracovanie novej po r. 2030.

Vytvorenie regionálneho tímu odborníkov, systému a zodpovednosti za pravidelné monitorovanie a vyhodnocovanie realizácie dvojročných Akčných plánov Koncepcie do r. 2030, súhrnné vyhodnotenie rokov 2019 - 2024, aktualizácia Koncepcie od r. 2025 do r. 2030, záverečné vyhodnotenie procesu a výsledkov realizácie Koncepcie by malo priniesť nielen kvantitatívne výstupy, ale najmä kvalitatívne zvýšenie vnímania a starostlivosti o životné prostredie v Trenčianskom kraji. To by sa malo pretaviť do celkovej kvality života obyvateľov v Trenčianskom kraji i jeho návštevníkov, ktoré by ukázalo ďalšiu formu a obsah Koncepcie po roku 2030.

Použité skratky

AP	akčný plán
ArTUR	Architektúra pre TUR
BDIH	značka kontrolovanej prírodnej kozmetiky (Bundesverband deutscher Industrie- und Handelsunternehmen)
BIO	označenie produktov ekologickej poľnohospodárskej výroby
BN	Bánovce nad Bebravou
BSK	Bratislavský samosprávny kraj
Cd	kadmium
CEA	Centrum environmentálnych aktivít
CHA	chránený areál
CHKO	chránená krajinná oblasť
CHÚ	chránené územie
CHVO	chránená vodohospodárska oblasť
CPK	Certifikácia prírodnej kozmetiky
ČR	Česká republika
CVČ	Centrum voľného času
CVTI	Centrum vedecko-technických informácií
DV	duálne vzdelávanie
EF	Envirofond
EHK OSN	Európska hospodárska komisia OSN
EHS	Európske hospodárske spoločenstvo
ENV	environmentálna výchova (prierezová téma)
EÚ	Európska únia
EÚS	Európska územná spolupráca
EVV	environmentálna výchova a vzdelávanie
EVV	environmentálne vhodný výrobok
EVVO	environmentálna výchova, vzdelávanie a osвета
FAO	Organizácia pre výživu a poľnohospodárstvo (Food and Agriculture Organization)
FB	Facebook
FEE	Nadácia pre environmentálnu výchovu a vzdelávanie (Foundation for Environmental Education)
FO TSK	Finančný odbor TSK
FSC	Forest Stewardship Council - projekt certifikácie environmentálne priaznivého lesohospodárenia
FSC	Field Study Council
FT	spravodlivý obchod (Fair Trade)
ha	hektár
Hg	ortuť
IL	Ilava
IROP	Integrovaný regionálny operačný program
iŠVP	inovovaný Štátny vzdelávací program
iŠkVP	inovovaný Školský vzdelávací program
KK EVVO	Krajská koncepcia environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvetu
KO	komunálny odpad
KŠÚ	Krajský školský úrad
MAS	miestna akčná skupina
MCHÚ	maloplošné chránené územie
MK SR	Ministerstvo kultúry SR
MPC	Metodicko pedagogické centrum
MŠ	materská škola
MŠVvaŠ SR	Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR
MVO (MNO)	mimovládna organizácia (mimovládna nezisková organizácia)
MY	Myjava
MŽP SR	Ministerstvo životného prostredia SR
NCH	náučný chodník
NH3	amoniak
NIMBY	iniciatíva NIE v mojom susedstve (Not In My Back Yard)

NM	Nové Mesto nad Váhom
NMVOC	Emisie nemetánových prchavých organických látok
NOS	Nadácia otvorenej spoločnosti
NOx	oxidy dusíku
NP	národný park
NPP	národná prírodná pamiatka
NPR	národná prírodná rezervácia
NR SR	Národná rada SR
OECD	Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj (Organization for Economic Cooperation and Development)
OIŽPaVP TSK	Odbor investícií, životného prostredia a vnútornej prevádzky TSK
OP	ochrana prírody
OP EVS	operačný program Efektívna verejná správa
OP II	operačný program Integrovaná infraštruktúra
OP KŽP	Operačný program Kvalita životného prostredia
OP LZ	operačný program Ľudské zdroje
OP VaI	operačný program Výskum a inovácie
ORR TSK	Odbor regionálneho rozvoja TSK
OSN	Organizácia spojených národov
OŠaK TSK	Odbor školstva a kultúry TSK
OvZP	organizácie v zriaďovateľskej pôsobnosti
OŽP	ochrana životného prostredia
OZV	organizácia zodpovednosti výrobcov
PB	Považská Bystrica
Pb	olovo
PCDD/F	dioxiny
PD	Prievidza
PE	Partizánske
PHSR	Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja
PM10	polétavý prach, resp. koncentrácia prachových častíc (particulate matter) s časticami menšími ako 10 µm
PM2,5	polétavý prach, resp. koncentrácia prachových častíc (particulate matter) s časticami menšími ako 2,5 µm
POD	Program obnovy dediny
POP tím	prierezový odborný poradný tím KK EVVO TSK
pozn.	poznámka
PP	prírodná pamiatka
PPF	poľnohospodársky pôdny fond
PR	prírodná rezervácia
PRV	Program rozvoja vidieka
PU	Púchov
RRA	regionálna rozvojová agentúra
S-CHKO	správa chránenej krajinej oblasti
š. p.	štátny podnik
SAC	Special Areas of Conservation, SAC
SARIO	Slovenská agentúra pre rozvoj investícií a obchodu (Slovak Investment and Trade Development Agency)
SAŽP	Slovenská agentúra životného prostredia
SEV	stredisko environmentálnej výchovy
ŠIC	školské inšpekčné centrum
ŠIOV	Štátny inštitút odborného vzdelávania
ŠK	školský klub
ŠkVP	školský vzdelávací program
SO2	oxid siričitý
ŠOP SR	Štátna ochrana prírody SR
SOPK	Slovenská obchodná a priemyselná komora
SOS	Slovenský ochranársky snem
SOŠ	stredná odborná škola

SPA	Special Protection Areas, SPA
ŠPÚ	Štátny pedagogický ústav
SR	Slovenská republika
SŠ	stredná škola
ŠŠI	Štátna školská inšpekcia
ŠÚ SR	Štatistický úrad SR
SW	software
SWOT	analýza silných stránok (Strengths), slabých stránok (Weaknesses), príležitostí (Opportunities) a ohrození (Threats)
SZOPK	Slovenský zväz ochrancov prírody a krajiny
TBK	Tradičie Bielych Karpát
TK	Trenčiansky kraj
TN	Trenčín
TNOS	Trenčianske osvetové stredisko
TnUAD	Trenčianska univerzita Alexandra Dubčeka
TRK SOPK	Trenčianska regionálna komora Slovenskej obchodnej a priemyselnej komory
TSK	Trenčiansky samosprávny kraj
TUR	trvalo udržateľný rozvoj
ÚEV	územia európskeho významu
ÚIPŠ	Ústav informácií a prognóz v školstve
UNESCO	Organizácia Spojených národov pre vzdelávanie, vedu a kultúru (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization)
UNITAR	Inštitút OSN pre vzdelávanie a výskum (United Nations Institute for Training and Research)
ÚSV	Úrad splnomocnenca vlády
ÚV SR	Úrad vlády SR
VŠ	vysoká škola
WHO	Svetová zdravotnícka organizácia (World Health Organization)
WMO	Svetová meteorologická organizácia (World Meteorological Organisation)
Z. z.	Zbierka zákonov
ZMOHN	Združenie miest a obcí Hornej Nitry
ZMOS	Združenie miest a obcí Slovenska
ZMOSP	Združenie miest a obcí Stredného Považia
ZOO	zoologická záhrada
ŽP	životné prostredie
ZŠ	základná škola
ZVF	Zelený vzdelávací fond

Použitá literatúra a zdroje

- 1 [Zákon č.17/1992 Zb. o životnom prostredí](#)
- 2 [Stratégia EHK OSN pre výchovu k trvalo udržateľnému rozvoju](#)
- 3 [Agenda 21](#)
- 4 [Národná stratégia trvalo-udržateľného rozvoja](#)
- 5 [Agenda 2030](#)
- 6 [Stratégia Európa 2020](#)
- 7 [7. Environmentálny akčný program](#)
- 8 [Stratégia EÚ na ochranu biodiverzity do roku 2020](#)
- 9 [Stratégia Európskej únie pre podunajskú oblasť \(Dunajská stratégia\)](#)
- 10 [Rámcový dohovor o ochrane a trvalo udržateľnom rozvoji Karpát](#)
- 11 [Aktualizovaná národná stratégia ochrany biodiverzity do roku 2020](#)
- 12 [Ústava SR](#)
- 13 [Listina základných práv a slobôd](#)
- 14 [Zákon č.17/1992 Zb. o životnom prostredí](#)
- 15 [Zákon č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny](#)
- 16 [Zákon č. 326/2005 Z. z. o lesoch](#)
- 17 [Zákon č. 137/2010 Z. z. o ovzduší](#)
- 18 [Zákon č. 364/2004 Z. z. o vodách](#)
- 19 [Zákon č. 321/2014 Z. z. o energetickej efektívnosti](#)
- 20 [Zákon č. 50/1976 Z. z. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku](#)
- 21 [Zákon č. 205/2004 Z. z. o zhromažďovaní, uchovávaní a šírení informácií o životnom prostredí](#)
- 22 [Zákon č. 211/2000 Z. z. o slobodnom prístupe k informáciám](#)
- 23 [Aarhuský dohovor](#)
- 24 [Koncepcia environmentálnej výchovy a vzdelávania/Koncepcia uplatňovania Agendy 21 a vyhodnocovania ukazovateľov trvalo udržateľného rozvoja v Slovenskej republike. 1997. Dokumenty MŽP SR. Bratislava: EKOPRESS, 1997](#)
- 25 [Akčný plán výchovy a vzdelávania k TUR v SR](#)
- 26 [Zákon č. 79/2015 Z. z. o odpadoch](#)
- 27 [Rezortná koncepcia environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvetu do roku 2025, MŽP SR, 2015](#)
- 28 [Stratégia Environmentálnej politiky Slovenskej republiky do roku 2030, MŽP SR, Bratislava, 2019](#)
- 29 [Stratégia adaptácie SR na nepriaznivé dôsledky zmeny klímy, MŽP SR, Bratislava 2017](#)
- 30 [Koncepcia ochrany prírody a krajiny](#)
- 31 [Zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní \(školský zákon\)](#)
- 32 [Zákon č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách](#)
- 33 [Zákon č. 317/2009 Z. z. o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch](#)
- 34 [Zákon č. 568/2009 Z. z. o celoživotnom vzdelávaní](#)
- 35 [Inovovaný štátny vzdelávací program, platný od 1. 9. 2015](#)
- 36 [Metodické usmernenie ŠPÚ k zavádzaniu prierezových tém do ŠkVP](#)
- 37 [Metodické usmernenie ŠPÚ k zavádzaniu prierezovej témy environmentálnej výchovy do iškVP](#)
- 38 [Environmentálna výchova vo vyučovacích predmetoch Štátneho vzdelávacieho programu \(ŠPÚ\)](#)
- 39 [Vzdelávací štandard voliteľného predmetu environmentálna výchova pre primárne vzdelávanie](#)
- 40 [Vzdelávací štandard voliteľného predmetu environmentálna výchova pre nižšie stredné vzdelávanie](#)
- 41 [Prioritný akčný rámec financovania Natura 2000 v SR v EÚ programovom období 2014-2020](#)
- 42 [Operačný program Kvalita životného prostredia na obdobie 2014-2020](#)
- 43 [Národný lesnícky program Slovenskej republiky](#)
- 44 [Koncepcia rozvoja poľnohospodárstva Slovenskej republiky na roky 2013-2020](#)
- 45 [Stratégia rozvoja cestovného ruchu do roku 2020](#)
- 46 [Strednodobé hodnotenie environmentálnej výkonnosti Slovenskej republiky \(OECD\) 2017](#)
- 47 [Koncepcia rozvoja Lesnej pedagogiky \(schválený dokument Ministerstva pôdohospodárstva SR pod číslom 2824/2011-710\)](#)
- 48 [Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja TSK na roky 2013 - 2023](#)
- 49 [Stratégia rozvoja stredného odborného školstva v TSK na roky 2013 - 2020](#)
- 50 [Stratégia rozvoja vidieka Trenčianskeho samosprávneho kraja na roky 2013 - 2020](#)
- 51 [Koncepcia rozvoja práce s mládežou TSK do roku 2020](#)
- 52 [Hlavné ciele pri rozvoji trvalo udržateľného cestovného ruchu v TSK](#)
- 53 [Zelená župa](#)

- 54 [Zákon č. 42/1994 Z. z. o civilnej ochrane obyvateľstva](#)
- 55 [Zákon č. 539/2008 Z. z. o podpore regionálneho rozvoja](#)
- 56 [Zákon č. 206/2009 Z. z. o múzeách a galériách](#)
- 57 [Zákon č. 189/2015 Z. z. o osvetovej činnosti](#)
- 58 [Zákon č. 126/2015 Z. z. o knižniciach](#)
- 59 [Zákon č. 596/2003 Z. z. o štátnej správe a školskej samospráve](#)
- 60 [Závazná časť Zmien a doplnkov č. 3 ÚPN Trenčianskeho kraja schválená Zastupiteľstvom TSK](#)
- 61 [Mapy chránených území a území Natura](#)
- 62 [Environmentálna regionalizácia Slovenskej republiky 2016, MŽP SR, SAŽP, 2016](#)
- 63 [Správa o stave životného prostredia Slovenskej republiky v roku 2017. MŽP SR, SAŽP, 2018](#)
- 64 Arpáš, P.: V nakladaní s odpadmi rok 2017 priniesol výrazný nárast zhodnoteného odpadu. Štatistický úrad SR, pracovisko Trenčín
- 65 [Informácie o životnom prostredí TSK](#)
- 66 [Národná sieť rozvoja vidieka](#)
- 67 [Trenčiansky kraj v číslach 2018. Štatistický úrad Slovenskej republiky. Bratislava, 2018](#)
- 68 [Zoznam organizácií v zriaďovateľskej pôsobnosti TSK](#)
- 69 Činčera, J., Kováčiková, S., Mašková, V., Medal, R., & Medalová, K. (2012). The Green School: an Impact of Evaluation on Decision-Making about a Program. The New Educational Review, 30(4), 17-29.
- 70 [Milová, S. et kol.: EVV detí a mládeže – aktuálna situácia v SR. Bratislava, IUVENTA, 2012](#)
- 71 Štátna školská inšpekcia: Správa Štátnej školskej inšpekcie o plnení opatrení vyplývajúcich z Koncepcie environmentálnej výchovy a vzdelávania a národnej konferencie o environmentálnej výchove a vzdelávaní konanej v roku 1998 a úrovni environmentálnych poznatkov žiakov v základných školách v SR, Štátna školská inšpekcia Bratislava, 2001
- 72a Štátna školská inšpekcia: Správa o environmentálnej výchove v materských školách v školskom roku 2012/2013 v SR. Štátna školská inšpekcia, Bratislava, 2013
- 72b Štátna školská inšpekcia: Správa o stave zapracovania a uplatňovania environmentálnej výchovy v základných školách v SR v školskom roku 2012/2013. Štátna školská inšpekcia, Bratislava, 2013
- 72c Štátna školská inšpekcia: Správa o environmentálnej výchove v strednej škole. Štátna školská inšpekcia, Bratislava, 2013
- 73 Zelené Slovensko - analýza postojov dospelých slovenskej populácie voči ochrane životného prostredia, Corporate Consulting Group, s.r.o., Bratislava, 2017 (výskum pre Inštitút environmentálnej politiky MŽP SR)
- 74 Učebné osnovy environmentálnej výchovy pre základné a stredné školy (Environmentálne minimum). Bratislava: MŠ SR, 1996
- 75 [Zákon č. 329/2018 Z. z. o poplatkoch za uloženie odpadov](#)
- 76 [Zákon č. 582/2004 Z. z. o miestnych daniach a miestnom poplatku za komunálne odpady a DSO](#)
- 77 [Štatistický úrad SR, 2016, databázy](#)
- 78 [TREND Analyse: www.etrend.sk/rebricky-firiem/najvacsie-podniky-v-trencianskom-kraji.html](#)
- 79 [Stratégia SR pre mládež 2014-2020](#)
- 80 [Kritéria kvality EVVO](#)
- 81 [Zákon č. 597/2003 Z. z. o financovaní základných škôl, stredných škôl a školských zariadení](#)
- 82 [Výnos Ministerstva financií SR z 9. decembra 2005 č. 26825/2005 – 441](#)
- 83 [Zákon č. 523/2004 Z. z. o rozpočtových pravidlách verejnej správy](#)
- 84 [Zákon č. 30/2019 Z.z. o hazardných hrách](#)
- 85 [www.statistics.sk](#)
- 86 [www.dualnysystem.sk/Ponuka/Trencin.pdf](#)
- 87 [www.finstat.st](#)
- 88 [www.orsr.sk](#)
- 89 [www.enviroportal.sk](#)
- 90 [Zákon č. 587/2004 Z. z. o Environmentálnom fonde](#)
- 91 [Vyhláška MŽP SR č. 157/2005 Z. z., ktorou sa vykonáva zákon o Environmentálnom fonde](#)
- 92 [http://www.spirala.sk/](#)
- 93 [http://www.zelenaskola.sk/](#)
- 94 Mimovládne iniciatívy vo vzdelávaní, autor: Kolektív autorov a autoriek, NOS, Bratislava, 2010
- 95 [Ďalekohľad č. 30, Špirála, Trenčín, 2015](#)
- 96 Správa o stave životného prostredia Slovenskej republiky v roku 2017. MŽP SR, SAŽP, 2018.
- 97 [www.minedu.sk](#)
- 98 [www.statpedu.sk](#)
- 99 [https://www.envigogika.cuni.cz/index.php/Envigogika](#)

III. Prílohy

- 1 Závery z medzinárodných konferencií k ENV
- 1a Závery z ENV konferencie v Bratislave 1994
- 1b Závery z ENV konferencie vo Zvolene 1998
- 1c Závery z ENV konferencie v Košiciach 2001
- 1d Závery z ENV konferencie v Nitre 2004
- 1e Závery z ENV konferencie v Nitre 2018
- 2 Správa z prieskumu MPC Trenčín + KŠÚ Trenčín + Úradu TSK + CEA Trenčín na školách Trenčianskeho kraja, realizovaného v roku 2004
- 3 Prezentácia výsledkov z prieskumu na stredných školách TSK z roku 2018
- 4 Prezentácia výsledkov dotazníku pre obce na území TSK
- 5 Rešerš podnikateľského sektoru v Trenčianskom kraji
- 6 Správa z prieskumu postojov verejnosti (realizovala Trenčianska univerzita Alexandra Dubčeka, Fakulta sociálno-ekonomických vzťahov)
- 7 Štátna ochrana prírody SR a environmentálna výchova, vzdelávanie a osвета v Trenčianskom kraji
- 8 Definícia ekocentra
- 9 Príklady funkčných ekocentier v Českej republike a v Slovenskej republike
- 10 Skúsenosti krajov z Českej republiky s podporou EVVO
- 11 Akčný plán na roky 2019 - 2021
- 12 Závery odbornej konferencie k prerokovaniu návrhu KK EVVO v TSK do roku 2030
- 13 SWOT analýza EVVO v Trenčianskom kraji
- 14 Odporúčaná literatúra a ďalšie relevantné zdroje
- 15 Mapové prílohy:
- 15a Mapa 01 - Vybrané aspekty životného prostredia
 - sieť chránených území v Trenčianskom kraji
 - územia Natura 2000
 - pôsobnosť Štátnej ochrany prírody SR
 - mikroregióny pre účely KK EVVO TSK
- 15b Mapa 02 - Organizácie pôsobiace v oblasti EVVO
 - mimovládne organizácie
 - verejné inštitúcie
 - podniky zapojené do duálneho vzdelávania
 - poskytovatelia EVVO služieb